

UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2011 m. gruodžio mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. TYRIMO METODIKA	5
2.1. Tyrimo atlikimo metodai	5
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis	5
2.3. Tyrimo atranka	5
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	6
2.5. Duomenų analizė	6
2.6. Sąvokos	6
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	8
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	8
3.2. Mokykla	9
3.3. Studijos	15
3.4. Darbas	22
3.5. Laisvalaikis	36
3.6. Draugai	40
3.7. Kaimynystė	44
3.8. Gyvenimo sąlygos	46
3.9. Dalyvavimas	50
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos	50
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	52
3.10. Žalingi įpročiai	61
3.11. Mityba ir poilsis	67
3.12. Psichologinė savijauta	73
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas	77
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBEI	82

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Ukmergės rajono savivaldybėje 2011 m. rugsėjo 20–spalio 28 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VŠĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (33–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių rodiklių (90–100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų, atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Ukmergės rajono savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis, 2011 metų pradžioje Ukmergės rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 9582 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 22,25 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių bei Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos, lokacijos kvotai taikytas principas kaimiškose vietovėse apklausti ne mažiau 25 proc. numatytos imties. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visumoje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslinę arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 402 tiriamieji. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Ukmergės rajono savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinių, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko – nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinių pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautinumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažyminy (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t.y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

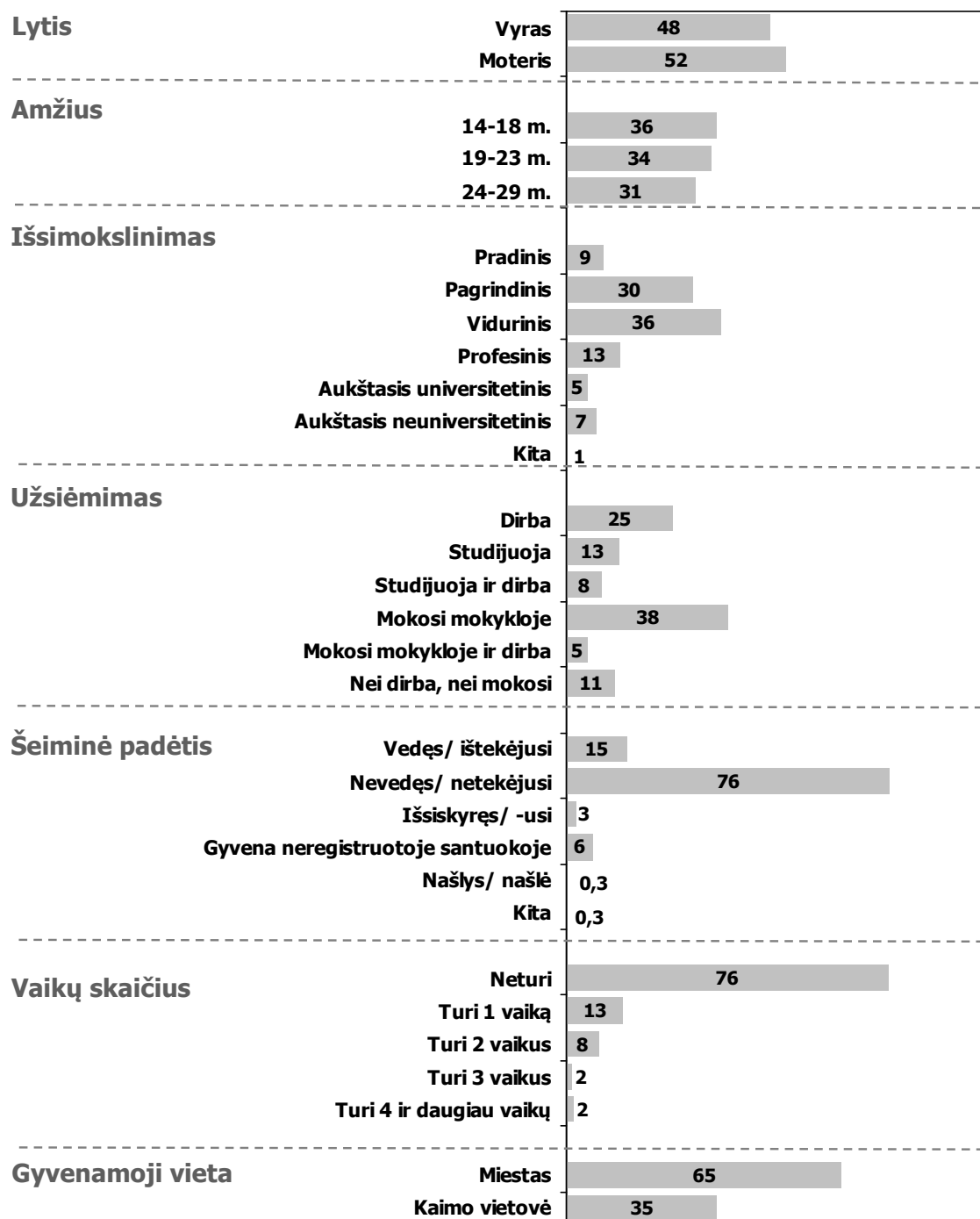
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

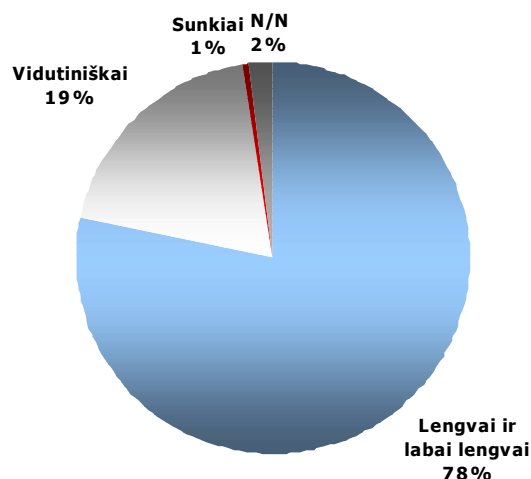
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=402)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 189 moksleiviai, jie sudarė 47 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=189)

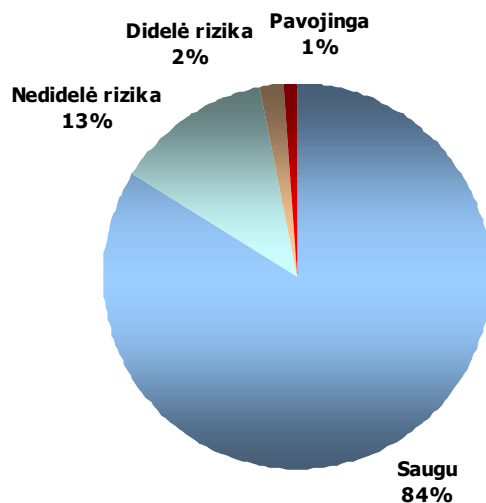
Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,2; t.y. patenka į lengvai ir labai lengvai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (78 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 19 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais. Dar 1 proc. apklaustųjų išreiškė silpną gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos silpnos neigiamos koreliacijos tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio bei gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho = -0,195$, $p = 0,007$), psichinės savijautos (Spearmano $\rho = -0,243$, $p = 0,001$), savęs vertinimo (Spearmano $\rho = -0,234$, $p = 0,001$) ir šeimos narių socialinio palaikymo (Spearmano $\rho = -0,145$, $p = 0,046$) rodiklių (šių 4 rodiklių aprašus žr. 3.11, 3.12 skyriuose).

Tai reiškia, kad kuo geriau moksleiviai fiziškai ir psichiškai jaučiasi, sveikiau maitinasi ir save vertina, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokytis pavojinga (nuo 8 iki 12).

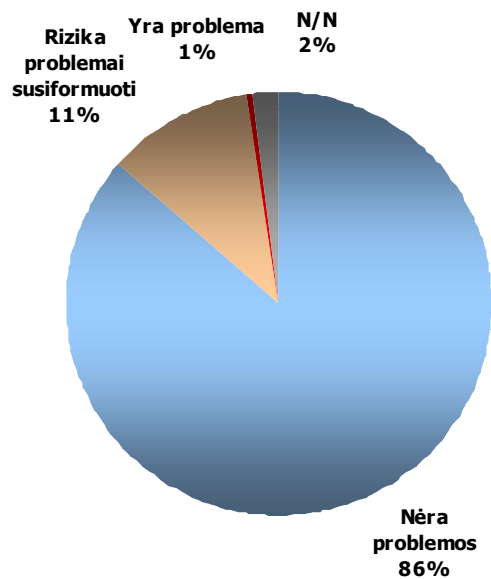

3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=189)

Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 23,2; t.y. apskritai mokyklose mokiniai mokosi saugioje aplinkoje.

Dauguma (84 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 13 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 4 proc. mokosi nesaugioje mokykloje. 1 proc. tyrimo dalyvių susiduria su itin nesaugia aplinka, kurioje mokytis yra pavojinga (žr. 3.2.2 pav.).

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

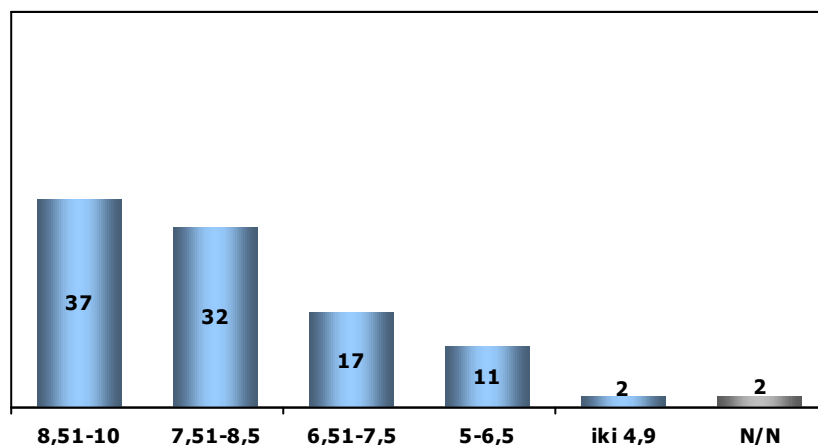

3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=189)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 8,6; t.y. apskritai Ukmergės rajono moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (86 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 11 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę. 1 proc. turi stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemų (žr. 3.2.3 pav.).

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.

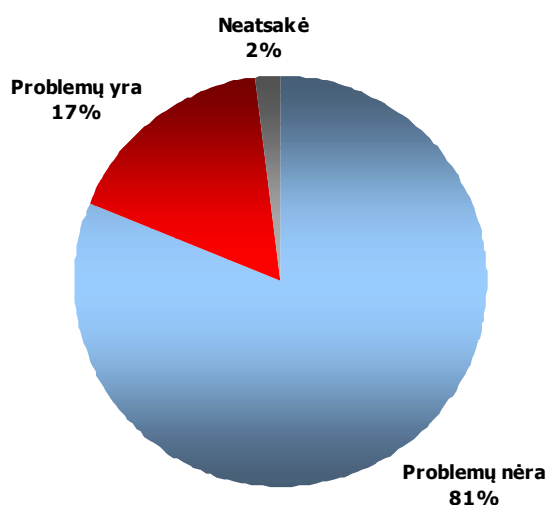

3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=189)

Tyrime dalyvavusių mokinių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 8,11. 37 proc. apklaustų mokinių nurodė aukštą (8,51–10 balų) pažymių vidurkį. 49 proc. – vidutinį (6,51–8,5 balo). 13 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Nustatyta silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo į veikti problemas bei pažangumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,212$, $p = 0,003$). Tai rodo, kad geriau besimokantys moksleiviai geba geriau susidoroti su mokykloje kylančiomis problemomis. Taip pat nustatyta silpna neigiama koreliacija tarp pažangumo ir lankomumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,190$, $p = 0,009$). Tai rodo, kad mažiau lankomumo problemų turintys moksleiviai geriau mokosi. Aukščiausią (8,51–10 balų) vidurkį paskutinį semestrą dažniau turėjo merginos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,040$).

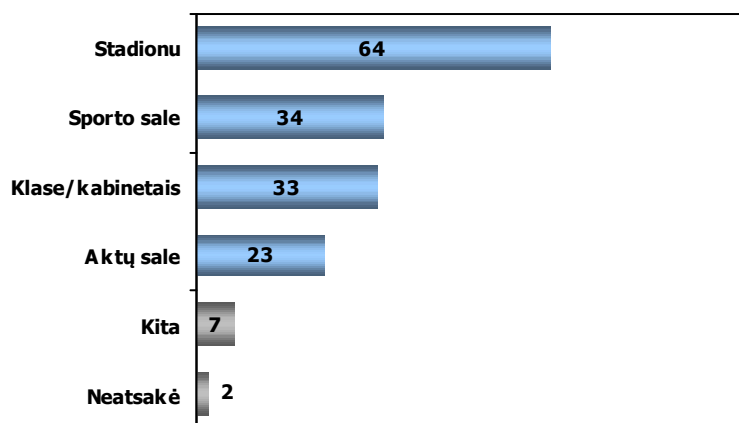
Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=189)

Didžioji dalis (81 proc.) tyrime dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 17 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

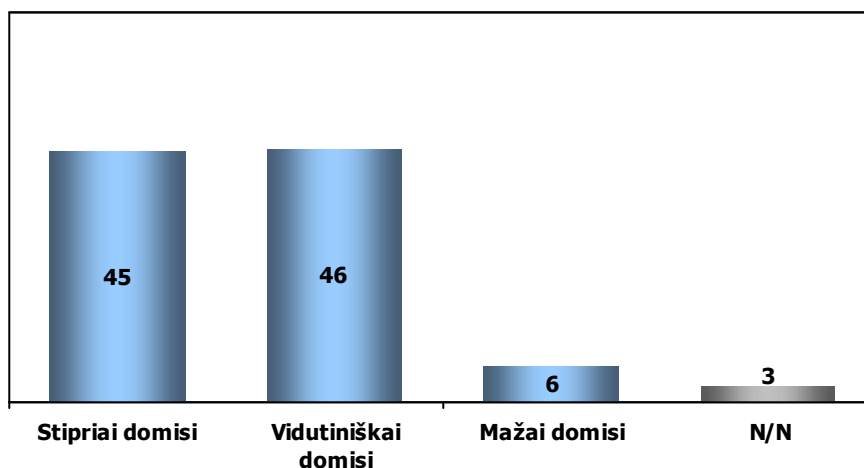
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=189)

Didžioji dalis (64 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu, 34 proc. – sporto sale, 33 proc. – klase / kabinetais. 23 proc. nurodė po pamokų galintys naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimą profesiją. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 – aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsimai profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkasi profesiją.

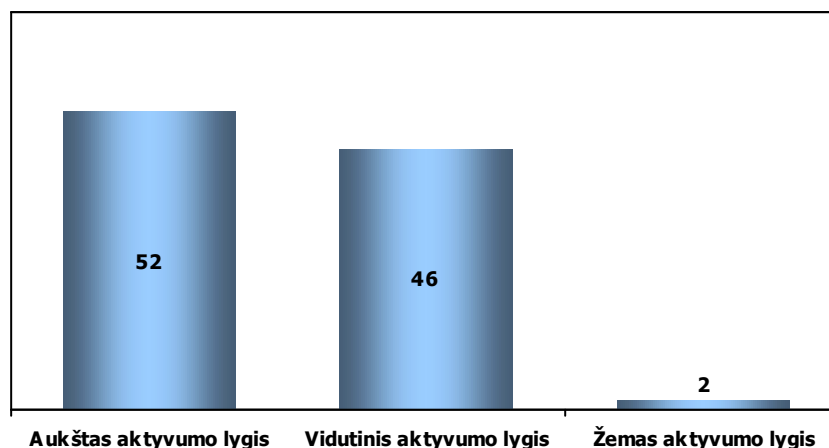
3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=189)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 14,5; t.y. domėjimasis būsima profesija yra tarp vidutinio ir stipraus.

45 proc. respondentų stipriai domisi būsima profesija. 46 proc. išreiškė vidutinį susidomėjimą. 6 proc. apklaustų moksleivių domėjimasis būsima profesija yra žemas (žr. 3.2.7 pav.).

Būsima profesija labiau domisi vyresni (19–23 m.) mokiniai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=189)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 16,6. Tai rodo vidutinį ar aukštą aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Kiek daugiau nei pusė (52 proc.) respondentų patenka į aktyvių mokyklos savivaldos dalyvių kategoriją. 46 proc. būdingas vidutinis aktyvumas, o 2 proc. – žemas (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpnos teigiamos koreliacijos su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas (Spearmano $\rho = 0,242$, $p = 0,001$) bei lankomumo (Spearmano $\rho = 0,190$, $p = 0,009$) rodikliais ir vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su pažangumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,426$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni apklaustieji geriau įveikia problemas mokykloje, turi mažiau lankomumo problemų ir geriau mokosi. Mokinių savivaldoje aktyvesnės merginos (Pearsono χ^2 testo $p = 0,002$) ir jaunesni (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 m. amžiaus jaunuoliai įvardina šias didžiausias problemas, susijusias su mokykla:

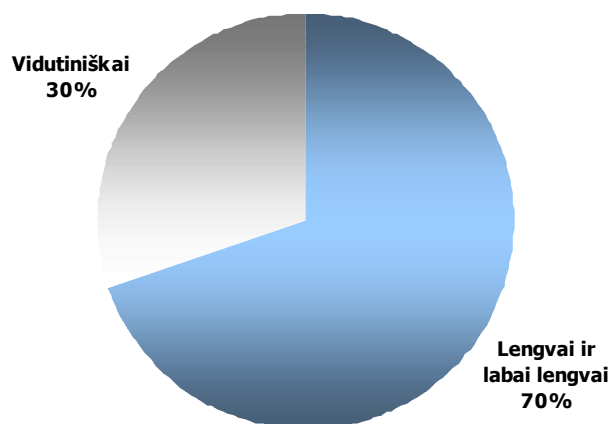
- ✓ **didelį moksleivių skaičių klasėse** („mano nuomone, kai kuriose klasėse yra per daug mokinių“, „mūsų klasėje yra trisdešimt vaikų, taigi manau, kad kai kuriose klasėse yra per daug“)
- ✓ **nepakankamą mokymo priemonių kiekį** („vadovėlių ne visada užtenka, mokytojai juos skolinasi iš kitų mokyklų, perka naujus“)
- ✓ **atsainų moksleivių požiūrį į mokslo teikiamą naudą** („moksleiviai nesupranta mokyklos naudos“, „nenoras mokytis, moksleivių atsainus požiūris į ateitį“)
- ✓ **fizinį ir emocinį smurtą** („patyčios“, „smurtas mokykloje, patyčios“, „silpniesniųjų užgauliojimas, pažeminimas prieš kitus draugus“, „smurtas mokykloje“)
- ✓ **dideles kainas mokyklos valgykloje** („aukštos kainos valgykloje“)
14–18 m. amžiaus jaunuoliai mano, jog situacija mokyklose pagerėtų:
- ✓ **sumažinus moksleivių skaičių klasėse** („manau, jog būtų gerai apibrėžti mokinių skaičių klasėse, gal užtektų ir po 22 mokinius“, „išleisčiau tokį įstatymą, kuris ribotų mokinių skaičių klasėje“)
- ✓ **paredagavus mokymo sistemą** itin pabrėžiamas nusivylimas pasirenkamųjų dalykų tvarka 10-oje klasėje, mat jaunuoliai jaučiasi nepasirengę šiems pasirinkimams („keisčiau tvarką su pasirenkamaisiais dalykais. Dabar pasirinkti dalykus 10 klasėje yra per sunku, nes dar ne visi žino, ką nori studijuoti“, „keisčiau tvarką su pasirenkamaisiais dalykais“)
- ✓ **sumažinus mokymosi krūvį** („daryčiau taip, kad krūvis būtų ne toks didelis“, „atidžiai peržvelgčiau visas mokymo programas, jas supaprastinčiau“, „sutrumpinčiau pamokas“)
- ✓ **pradėjus kalbėtis su moksleiviais / išsiaiškinus jų poreikius** („būtinai rasčiau laiko pakalbėti su tais vaikais“, „padaryčiau mokinių susirinkimą, kuriame dalyvautų psichologė, policijos pareigūnas“, „susitikinėčiau su mokiniiais, rengčiau diskusijas“)
- ✓ **padidinus apgyvendinimo vietų skaičių mokyklų bendrabučiuose** („manau, mūsų mokyklai reikėtų didesnio bendrabučio, nes yra daugelis moksleivių, kurie nori“).

3.3. Studijos

Tyrimo dalyvavo 102 respondentai, studijuojantys aukštosiose mokyklose, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai

(nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

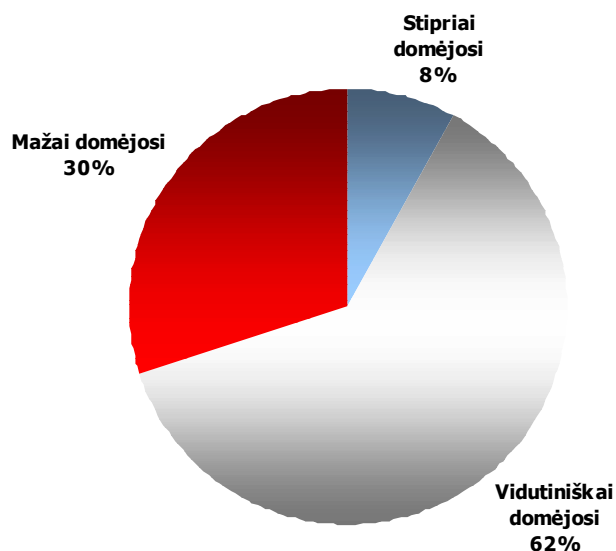

3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=102)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,1; t.y. geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

70 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 30 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai susidoroti su kylančiomis problemomis (žr. 3.3.1 pav.).

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsimąja profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.

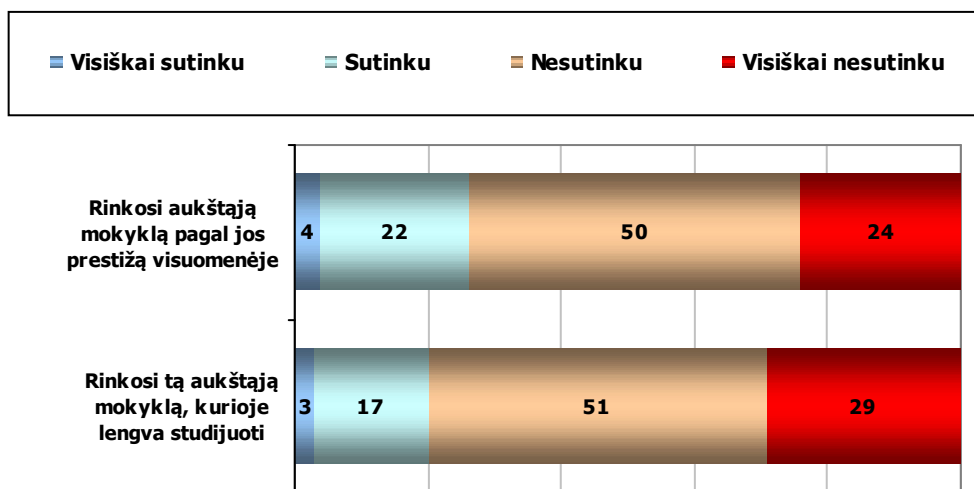

3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=102)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė 13,6. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsima profesija.

Didžioji dalis (62 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsima profesija kategorijai. 8 proc. išreiškė stiprų domėjimąsi. 30 proc. pasižymi žemu sąmoningumu rinkdamiesi būsimas studijas ir universitetą (žr. 3.3.2 pav.).

Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

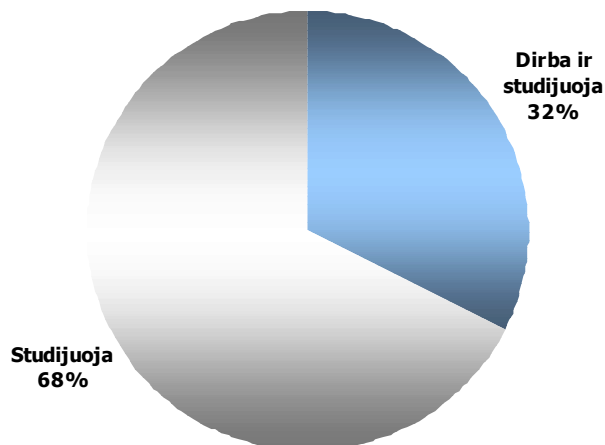

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=102)

26 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 74 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva

studijuoti, rinkosi penktadalis (20 proc.) tyrimo dalyvių, o 80 proc. į studijavimo lengvumą neatsižvelgė (žr. 3.3.3 pav.).

Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

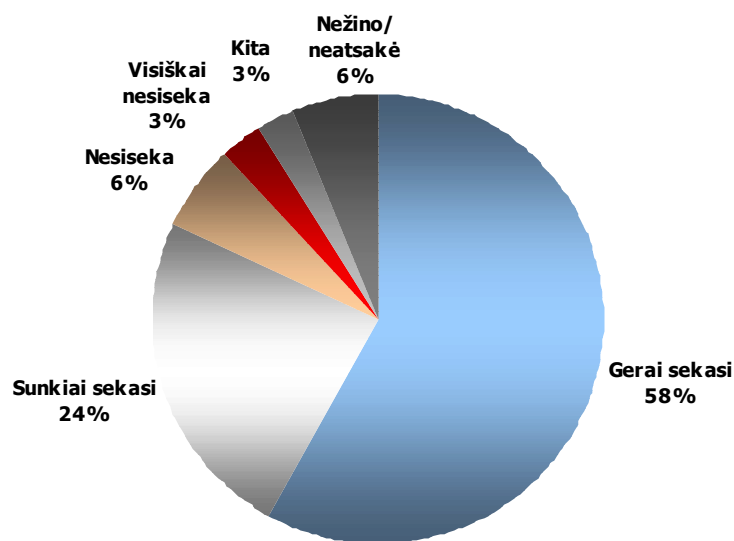

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=102)

68 proc. apklaustų studentų tik studijuoja, o dirba ir studijuoja – 32 proc. (žr. 3.3.4 pav.).

Dažniau dirba ir studijuoja nei vien studijuoja vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

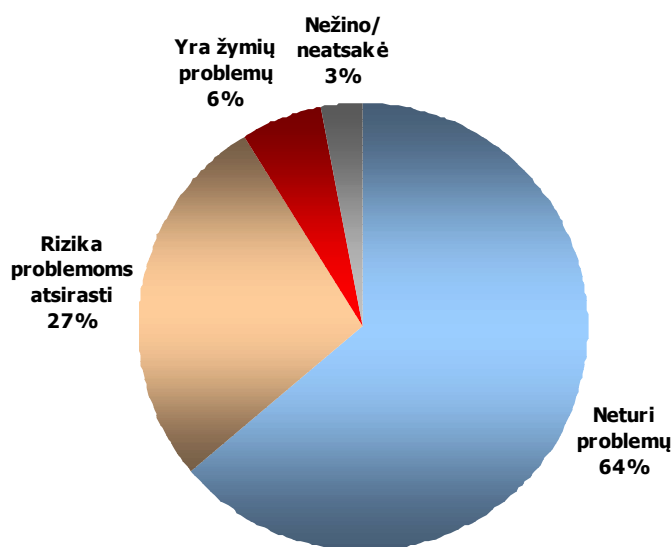
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=33)

Daugumai (58 proc.) dirbančių studentų studijas ir darbą derinti sekasi gerai. 24 proc. – sekasi sunkiai, 6 proc. – nesiseka, o 3 proc. – visiškai nesiseka (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10); yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14); turi žymių problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

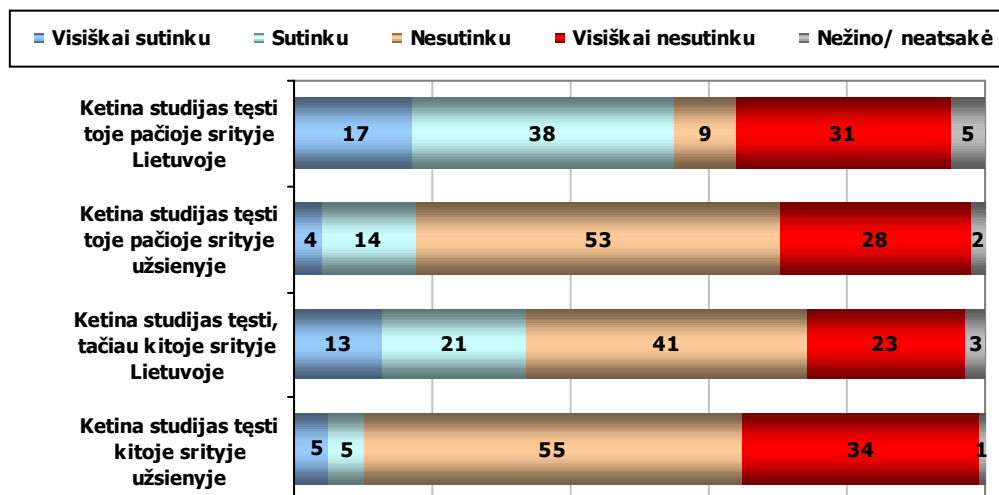

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygį (proc., N=33)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 9,5. Ši reikšmė rodo, kad darbo ir studijų derinimo problemų nėra.

Dauguma (64 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 27 proc. priklauso rizikos grupei, o 6 proc. turi ženklių problemų (žr. 3.3.6 pav.).

Ketinimai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

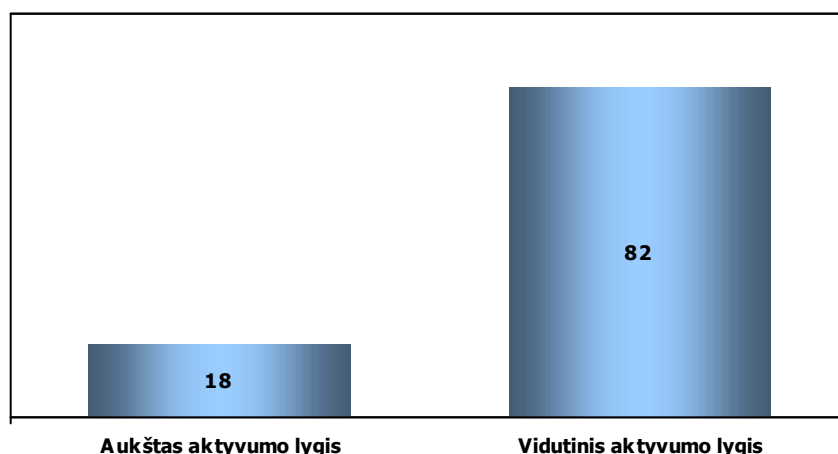

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=102)

Dauguma (55 proc.) studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 18 proc. respondentų ketina – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 34 proc., užsienyje – 10 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Pastebėta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho=0,363$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti užsienyje, svarsto tiek galimybę pasirinkti tą pačią, tiek kitą sritį. Studijas tęsti toje pačioje srityje užsienyje dažniau planuoja vyriausi (24–29 m.) studentai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=102)

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 21,4. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

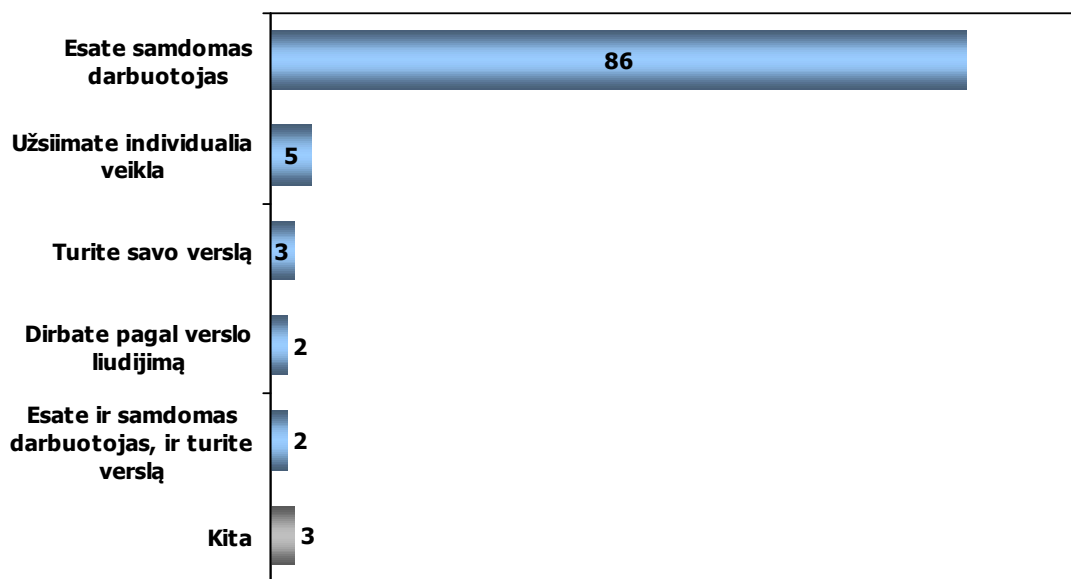
Dauguma (82 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo lygio grupę patenka 18 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.8 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio ir ketinimo studijas tęsti kitoje srityje užsienyje (Spearmano $\rho=0,279$, $p=0,007$). Tai rodo, kad tie studentai, kurie yra aktyvesni studentų savivaldoje, dažniau ketina studijas tęsti kitoje srityje užsienyje.

3.4. Darbas

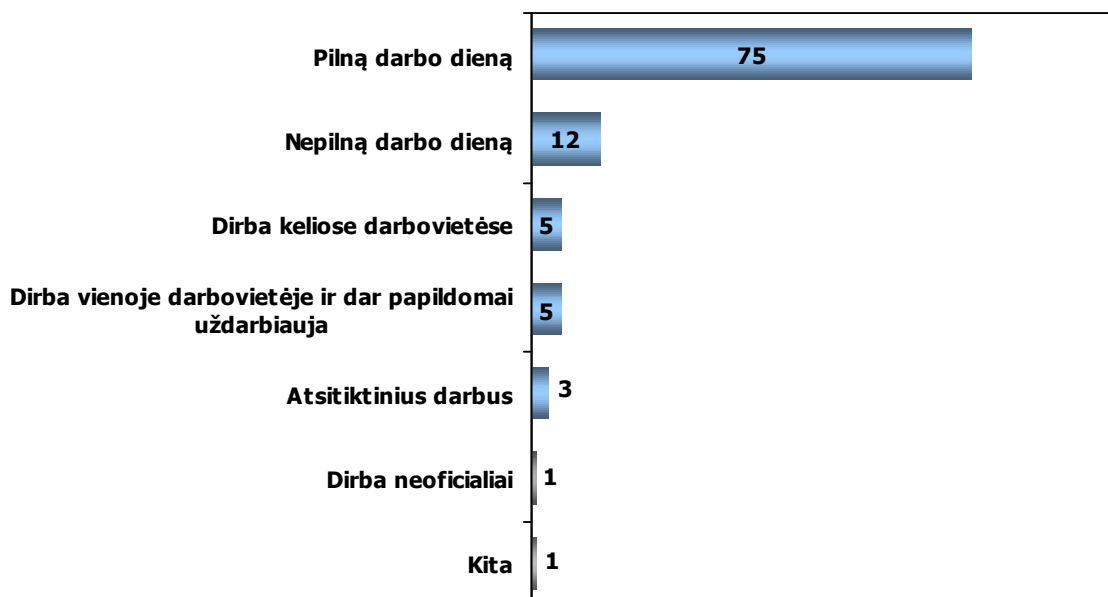
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksniai; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

33,3 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 23,1 proc. tik dirbo, 8,2 proc. dirbo ir studijavo ir 2 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 134 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 3,9 metų.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=134)

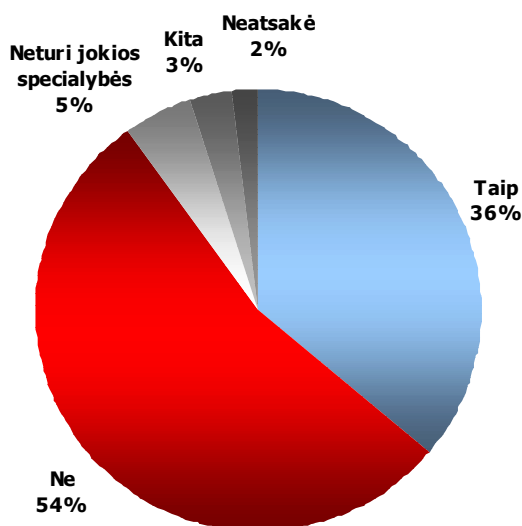
Dauguma dirbančiųjų apklaustųjų (86 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=134)

Dauguma (75 proc.) dirbančių apklaustųjų dirba visą, 12 proc. – ne visą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

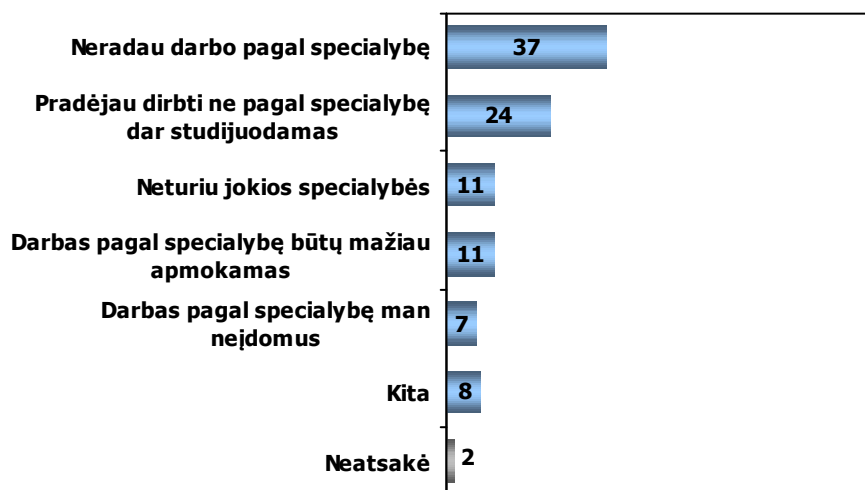

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=134)

Pagal specialybę dirba 36 proc. dirbančių apklaustųjų. 54 proc. dirba ne pagal specialybę, o 5 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

Pagal specialybę dažniau dirba miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,025$).

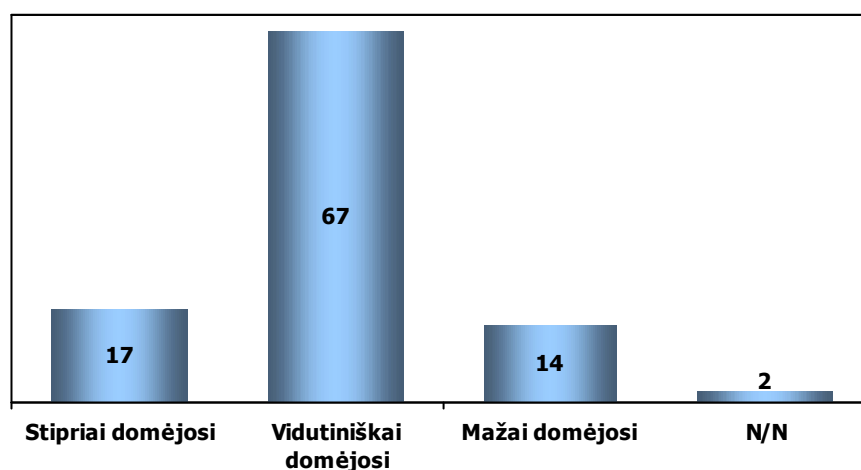
Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=86)

Iš tų apklaustųjų, kurie dirba ne pagal specialybę, 37 proc. neranda darbo pagal specialybę. 24 proc. dar studijuodami pradėjo dirbti ne pagal specialybę. 11 proc. jokios specialybės neturi. Taip pat 11 proc. darbą ne pagal specialybę pasirinko dėl didesnio darbo užmokesčio (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo renkantis profesiją rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.

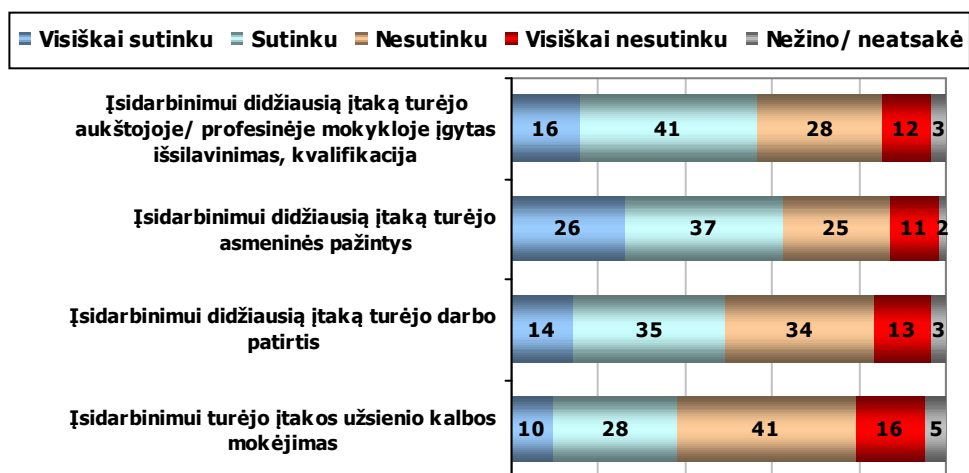

3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=153)

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 14,6. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

Du trečdaliai (67 proc.) dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 17 proc. domėjosi stipriai, o 14 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją nesąmoningai rinkosi (žr. 3.4.5 pav.).

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai, apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

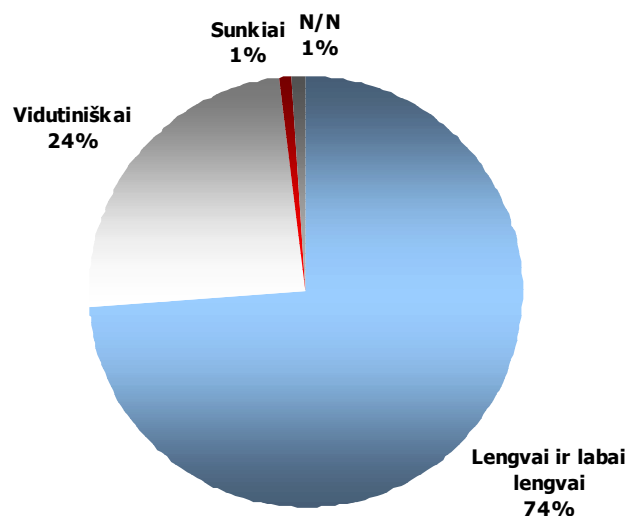

3.4.5A paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnus (proc., N=134)

Dauguma (63 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys. 57 proc. respondentų mano, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas. 49 proc. taip pat mano apie turėtą darbo patirtį. 38 proc. kaip svarbų veiksni įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą (žr. 3.4.5A pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga pripažinimo, kad įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas, silpna teigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,209$, $p=0,016$) bei vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimą lėmė darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,320$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinimą lėmė įgytas išsimokslinimas ar turėta darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat buvo labai svarbios. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje, profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,481$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas. Aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas dažniau įsidarbinimą lėmė turintiems aukštąjį (universitetinį ar neuniversitetinį) išsimokslinimą (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$).

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą darbovieta, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.

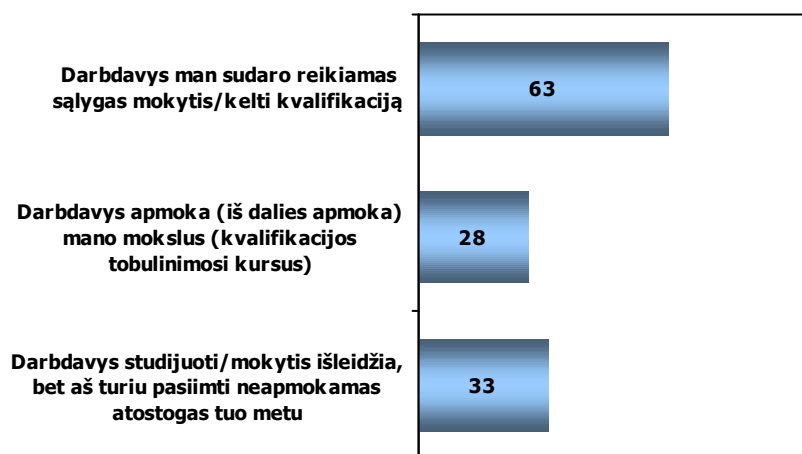
3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=134)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,3. Tai rodo, kad su problemomis darbe yra susidorojama lengvai.

Dauguma (74 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja lengvai ir labai lengvai, 24 proc. vidutiniškai ir tik 1 proc. sunkiai (žr. 3.4.6 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe koreliacijos su psichinės savijautos (Spearmano $\rho = -0,257$, $p = 0,003$), savęs vertinimo (Spearmano $\rho = -0,194$, $p = 0,024$) ir šeimos narių socialinio palaikymo (Spearmano $\rho = -0,247$, $p = 0,007$) rodikliais. Tai rodo, kad su problemomis darbe sėkmingiau susidoroja geriau fiziškai ar psichiškai besijaučiantys, geriau save vertinantys tyrimo dalyviai ir didesnio šeimos narių socialinio palaikymo sulaukiantys jauni žmonės.

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

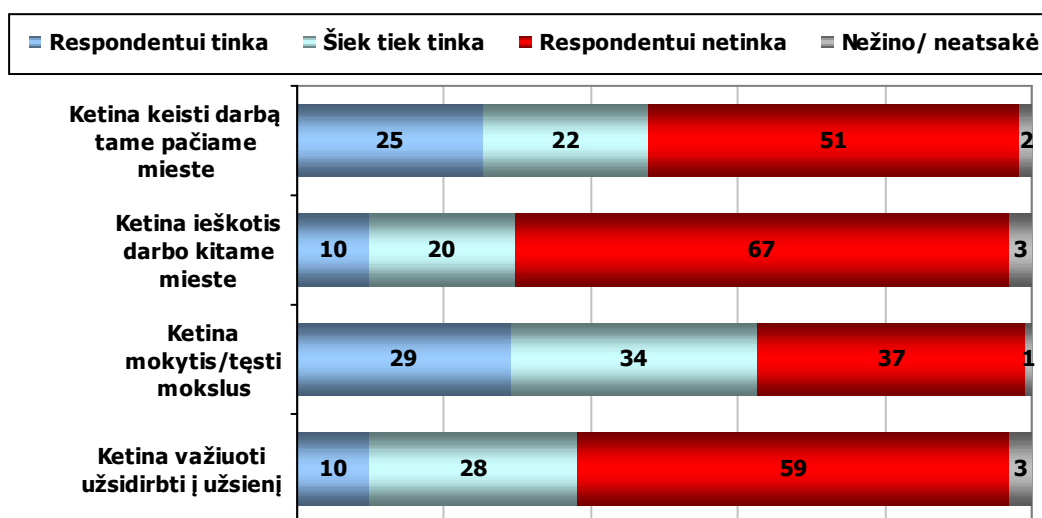

3.4.7 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=134)

Daugumai (63 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 28 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 33 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.7 pav.).

Su padėtimi, kad darbdavys studijuoti, mokytis išleidžia tik pasiėmus nemokamų atostogų, dažniau susiduria moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,020$).

Ketiniai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

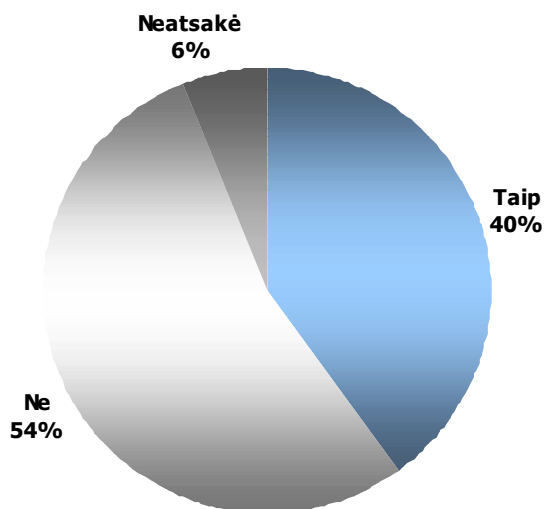

3.4.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=134)

Mokslus tęsti ketina 63 proc. apklaustųjų. Keisti darbą tame pačiame mieste – 47 proc. Važiuoti į užsienį užsidirbti ketina 38 proc. Ieškoti darbo kitame mieste – 30 proc. (žr. 3.4.8 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos neigiamos darbo pagal specialybę koreliacijos su ketinimu mokytis (Spearmano $\rho=-0,181$, $p=0,036$) ir ketinimu vykti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=-0,249$, $p=0,004$). Tai rodo, kad dirbantieji ne pagal specialybę yra labiau linkę tęsti mokslus ar vykti į užsienį užsidirbti. Taip pat nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp ketinimo vykti į užsienį užsidirbti ir pripažinimo, kad įsidarbinimui buvo svarbus užsienio kalbos mokėjimas (Spearmano $\rho=0,236$, $p=0,006$). Tai rodo, kad kuo svarbesnės įsidarbinant buvo užsienio kalbos žinios, tuo labiau ketinama vykti į užsienį užsidirbti.

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

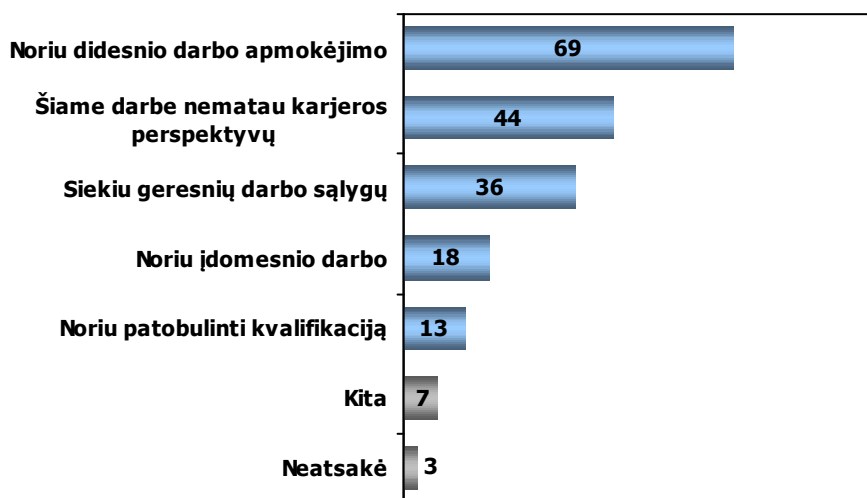

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=134)

Daugiau nei pusė (54 proc.) dirbančių apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. Darbo vietą keisti planuoja 40 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.4.9 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga planavimo keisti darbą stipri teigiama koreliacija su ketinimu keisti darbą tame pačiame mieste (Spearmano $\rho=0,581$, $p<0,001$), vidutinio stiprumo koreliacija su ketinimu važiuoti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,377$, $p<0,001$) ir silpna teigiama koreliacija su ketinimu ieškoti darbo kitame mieste (Spearmano $\rho=0,296$, $p=0,001$). Tai reiškia, kad, ketinantys keisti darbą, labiausiai svarsto galimybę jo ieškoti tame pačiame mieste, truputį mažiau – vykti į užsienį užsidirbti ir dar mažiau – ieškoti darbo kitame mieste.

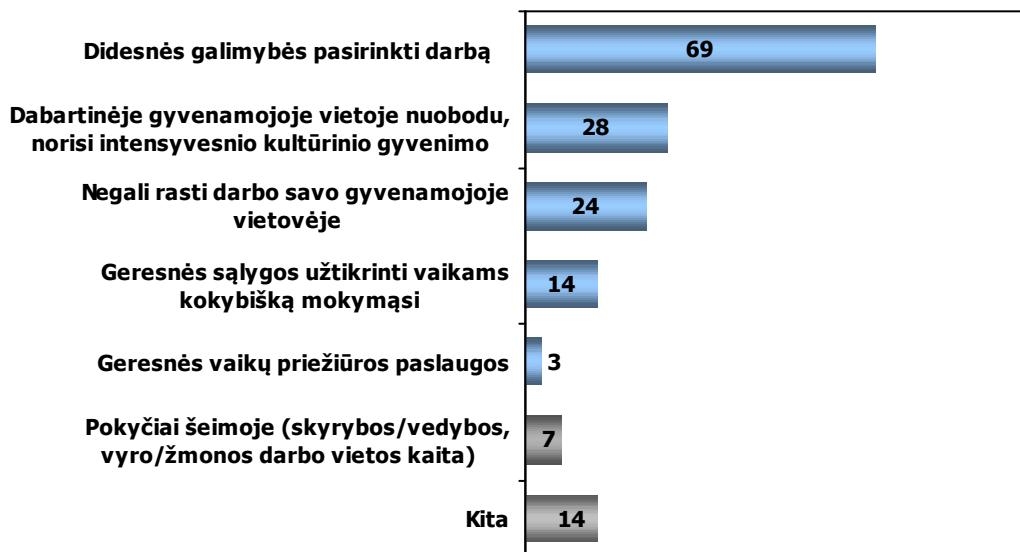
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.10 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=61)

Dažniausiai (69 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio darbo apmokėjimo. 44 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų, 36 proc. ketina siekti geresnių darbo sąlygų. 18 proc. ieško įdomesnio darbo (žr. 3.4.10 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=29)

Dažniausiai (69 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 28 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo. 24 proc. tiesiog negali rasti darbo savo gyvenamojoje vietovėje. 14 proc. ieškotų geresnių sąlygų užtikrinti vaikams kokybišką mokymąsi (žr. 3.4.11 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, nustatyta, jog 14–18 m. amžiaus jaunimas Ukmergės miestą / rajoną vertina negatyviai, t.y. šios amžiaus grupių jaunuolių gyvenamoji vieta suvokiama kaip nepatraukli. Neigiamą nuostatą tyrimo dalyviai grindžia:

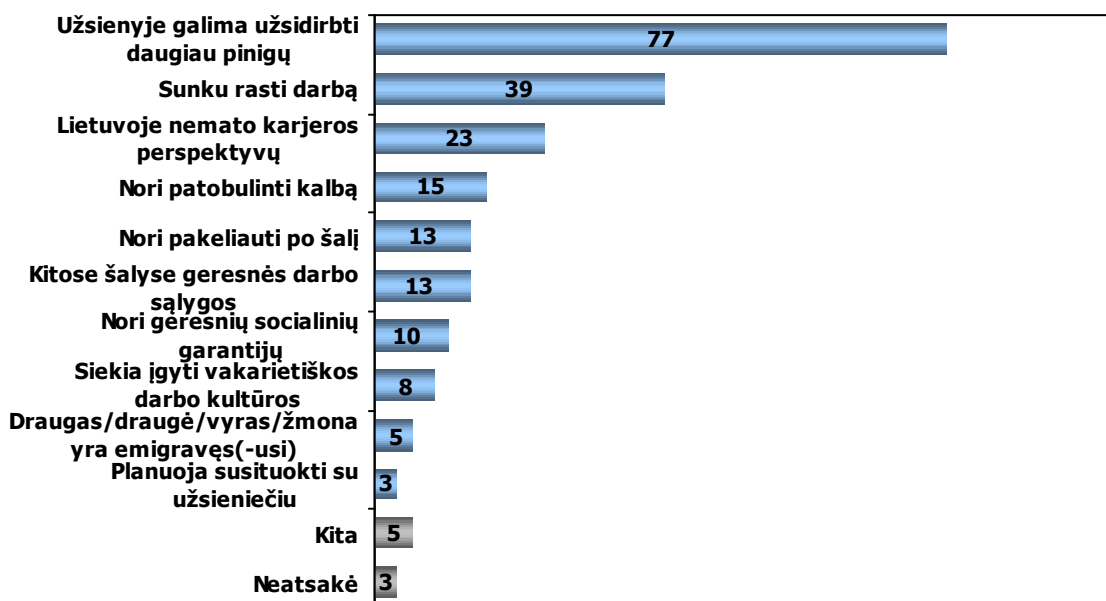
- ✓ **pramogų trūkumu** („nėra nei diskotekų, nei kino teatro ar daugiau įdomių pramogų“, „tikrai ne, nes jame jaunimui nėra ką veikti“, „mano meste nėra pramogų, tokių kaip kino teatras ar kitų, kur galėtų rinktis jaunimas“, „abejoju, čia mažai pramogų jaunimui“, „nėra jokios veiklos“)
- ✓ **mažu jaunų žmonių skaičiumi mieste** („ne, nes čia mažai, labai mažai jaunimo“)
- ✓ **jaunimo susibūrimo vietų stoka** („manau, trūksta tokių vietų, kuriose rinktųsi jaunimas“, „ten nėra vietų, kur galima turiningai praleisti laisvalaikį ar pasilinksinti, pašokti“)
- ✓ **informacijos apie vykstančius renginius trūkumu** („trūksta informacijos“)

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29m.) išreiškė susirūpinimą, jog **pramogų trūkumas Ukmergės mieste /rajone skatina jaunimo emigraciją, žalingų įpročių vartojimą** („*pramogų trūkumas jaunimą skatina ieškoti pramogų didesniuose miestuose ar vartoti svaiginamąsias medžiagas*“), o esančios pramogos yra gana brangios („*esamos pramogos yra per brangios daugumai jaunų žmonių*“).

Kokybinio tyrimo metu jaunimo buvo teiraujamasi, kokios veiklos labiausiai pasigendama. Nustatyta, jog jauniems žmonėms (14–18 m.) labiausiai **trūksta pramoginių renginių, sportinės veiklos, draugiškų susibūrimų, nemokamų užsiėmimų** („*daugiau nemokamų renginių, skirtų jaunimui*“, „*daugiau renginių, skirtų jaunimui*“, „*daugiau tokių renginių, kad tas jaunimas dažniau susiburtų*“, „*užsiėmimo*“, „*šokių*“, „*šokių, varžybų, sporto*“, „*įvairesnių sporto šakų*“, „*daugiau būrelių*“, „*manau trūksta padorių, saugių pasilinksminimo vietų*“, „*labai norėčiau, kad Ukmergėje atsirastų užėiga, kur vyktų „Protų kovos*““).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29m.) be jau minėtų aspektų papildomai norėtų, kad jų mieste būtų **daugiau darbo vietų bei specialių tobulinimosi kursų** („*trūksta mokymų ir kursų*“, „*trūksta darbo*“).

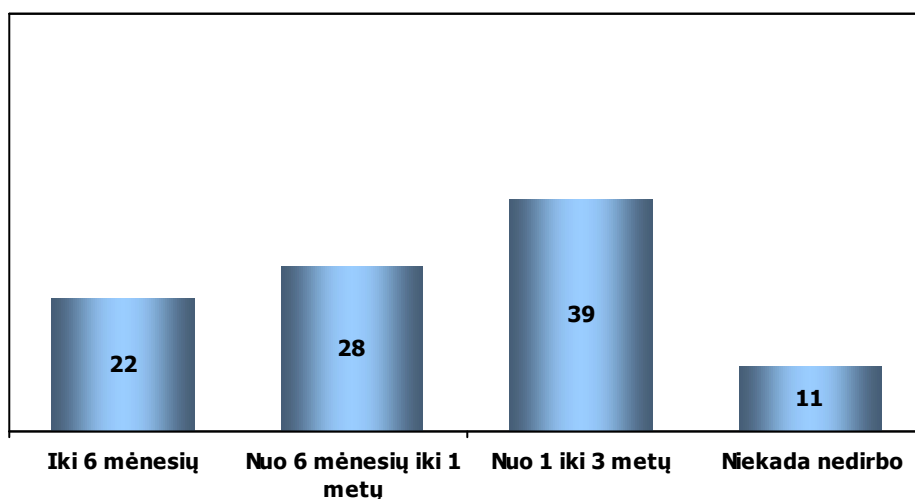
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.12 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=39)

Dažniausiai (77 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškoti dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 39 proc. nurodė, jog jiems čia sunku susirasti darbą. 23 proc. apklaustųjų Lietuvoje nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.12 pav.).

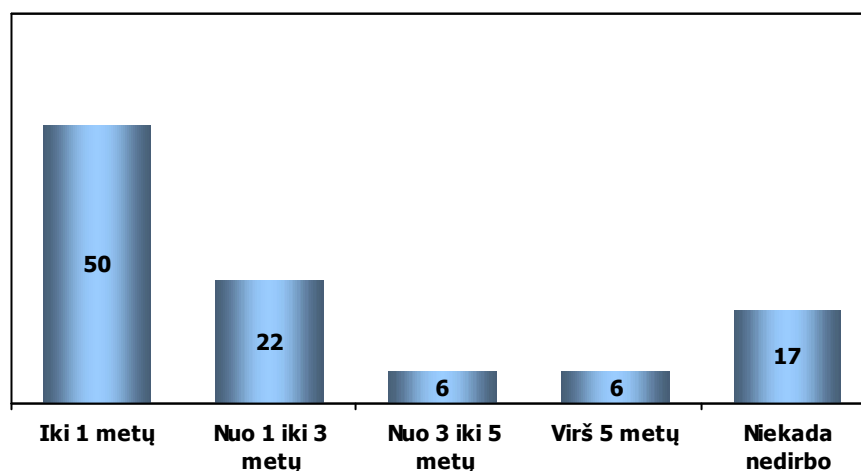
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=18)

22 proc. nedirbančių apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 28 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 39 proc. – nuo 1 iki 3 metų. 11 proc. respondentų nedirbo niekada (žr. 3.4.13 pav.).

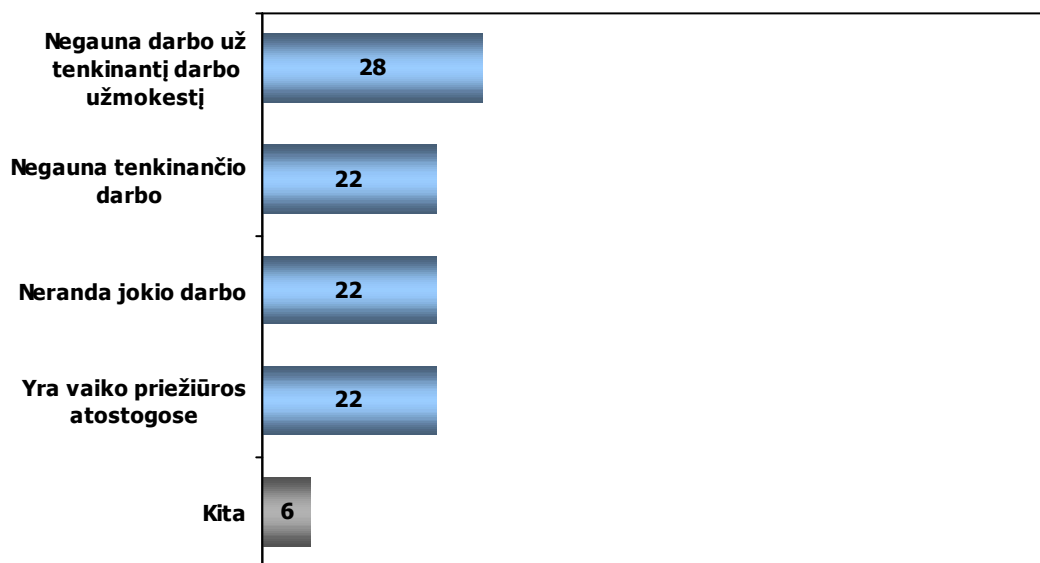
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=18)

50 proc. nedirbančių apklaustųjų paskutinėje darbovietėje išdirbo iki 1 metų, 22 proc. – nuo 1 iki 3 metų. Dar 12 proc. – ilgiau nei 3 metus (žr. 3.4.14 pav.).

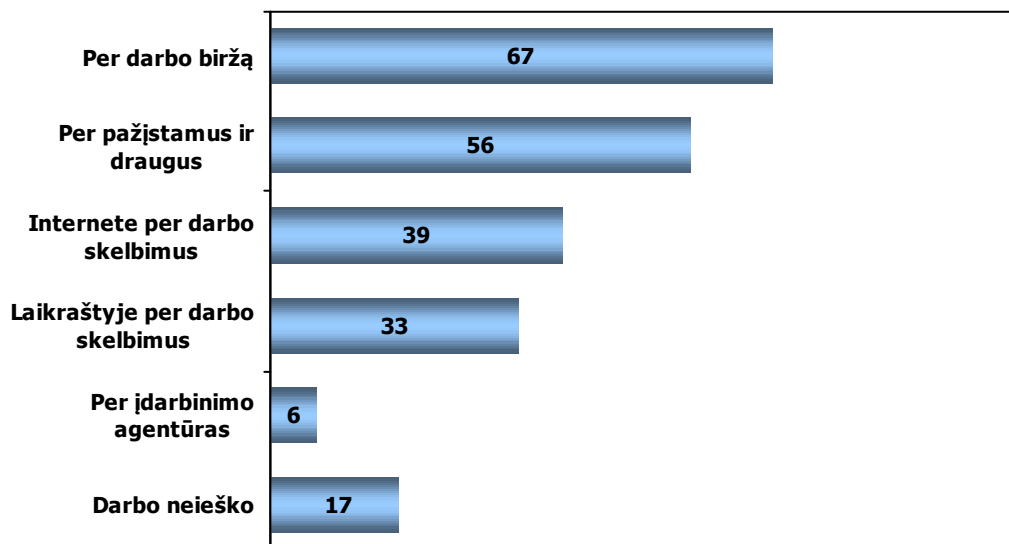
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=18)

28 proc. nedirbančių apklaustųjų neturi darbo, nes negauna tenkinančio darbo užmokesčio. 22 proc. neranda tenkinančio darbo, jokio darbo arba yra vaiko priežiūros atostogose (žr. 3.4.15 pav.).

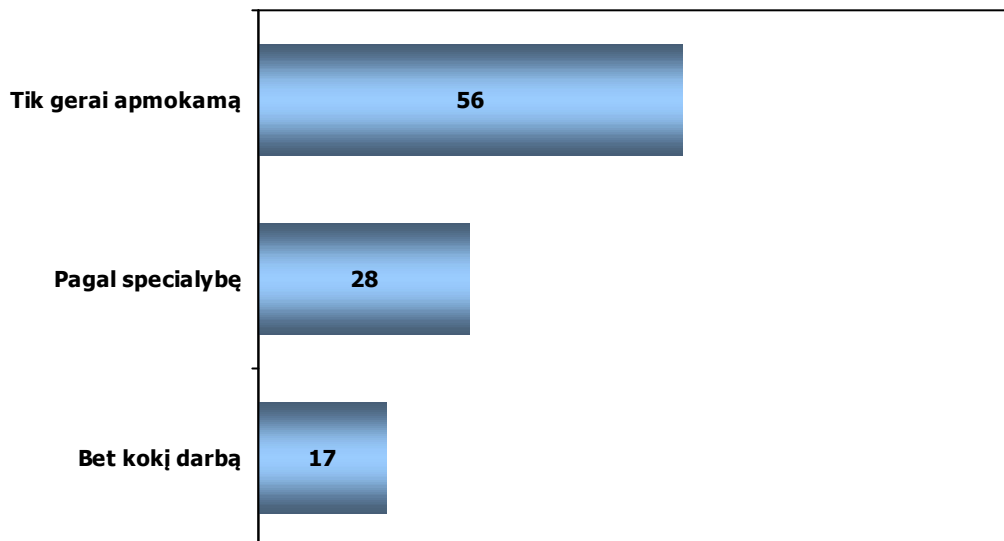
Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=18)

Dauguma nedirbančiųjų apklaustųjų darbo ieškosi per darbo biržą (67 proc.) ar pažįstamus ir draugus (56 proc.). Darbo skelbimus internete paminėjo 39 proc., laikraštyje – 33 proc. (žr. 3.4.16 pav.).

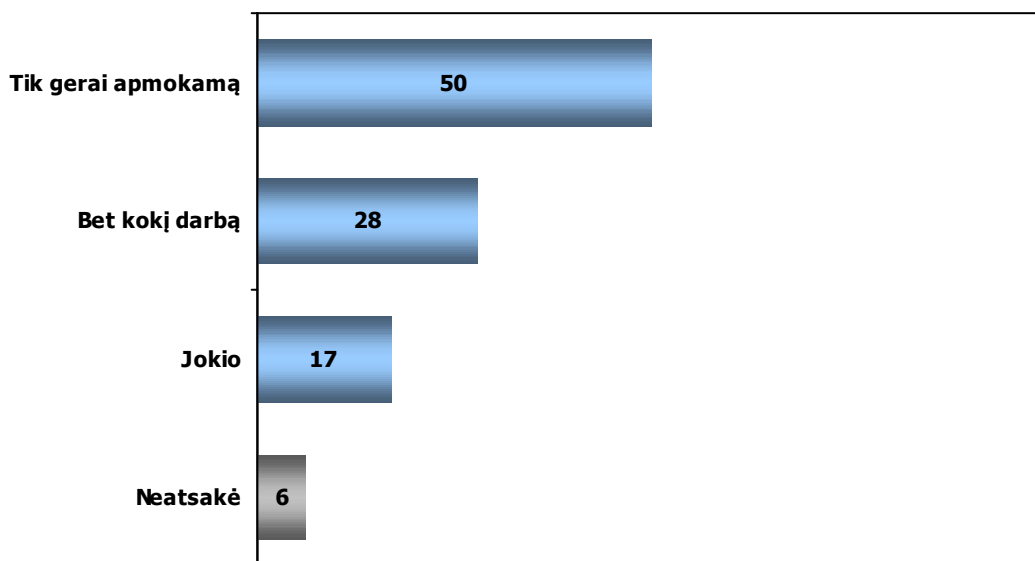
Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.17 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=18)

Dauguma (56 proc.) nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą. 28 proc. apklaustųjų sutiktų dirbti darbą pagal specialybę. Bet koks darbas tenkintų 17 proc. (žr. 3.4.17 pav.) jaunų bedarbių.

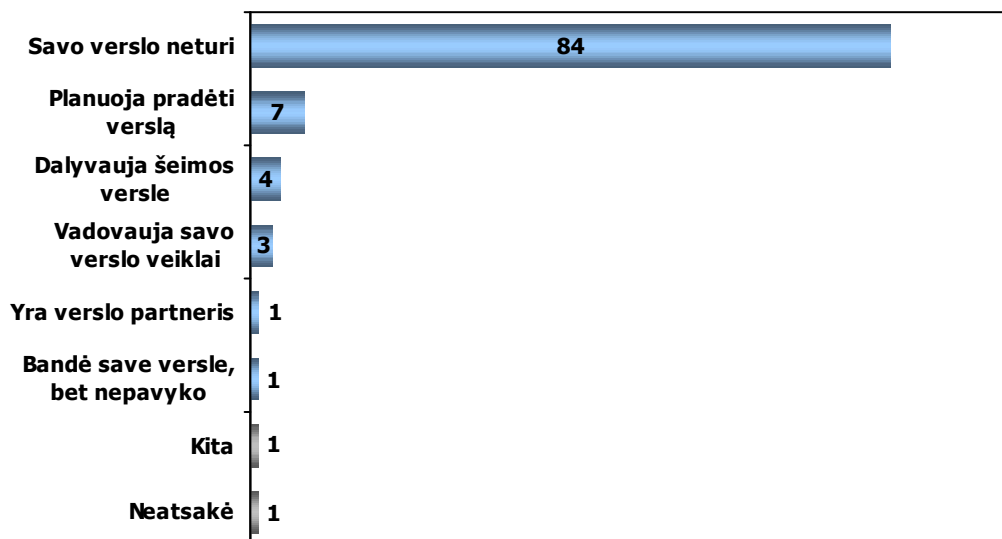
Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=18)

Pusė (50 proc.) nedirbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti gerai apmokamą darbą, 28 proc. – bet kokį darbą (žr. 3.4.18 pav.).

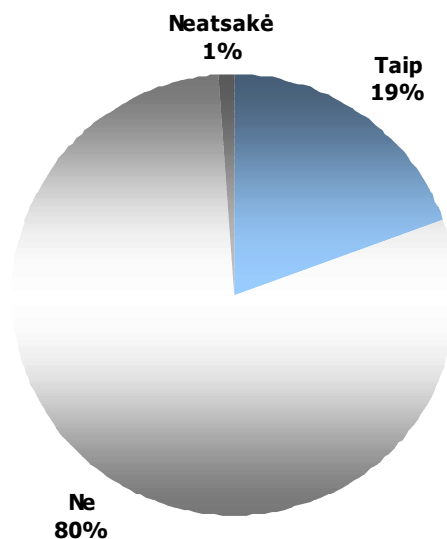
Verslumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.19 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=402)

Dauguma (91 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. Savo verslą pradėti planuoja 7 proc. respondentų. 8 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle (žr. 3.4.19 pav.).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

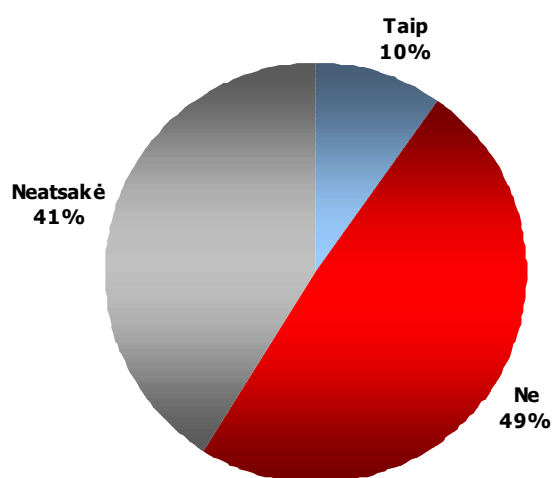

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=402)

Dauguma (80 proc.) apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 19 proc. – yra susipažinę (žr. 3.4.20 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,102$, $p=0,040$). Tai rodo, kad turintys savo verslą ar jame dalyvaujantys yra dažniau susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje.

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=402)

Beveik pusė (49 proc.) apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 10 proc. nuomone, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.21 pav.).

Nustatytos silpnos teigiamos koreliacijos tarp šio rodiklio ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,173$, $p=0,001$) bei susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo programa (Spearmano $\rho=0,268$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad, susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo programa ar turintys savo verslą, geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje. Taip pat nustatyta, kad jauniausieji (14–18 m.) tyrimo dalyviai dažniau mano, jog Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus apklaustieji nurodo tokius sunkumus, susijusius su darbu:

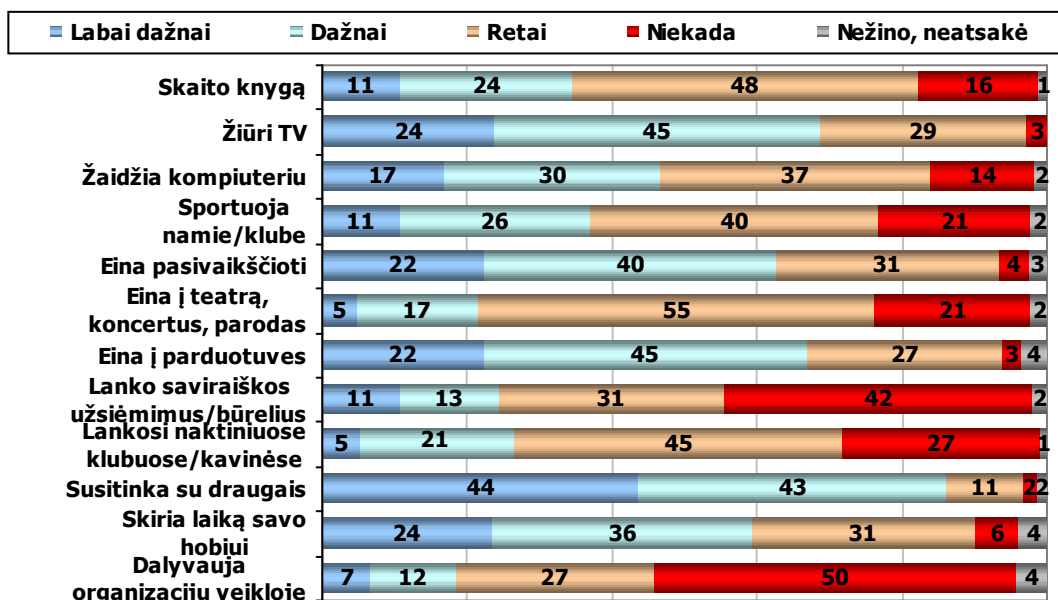
- ✓ **nedidelį darbo vietų skaičių mieste** („trūksta darbo, nėra darbo vietų specialistams, jaunimui“, „darbo vietų skaičius“)
- ✓ **mažas įsidarbinimo galimybes, neturint patirties ar pažinčių** („jaunam žmogui sunku rasti darbą“, „vyrauja darbinės patirties cenzas“, „darbą be patirties sunku gauti“, „jei neturi pažįstamų, tai neturi darbo“)
- ✓ **mažus atlyginimus** („per mažas darbo užmokestis“, „mažas atlygis“)

- ✓ **didelį ir papildomą neapmokamą darbo krūvį** („tenka dirbti daug viršvalandžių ir už tai negaunu užmokesčio“)
- ✓ **darbdavio požiūrį į darbuotojus** („darbdavių požiūris į eilinius darbuotojus“, „nesutarimai tarp darbdavio ir darbuotojo“).
Jaunimas, problemas susijusias su darbu, siūlo gerinti:
- ✓ **didinant darbo vietų skaičių** („kurti naujas darbo vietas“, „sudaryčiau sąlygas, kad kiekvienas jaunuolis gautų darbo pasiūlymus“)
- ✓ **gerinant jaunimui įsidarbinimo / verslo kūrimo sąlygas** („suteikčiau lengvatas įmonėms, kurios įdarbina jaunus žmones ir sąžiningai moka jiems atlyginimą“, „sumažinčiau kliūčių kiekį, norintiems įkurti savo verslą, ir paremčiau“)
- ✓ **daugiau dėmesio skiriant jaunimo ugdymui, jų asmeniniams poreikiams** („skirčiau didesnę finansavimą neformaliajam ugdymui ir jaunimo mokymuisi per praktiką“, „pirmiausia bandyčiau susitarti, išsiaiškinti norus bei jų poreikius, ko tikisi“).

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

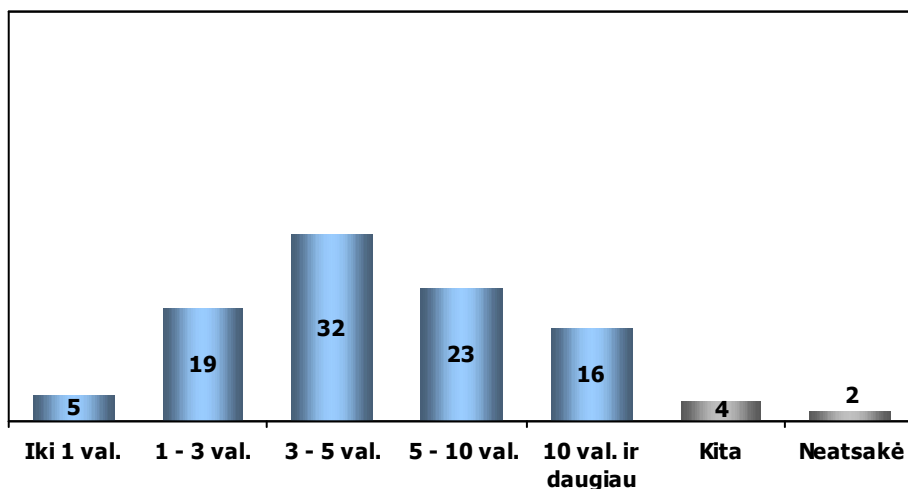

3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=402)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (87 proc.), žiūrėti TV (69 proc.), eiti į parduotuves (67 proc.), pasivaikščioti (62 proc.) ir skirti laiką savo hobiui (60 proc.). Rečiausiai dalyvaujama organizacijų veikloje (19 proc.), einama į teatrą, koncertus, parodas (22 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$), lankosi teatre, koncertuose, parodose (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$), parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$), lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$), susitinka su draugiais (Pearsono χ^2 testo $p=0,046$). Vyrų dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p=0,041$), žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), susitinka su draugiais (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$). Vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji dažniau eina į parduotuves (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$), lankosi naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearsono χ^2 testo $p=0,011$). Miesto gyventojai dažniau eina į teatrą, koncertus, parodas (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$), lankosi naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), dalyvauja organizacijų veikloje (Pearsono χ^2 testo $p=0,034$).

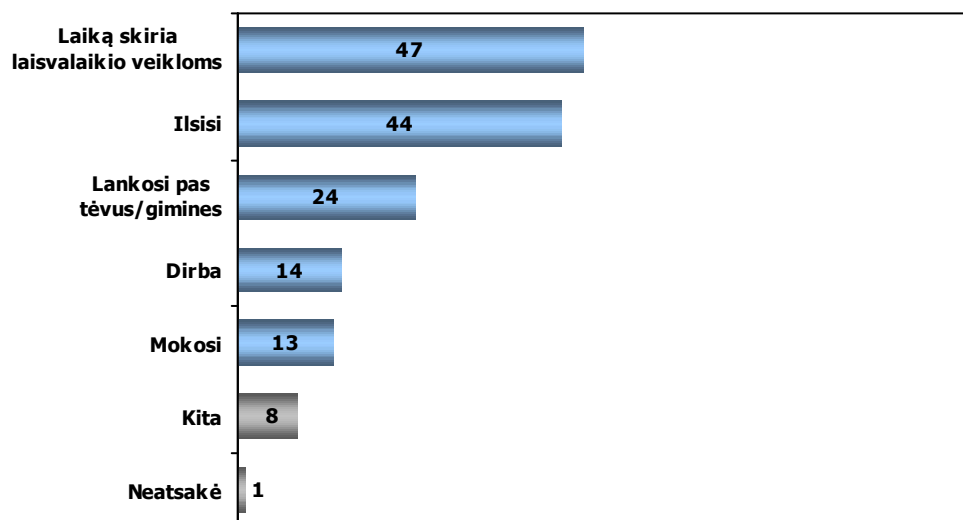
Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=402)

24 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 32 proc. – 3–5 val. 23 proc. – 5–10 val. Dar 16 proc. – 10 val. ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

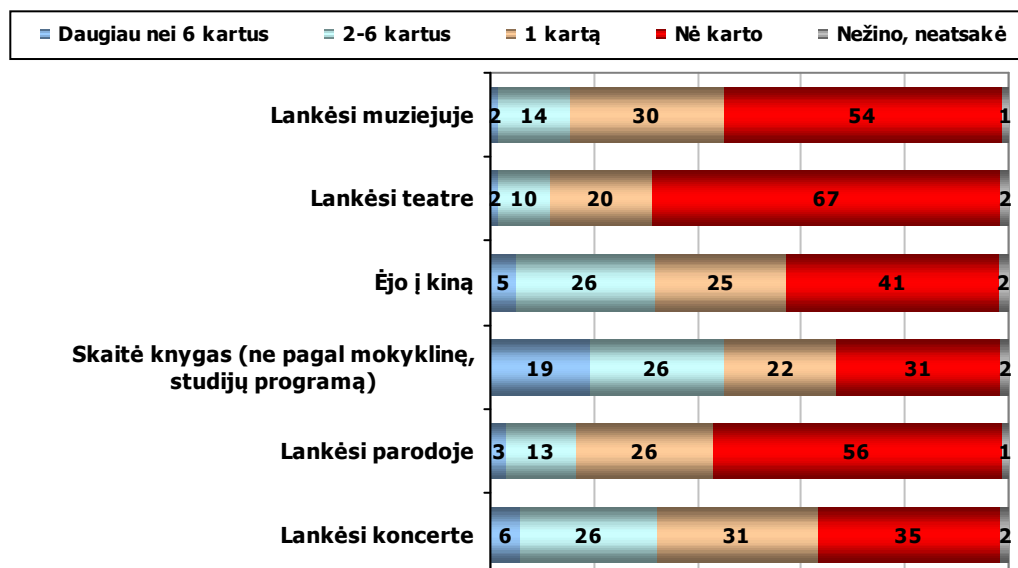
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=402)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (47 proc.) ir poilsis (44 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

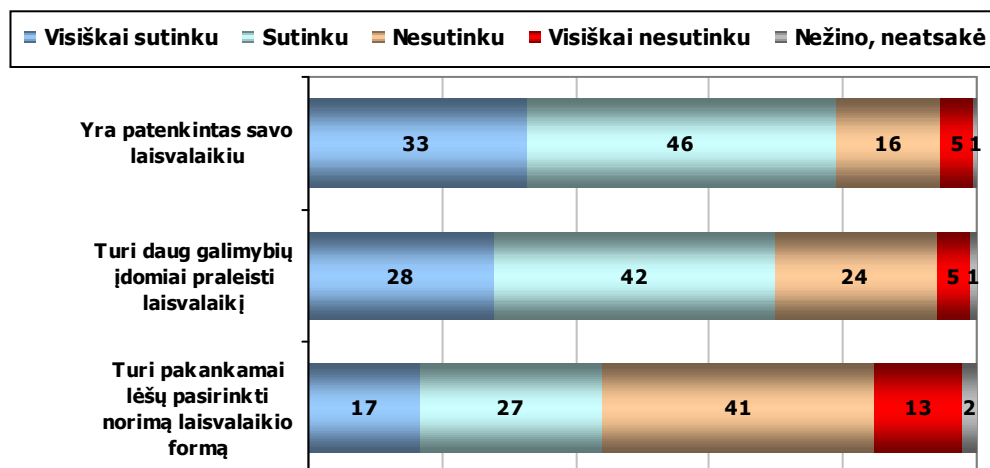
3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=402)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą knygą skaitė 67 proc. apklaustųjų. Koncerte lankėsi 63 proc., o kine – 56 proc. respondentų (žr. 3.5.4 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius moterys dažniau skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankėsi koncertuose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,024$). Jauniausi (14–18m.)

apklaustieji dažniau lankėsi muziejuose (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$), teatre (Pearsono χ^2 testo $p=0,021$), skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$). Miesto gyventojai dažniau lankėsi teatre (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$), ėjo į kiną (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$).

Pasitenkinimo laisvalaikio, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikio, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=402)

Savo laisvalaikio patenkinti 79 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 70 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 44 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos stiprios teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Yra patenkinti savo laisvalaikio ir turi daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Spearmano $\rho=0,658$, $p<0,001$);
- Yra patenkinti savo laisvalaikio ir turi pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,523$, $p<0,001$);
- Turi daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir turi pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,560$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikio. Savo laisvalaikio dažniau patenkinti jauniausieji tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$). Jie taip pat pripažino turį daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$) ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 m. amžiaus Ukmergės r. savivaldybės jaunimas negali efektyviau išnaudoti savo laisvalaikio dėl:

- ✓ **laiko stokos** („man trūksta laiko“, „dėl laiko stokos“, „trūksta daugiau laisvo laiko“)
- ✓ **didelio mokymosi ar darbo krūvio** („tenka daryt namų darbus ir laiko laisvalaikiui beveik nebelieka“, „padarius namų darbus, laiko retai kada lieka“,

„kartais nuo per daug esančių namų darbų nespėju“, „dėl didelio namų darbų krūvio“, „namų darbai užima gana daug laiko“, „didelis namų darbų krūvis“)

- ✓ **finansinių sunkumų** (*„ne visada užtenka lėšų pigiai ir efektyviai išnaudoti laisvalaikį“, „dėl finansų“, „dėl lėšų trūkumo, nes kiekviena šiek tiek įdomesnė pramoga daugiau kainuoja“*).

Jaunesnieji (14–18 m.) tyrimo dalyviai papildomai pabrėžė **aukštas transporto kainas** (*„brangus tarp miestinis susisiekimas“*) ir **viėtų, skirtų jaunimui, stygių** (*„taip pat Ukmergėje nėra daug vietų, kur vakarais ar po pietų galėtum nueiti papramogauti“*).

Vyresnieji (19–29 m.) tyrimo dalyviai kaip kliūtį išnaudoti savo laisvalaikį dar nurodė **buitį** (*„dėl buities, dėl to lieka mažai laiko“*).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių taip pat buvo prašoma įvardinti, kaip būtų galima šalinti priežastis, kurios neleidžia efektyviau išnaudoti laisvalaikio. 14–18 metų amžiaus jaunimas mano, jog situaciją pakeisti galėtų:

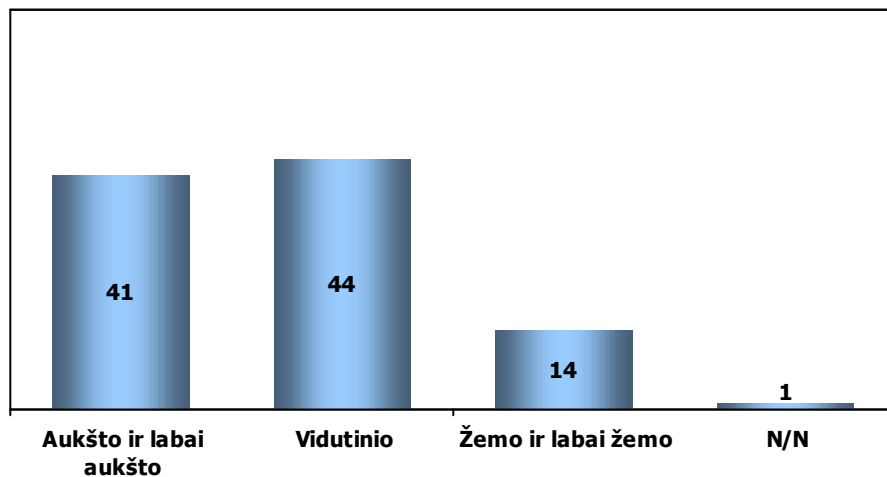
- ✓ **mokymo sistemos korekcija**, susijusi su krūvio mažinimu, nenaudingų pamokų šalinimu (*„būtų galima sumažinti nesvarbių pamokų skaičių“, „sumažinti nesvarbių, nelabai reikalingų pamokų skaičių“, „pašalinti šokių, galbūt kūno kultūros pamokas“, „mažinti namų darbų krūvius“, „skirti mokymuisi mažiau laiko“, „užduoti mažiau namų darbų“, „mažinti namų darbų krūvį“, „peržvelgti mokymosi programas“*)
- ✓ **laiko planavimo įgūdžiai** (*„reikia mokytis planuoti savo laiką, pasirinkti, kas yra svarbiau“*).

19–29 m. amžiaus tyrimo dalyviai siūlo spręsti problemas susijusias su darbu, t.y. **mažinti darbo krūvį, laiką, didinti atlyginimus** (*„didelis darbo krūvis“, „reikia didinti atlyginimus“, „jeigu pakankamai uždirbčiau pagrindinėje darbovietėje ir netektų dirbti viršvalandžių, tada turėčiau žymiai daugiau laisvo laiko“, „reikia trumpinti darbo laiką“, „gerai apmokamas darbas laisvalaikį pagerintų“*). Taip pat siūloma **steigti nemokamas laisvalaikio leidimo vietas** (*„įkurti patalpas, kurias galima būtų naudoti pagal prašymą be jokių mokesčių“*).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupę siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.

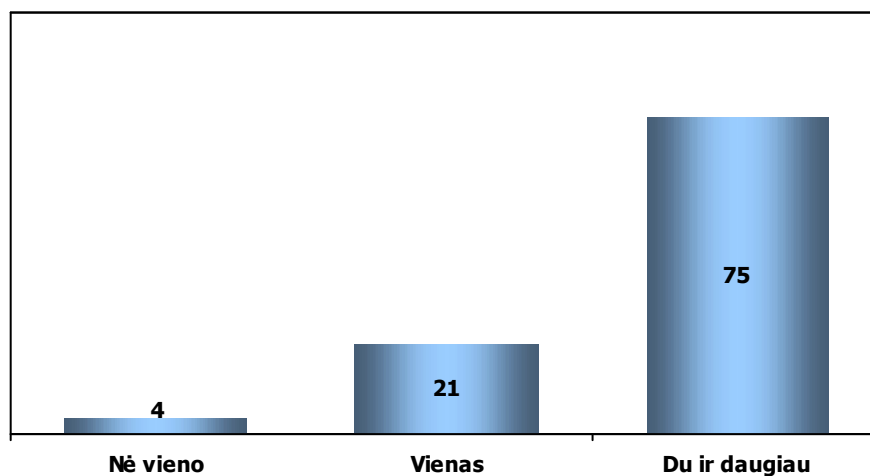
3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=402)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 14,6. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

44 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 41 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 14 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Nustatyta, kad aukšto ir labai aukšto lygio palaikymo santykius dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

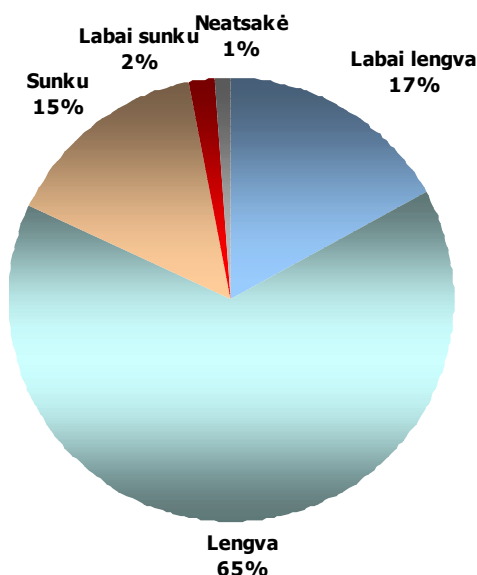
Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkames, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=402)

Dauguma (75 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Vieną artimą draugą turi 21 proc., o nė vieno – 4 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

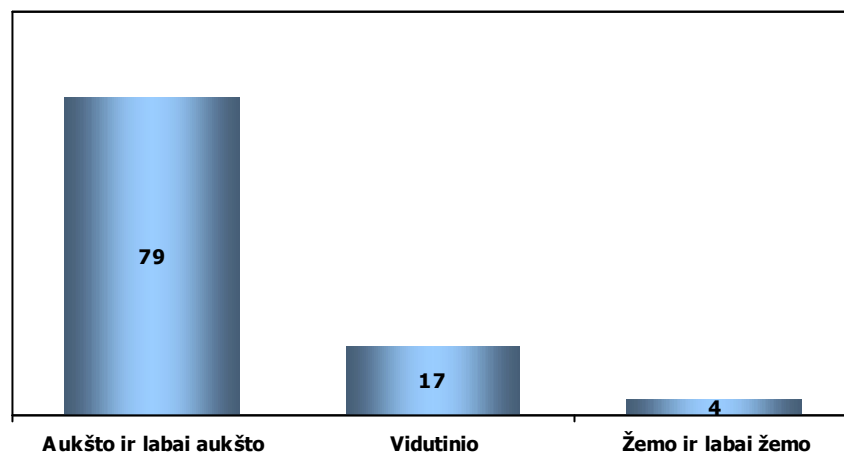

3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=402)

Daugumai (65 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. Dar 17 proc. – labai lengva. Naujas draugystes užmegzti sunku 15 proc. respondentų. 2 proc. – labai sunku (žr. 3.6.3 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp naujų draugysčių užmezgimo lengvumo ir artimų draugų skaičiaus (Spearmano $\rho = -0,131$, $p = 0,009$). Tai reiškia, kad daugiau artimų draugų turintiems lengviau užmegzti naujas draugystes.

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 6,2. Tai rodo, kad susilaukiama aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo.

Dauguma apklaustųjų (79 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 17 proc. – vidutinio ir tik 4 proc. – žemo ir labai žemo socialinio palaikymo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos teigiamos socialinio palaikymo rodiklio koreliacijos su artimų draugų skaičiumi (Spearmano $p=0,150$, $p=0,003$) ir santykių su draugiais kokybės rodikliu (Spearmano $p=0,201$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučia daugiau draugų turintys apklaustieji ir geresniais santykiais su jais pasižymintys tyrimo dalyviai. Aukštą ir labai aukštą socialinį palaikymą dažniau jaučia moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,037$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 m. amžiaus jaunuoliams, draugus turėti būtina dėl:

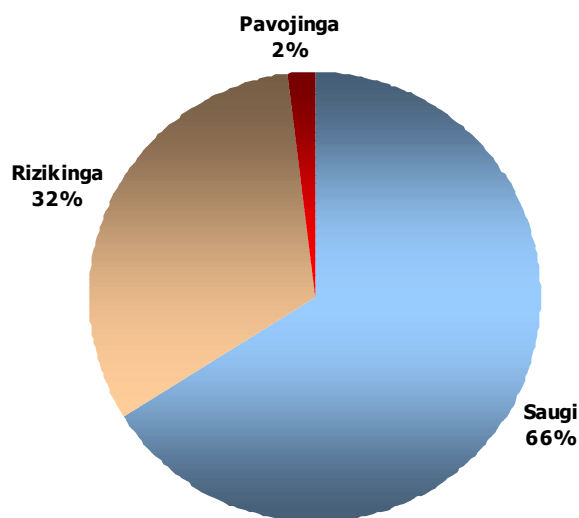
- ✓ **bendravimo metu patiriamų emocijų** („kad galėtum atsipalaiduoti ir linksmai praleisti laiką“, „draugai yra būtini, nes tik gyvai bendraudamas su žmogumi gali pajusti tikrąją šilumą, artumą, tikras, nesuvaldintas emocijas“)
- ✓ **galimybės kartu praleisti laisvalaikį** („draugai yra reikalingi, nes kiekvienas iš mūsų nori linksmai praleisti laiką“, „draugai reikalingi laisvalaikiui“)
- ✓ **poreikio išsipasakoti, pasidalinti patirtimi** („jie reikalingi dėl to, kad galėtum su kažkuo pasitarti, pasikalbėti“, „labai geriems draugams galima išsipasakoti, pasakyti savo paslaptis“, „draugai reikalingi visų pirma dėl to, kad yra kam išsipasakoti“, „jie reikalingi kad galėtum bendrauti, išsakyti savo mintis, idėjas, išklaudyti juos, išmokti iš jų ką nors ar pačiam pamokyti“).

19–29 m. amžiaus jaunuoliai draugų poreikį, kaip ir jaunesnieji respondentai, grindžia galimybe kartu praleisti laisvalaikį, gauti emocinių patirčių, papildomai pabrėždami **galimybę reikiamu metu iš draugų gauti pagalbos ar patarimų** („dažnai prireikia patarimo, norint atlikti vieną ar kitą dalyką. Retkarčiais net ir paslaugos reikia“, „todėl, kad gali keistis informacija“).

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skačiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

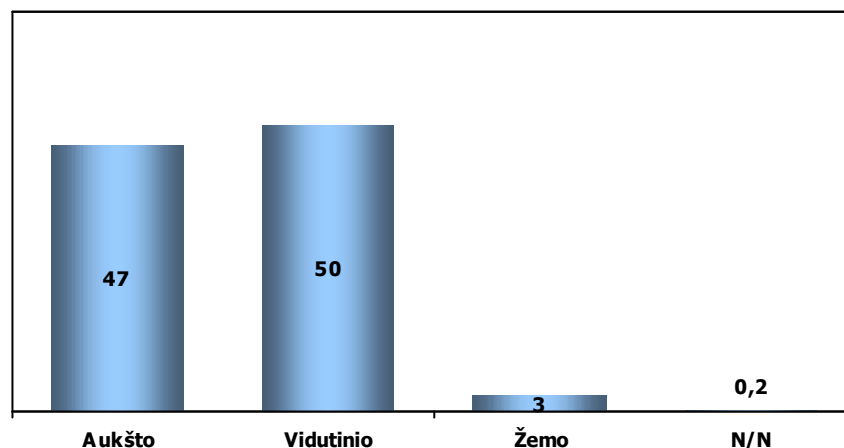
3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,4. Tai rodo, kad kaimynystės saugumo rodiklis balansuoja tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (66 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 32 proc. respondentų gyvena rizikingoje ir 2 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.).

Saugioje kaimynystėje dažniau gyvena jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynystėje ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 22 iki 28), vidutinio (nuo 15 iki 21) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 7 iki 14) lygio pasitenkinimas kaimynystėje ir santykiais joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmė yra 14,7. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynystėje yra aukštesnis už vidutinį, bet dar ne aukštas.

50 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 47 proc. – aukšto ir 3 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų jaunuoliai kaip pagrindines problemas, susijusias su jų kaimu / miestu / kvartalu, išskyrė:

- ✓ **prastą susisiekimo paslaugų išplėtojimą** („yra tik du autobuso maršrutai, jei grįžai namo, ten ir būsi, nes nebebus autobuso iš Ukmergės“, „praktiškai nėra vietos, kur laukti tarpmiestinio autobuso“)
- ✓ **vieta, tinkamą praleisti laisvalaikį, trūkumą** („Ukmergėje nėra vietų, į kurias norėtum nueiti su draugais“, „nėra nei kino teatro, nei gražaus sutvarkyto parko“, „jaunimui nėra ką veikti vakarais“)
- ✓ **mažą jaunų žmonių skaičių** („tai kad mažai jaunimo, mažai veiklos“, „mažai jaunimo“)
- ✓ **šaltus tarpasmeninius santykius** („žmonėms yra svarbiau turėti mobiliojo telefono knygoje daugiau adresų, nei gyvų, tikrų žmonių“)
- ✓ **nesutvarkytą aplinką, komunalines problemas** („stotis purvina, netvarkinga, žiemą nešildoma“, „šiuo metu visi kaime kariaujame dėl fekalijų, taip pat prisidedu ir aš“).

Vyresnės (19–29 m.) grupės jaunuoliai nurodė:

- ✓ **prastai išplėtotą miesto infrastruktūrą** („toli šiukšlių konteineriai“, „keliai blogi“, „reikia šildymo renovacijos“)
- ✓ **nusikalstamumą** („kontrabandos plitimas“)
- ✓ **didelį alkoholinių gėrimų vartojimą** („alkoholizmas“, „daug išgeriančių žmonių“)
- ✓ **nenasų miesto lėšų skirstymą** („aktualu tai, kad labai taupomos lėšos eilinių žmonių sąskaita, tačiau ten, kur būtų galima sutaupyti, netaupoma“)
- ✓ **darbo vietų trūkumą** („nepakankamai darbo vietų“).

Visgi, keletas apklaustųjų patikino, jog didelių problemų, susijusių su jų rajonu, kaimu ar kvartalu, jie neįžvelgia („aš problemų neturiu“, „nėra mieste problemų“, „nėra didelių problemų“, „nėra problemų“).

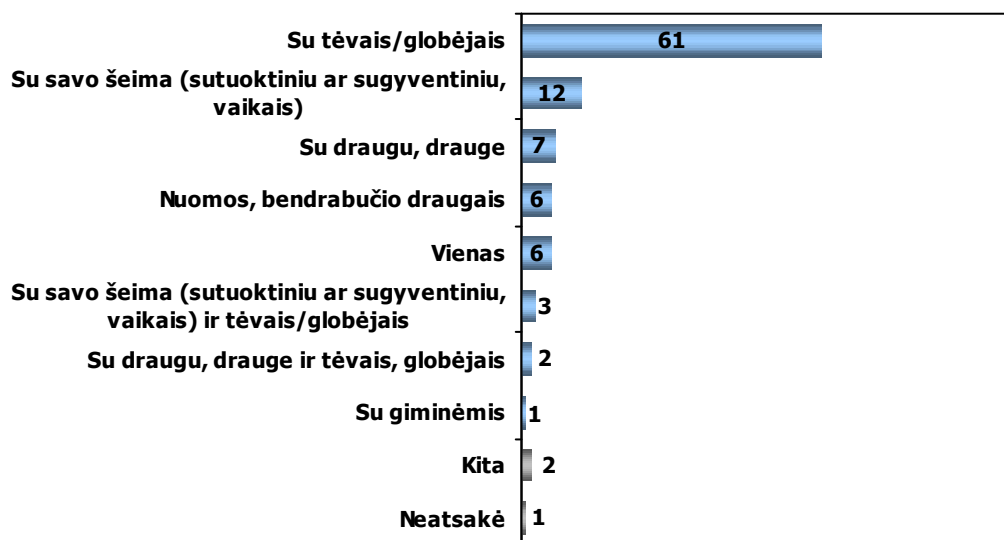
Analizuojant duomenis buvo pastebėta tendencija, jog 14–18 metų asmenys kaip pagrindines priemones, siekiant pagerinti savo rajono / kaimo / kvartalo situaciją, akcentuoja:

- ✓ **autobusų maršrutų gausinimą** („reikėtų daugiau maršrutų iš Ukmergės į kaimus ir atvirkščiai“)
 - ✓ **paslaugų spektro ir vietų, tinkamų leisti laisvalaikį, išplėtimą** („atidaryti kino teatrą“, „skirčiau lėšų, jei tai būtų įmanoma, visokiems aikštynams, renginiams jaunimui“, „padaryčiau jaunimui daugiau užsiėmimų“, „padaryčiau šokių“, „organizuočiau daugiau renginių“, „organizuočiau jaunimui diskotekas“, „pastatyčiau baseiną, kur įėjimas būtų nemokamas“)
 - ✓ **didesnio finansavimo jaunimo reikmėms skyrimą** („skirčiau didesnį finansavimą jaunimo renginiams“)
 - ✓ **dialogo vedimą su gyventojais, jų nuomonės išklaušymą** („išklausočiau žmones ir jiems padėčiau“, „daugiau domėčiausi jaunimu“, „atsakingai žiūrėčiau ir daugiau dėmesio skirčiau žmonių norams, vykdyčiau apklausas, kurios padėtų išsiaiškinti, ko reikėtų mūsų mieste“).
- Vyresnės (19–29 m.) grupės jaunuoliai nurodė:
- ✓ **darbo vietų ir geresnių sąlygų kūrimą** („sudaryčiau palankesnes sąlygas jaunimui, kad po mokyklos ir studijų norėtų grįžti ir dirbti Ukmergėje“, „kurti darbo vietas“, „skirti daugiau dėmesio svarbiausioms darbo institucijoms“)
 - ✓ **saugumo gerinimą** („prispausčiau policiją, kad pradėtų tvarkyti kontrabandos pardavinėjimo problemą“, „saugumo problemas spręčiau“, „stengčiausi užtikrinti piliečių saugumą“)
 - ✓ **infrastruktūros gerinimą** („išasfaltuočiau kiemus“, „šilumos problemas reikia spręsti nedelsiant“, „daugiau dėmesio skirčiau rajono rekreacinių zonų ir miesto aplinkos sutvarkymui“, „labiau apšviestčiau aplinką, gatves“, „įrengčiau apšvietimą keliuose“, „sutvarkyčiau gatvių šaligatvius“)
 - ✓ **didesnio dėmesio skyrimą socialiai remtiniams asmenims, vyresnio amžiaus žmonėms** („padėčiau socialiai remtinų šeimų namų statybas“, „daugiau dėmesio skirčiau senukams“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

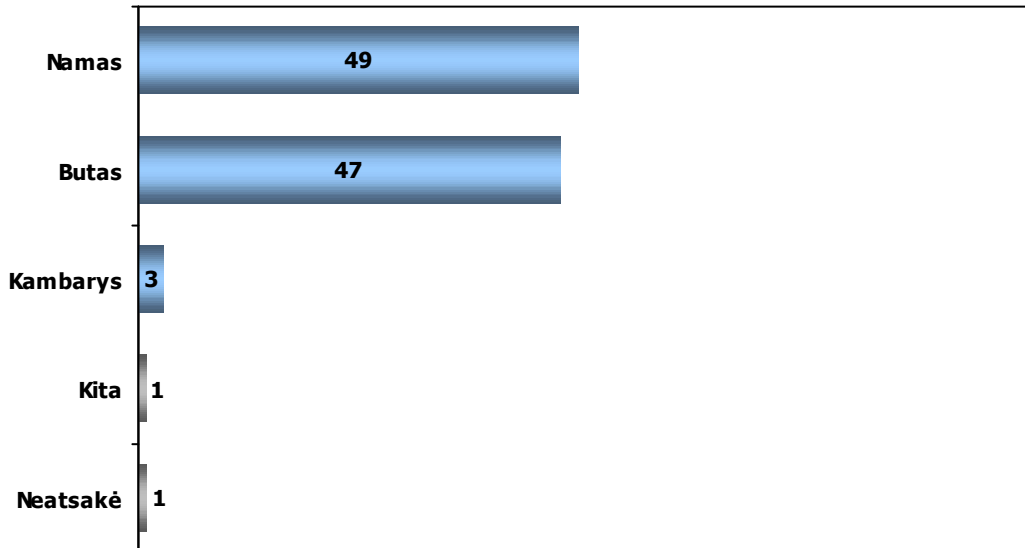
Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t.y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=402)

61 proc. Ukmergės rajono jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 12 proc. – su savo šeima. 7 proc. – su draugu (-e). Dar po 6 proc. – vieni arba su nuomos, bendrabučio draugais (žr. 3.8.1 pav.).

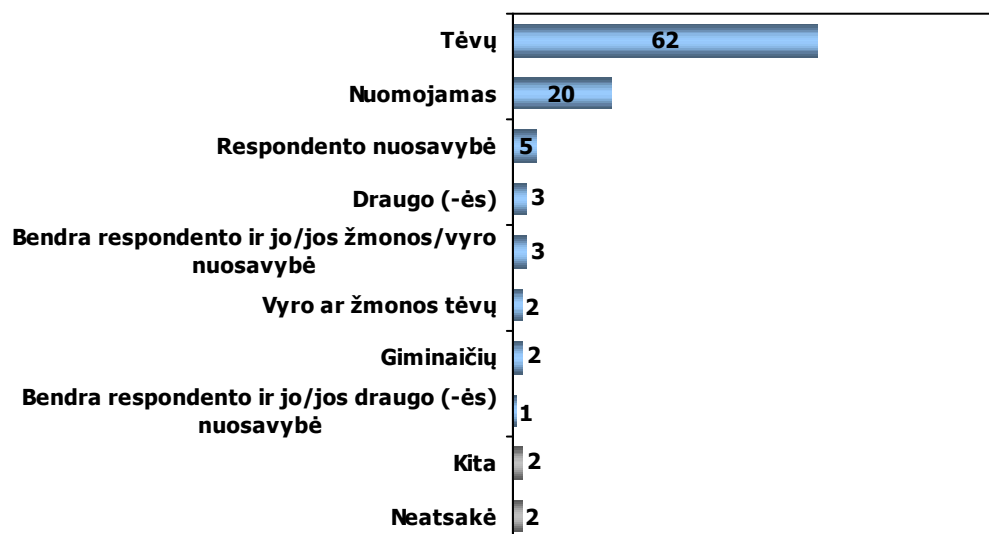
Su tėvais, globėjais dažniau gyvena kaimo vietovių atstovai (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=402)

49 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena name, 47 proc. – bute, dar 3 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

Nustatyta, kad name dažniau gyvena jaunesni (14–18 m.), o bute – vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,037$).

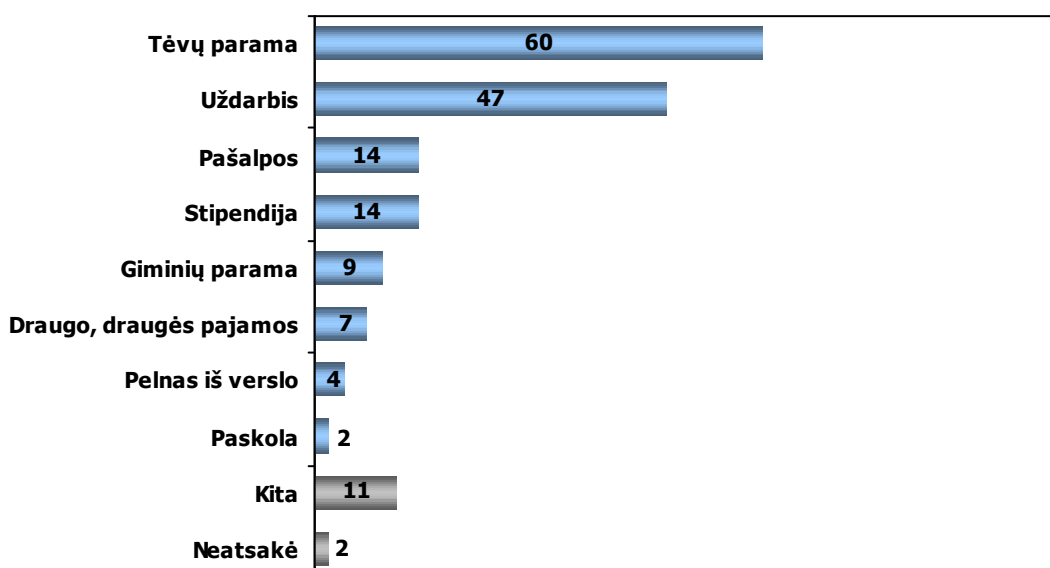

3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=402)

64 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste, 20 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena 9 proc. respondentų (žr. 3.8.3 pav.).

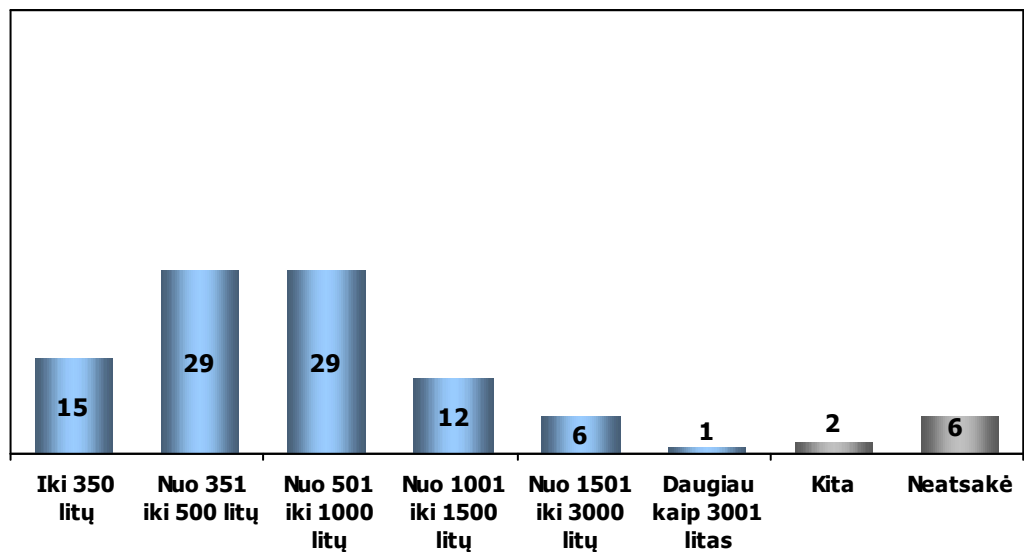
Nustatyta, kad kaimo vietovių gyventojai dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o miesto – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=402)

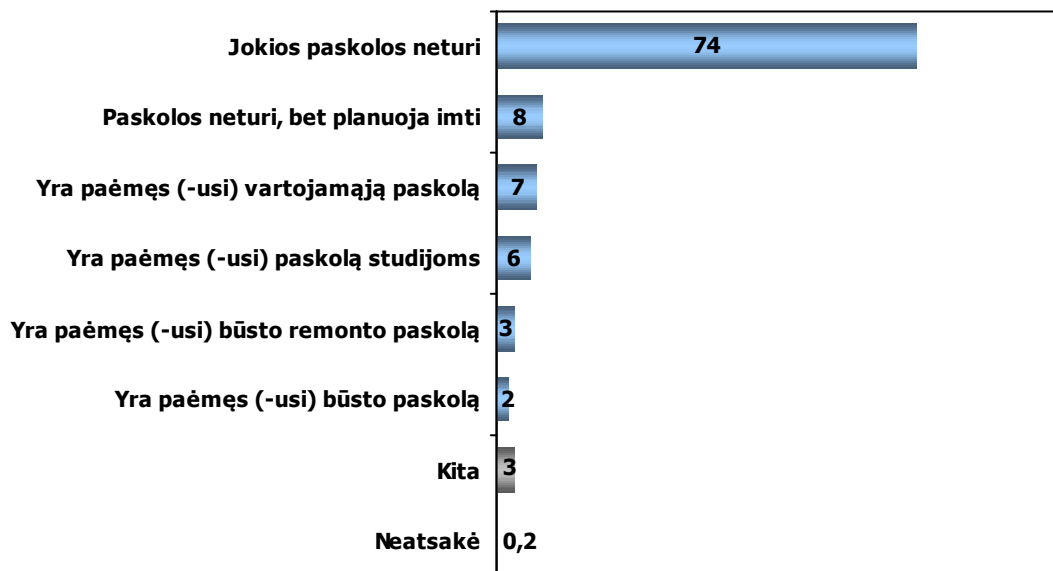
Tėvų paramą, kaip pajamų šaltinį, nurodė 60 proc. jaunuolių, uždarbį – 47 proc. 14 proc. respondentų gauna pašalpas, taip pat 14 proc. – stipendijas. 9 proc. sulaukia giminių paramos, 7 proc. gyvena iš draugo / draugės pajamų (žr. 3.8.4 pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=402)

Daugumos (58 proc.) apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, svyruoja nuo 351 iki 1000 Lt: 29 proc. – nuo 351 iki 500 Lt, 29 proc. – nuo 501 iki 1000 Lt (27 proc.). 15 proc. – nesiekia 350 Lt. 19 proc. respondentų pajamos skaičiuojamos nuo 1000 Lt ir daugiau (žr. 3.8.5 pav.).

Vyriausių (24–29 m.) apklaustųjų šeimų vienam gyventojui dažniau tenka vidutinės ar didesnės (virš 1000 Lt) pajamos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=402)

74 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 8 proc. ketina imti paskolą (žr. 3.8.6 pav.).

Kokybinio tyrimo metu, 19–29 m. amžiaus tiriamųjų buvo klausiama, kokie svarbiausi veiksniai lemia, kad būtų užtikrintos geros gyvenimo sąlygos. Jaunuoliai nurodė:

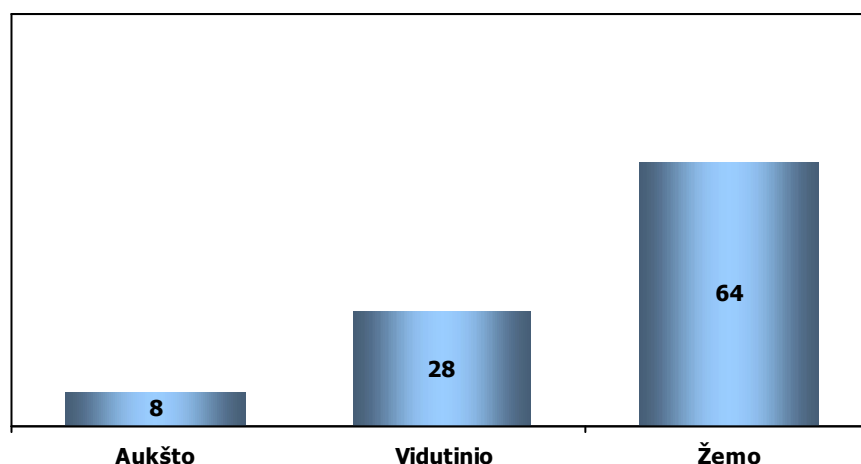
- ✓ **savęs realizavimą darbo sferoje** („mėgstamas darbas“, „geras darbas“, „darbas, kuriame mokamas užmokestis“, „geras darbas“)
- ✓ **poreikius atitinkančius finansus** („biudžetas, atitinkantys finansai“, „finansinis pajėgumas“, „materialiniai dalykai“, „gera finansinė padėtis“)
- ✓ **turingą laisvalaikį, bendravimą su šeima ir draugais** („turingas laisvalaikis“, „darnūs santykiai“, „šeima“, „sutarimas tarpusavyje“, „darni, mylinti šeima, draugai“)
- ✓ **didesnį valdžios dėmesį žmonių problemoms** („valdžios dėmesys visuomenei ir jos problemoms“).

3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybinių organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

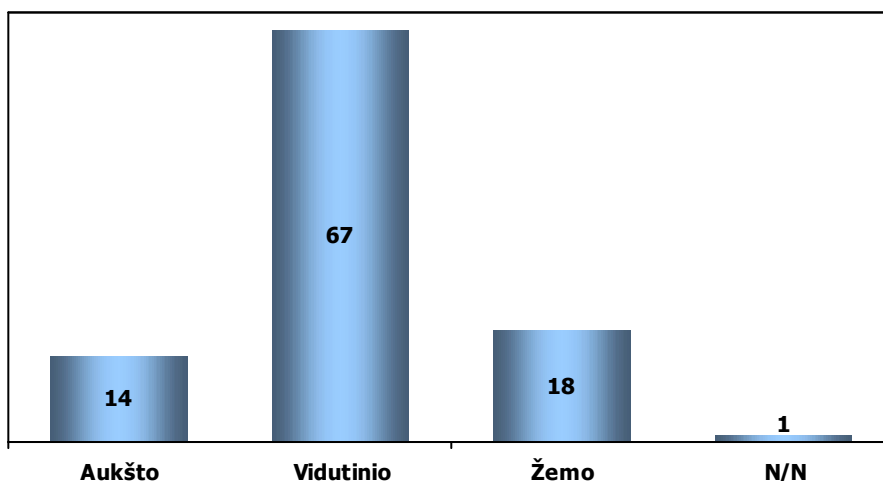
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė 2,0 (t.y. žemo aktyvumo rodiklis).

Didžiąją dalį (64 proc.) Ukmergės rajono jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 28 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – vidutinis. 8 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Žemu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,028$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=402)

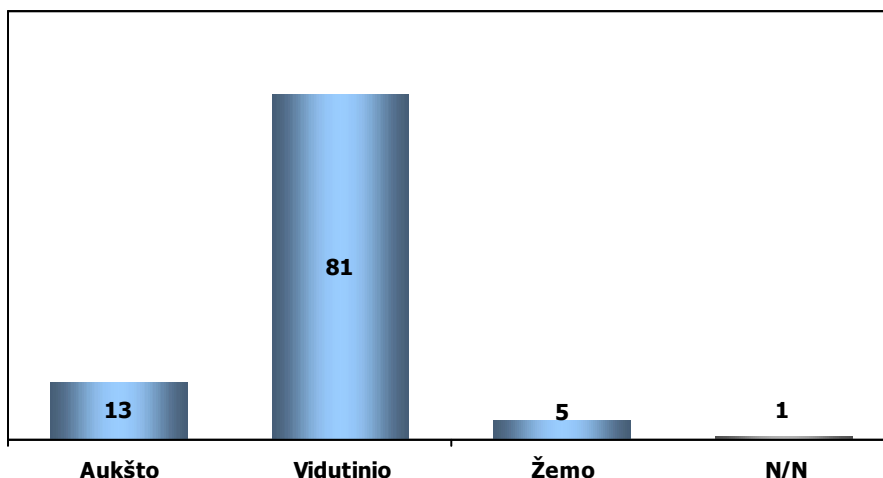
Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,2. Ji nurodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Ukmergės rajone.

Daugumos (67 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 14 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 18 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir aplinkos politinio pilietinio aktyvumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,236$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio politinio-pilietinio lygio aplinkoje gyvenantis jaunimas yra politiškai-pilietiškai aktyvesnis.

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir

atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

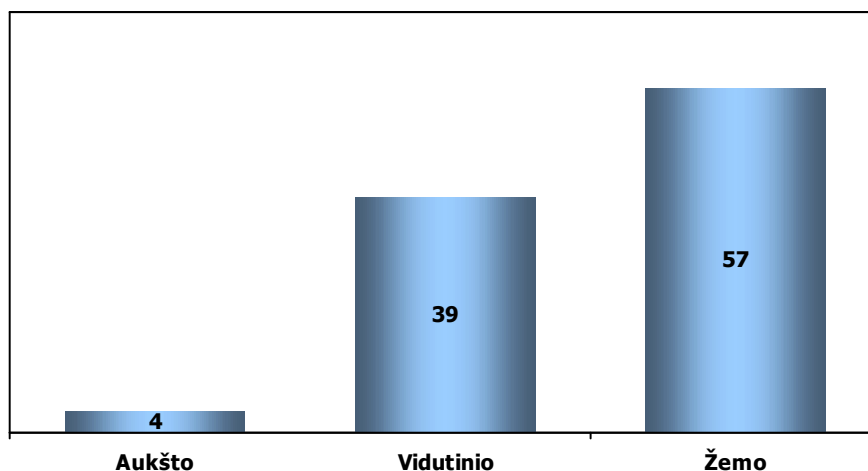
3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=402)

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,8. Šis rodiklis rodo vidutinišką Ukmergės jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (81 proc.) 19 proc. – į politiką žiūri itin negatyviai. 5 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką. (žr. 3.9.1.3 pav.).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=402)

Pilietiškumo-labdarungumo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,9. Ši reikšmė patenka tarp vidutiniško ir žemo pilietiškumo-labdarungumo lygio.

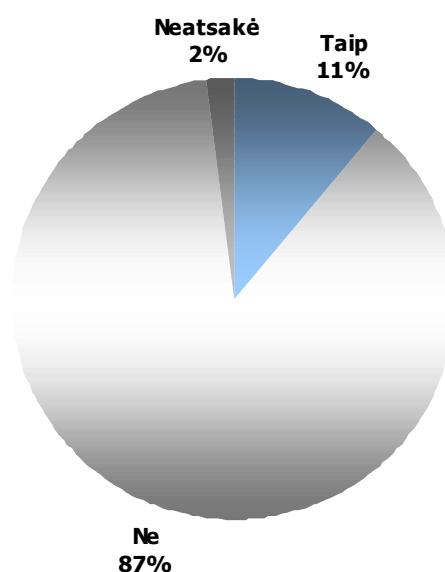
57 proc. apklaustųjų buvo nustatytas žemas pilietiškumo-labdarungumo lygis, 39 proc. – vidutinis. 4 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdarungumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pilietiškumo-labdarungumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,103$, $p = 0,039$);
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,229$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdarungumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni ir gyvena politiškai-pilietiškai aktyvesnėje aplinkoje. Žemu pilietiškumo ir labdarungumo lygiu dažniau pasižymi vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) atstovai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,006$).

Narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=402)

Nevyriausybinėse organizacijose dalyvauja 11 proc. tiriamųjų (žr. 3.9.2.2 pav.).

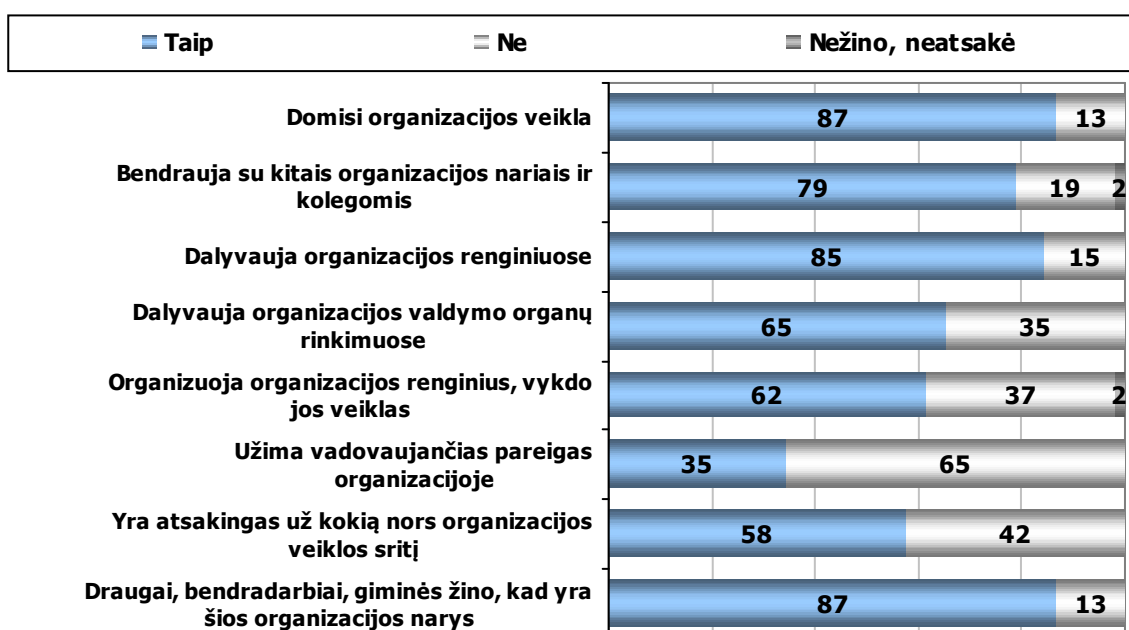
Nustatytos statistiškai reikšmingos priklausymo nevyriausybinėms organizacijoms koreliacijos su šiais rodikliais:

- Vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,331$, $p < 0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,165$, $p = 0,001$);

- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,256$, $p<0,001$);
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,118$, $p=0,017$).

Tai reiškia, kad nevyriausybinėms organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės, gyvenantys politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje apklaustieji, aukšto politiško-labdarungumo lygio respondentai bei gyvenantys aukšto politiško ir labdarungumo lygio aplinkoje tyrimo dalyviai.

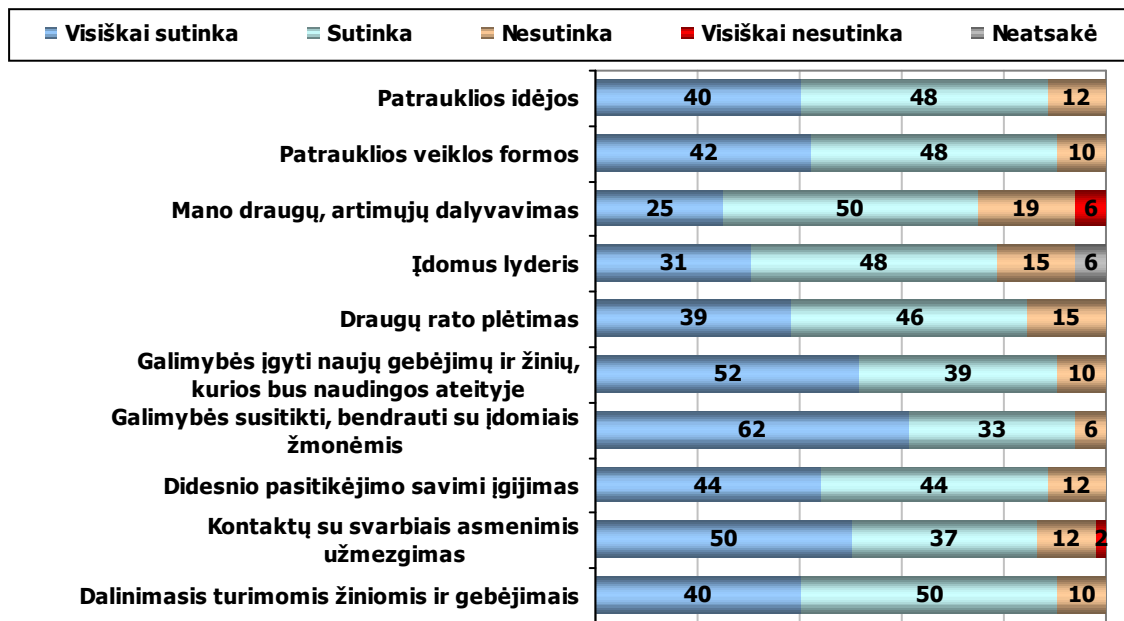
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=52)

Dauguma nevyriausybinių organizacijų narių domisi organizacijos veikla (87 proc.), dalyvauja organizacijos renginiuose (85 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (79 proc.), dalyvauja organizacijos valdymo organų rinkimuose (65 proc.), organizuoja renginius (62 proc.), yra atsakingi už kokią nors organizacijos veiklos sritį. 87 proc. teigia, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

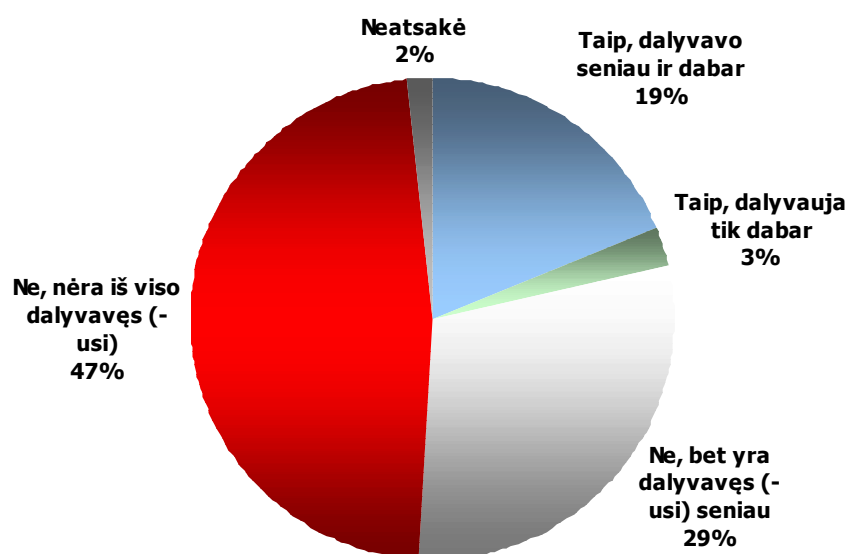
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=52)

Dauguma (75–95 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t.y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale, dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=402)

47 proc. Ukmergės rajono jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 29 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 19 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 4 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $p=-0,254$, $p<0,001$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearmano $p=0,399$, $p<0,001$);
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybės organizacijos nariu (Spearmano $p=0,381$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, aukšto politiško-labdarungumo lygio respondentai ir nevyriausybinių organizacijų nariai.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 m. amžiaus jaunimas Ukmergės rajone mano, jog aktyvumą lemia:

- ✓ **asmeninės savybės** („esu pakankamai aktyvi, stengiuosi kur nors važiuoti ar dalyvauti moksleivių veikloje“, „manau, kad esu aktyvus, nes dalyvauju visur“, „niekada neatsisakau vykti į pasiūlytas vietas, išvykas“, „manau esu aktyvus“, „aš dalyvauju nes pati noriu“, „tiesiog negaliu būti tyli kaip pelė“, „esu aktyvi, nes man nepatinka sėdėti namie“)
- ✓ **įdomios veiklos**, todėl jaunuoliai jose mielai dalyvauja („dalyvauju todėl, kad kai kuriose akcijose, konkursuose ir varžybose yra įdomu dalyvauti“)
- ✓ **noras susipažinti su naujomis veiklomis, žmonėmis, potyriais** („įdomu susipažinti su įvairiomis organizacijomis, patinka turiningai praleisti laiką, mėgstu bendrauti, sužinoti naujų dalykų“)
- ✓ **noras padaryti kažką gero** („noras prisidėti prie šviesios ateities kūrimo“)
- ✓ **vertybinės asmens nuostatos** („manau visa tai priklauso nuo paties žmogaus, jo vertybių, prioritetų, nuomonės“)

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai išsiskyrė į dvi stovyklas – aktyvius ir pasyvius. Aktyvumą lemiančios priežastys:

- ✓ **rūpestis dėl ateities** („nes planuoju savo ateitį, esu tikslų siekiantis žmogus ir man svarbu, kur ir kaip augs mano vaikai“, „esu aktyvus, norėdamas paskatinti pokyčius“)
- ✓ **siekis įprasminti save, pasiekti kilnių tikslų** („ką nors veikiant apima jausmas, kad darai kažką, kas turi reikšmės, nesi bereikšmis“, „matau tame prasmę“).

Pasyvų elgesį jaunuoliai sieja su:

- ✓ **dalyvavimo tokiose veiklose prasmės nebuvimu** („nedalyvauju akcijose ar jaunimo organizacijų veikloje, kadangi nemanau, kad tai ką nors pakeis“)
- ✓ **didesnio dėmesio skyrimu asmeniniams reikalams** („man neįdomu būti aktyviam, aš gyvenu savo gyvenimą“)
- ✓ **laiko stoka** („ne visada pakanka laiko“).

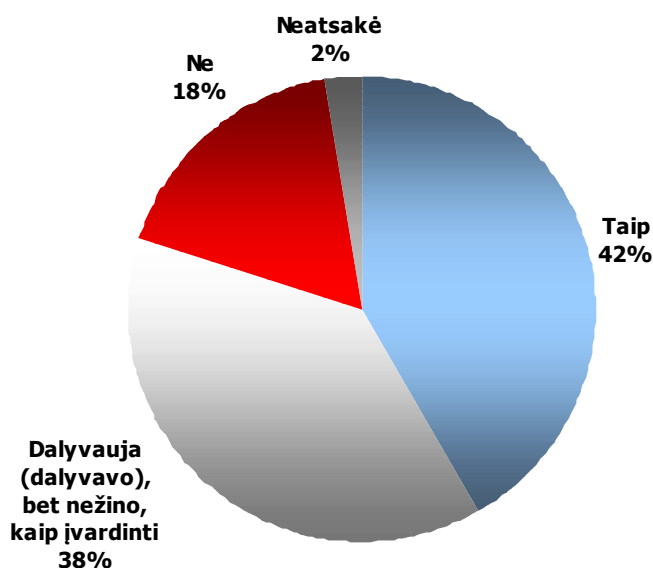
Jaunieji tyrimo dalyviai (14–18m.) mano, jog padidinti moksleivių aktyvumą, dalyvaujant pilietinėse akcijose, miesto ar mokyklos veikloje, galėtų:

- ✓ **didesnis jaunimo skatinimas prisijungti prie aktyvios veiklos** („reikėtų didesnio paskatinimo“, „juos reikia paskatinti“, „skatinti jaunimą ir duoti kokias premijas už aktyvų dalyvavimą“, „jaunimą reikia sudominti“, „sdominti, parodyti,

kiek įvairiausių galimybių mes turime", „uždegti juos, padrąsinti, pateikti patrauklesnių akcijų")

- ✓ **įvairios veiklos kūrimas, organizacijų plėtra** („reikia įdomesnių renginių", „ieškoti jiems įdomios veiklos", „padaryti daugiau įdomesnių organizacijų"). Vyresnieji (19–29m.) tyrimo dalyviai papildomai nurodė:
- ✓ **informacijos platinimą** („turėtų būti daugiau viešos informacijos ir reklamos", „turėtų būti daugiau viešinama", „reikia daugiau reklamos, kuri paskatintų, priverstų susimąstyti")
- ✓ **išmokų skyrimą už dalyvavimą aktyvioje veikloje** („už dalyvavimą turėtų būti atlyginama kokiomis nors dovanomis")
- ✓ **naudojimosi technologijomis mažinimą** („išlįsti iš interneto, žaidimų, lošimų ir pan.")
- ✓ **mokymosi ir darbo krūvių mažinimą, darbo užmokesčio didinimą** („neapkrauti jaunų žmonių informacija ir veiklomis. Užtikrinti normalų mokslų ir darbo krūvį bei pakankamus finansinius išteklius").

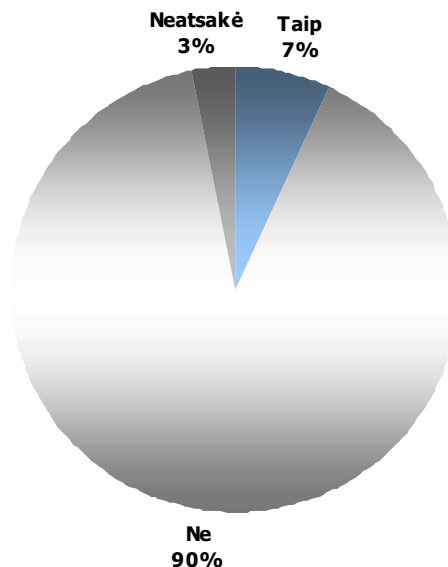
Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=211)

42 proc. tiriamųjų pasisakė, kad galėtų įvardyti savanorišką veiklą, kurioje dalyvavo. 38 proc. mano, kad būtų sudėtinga apibūdinti tai, kur jiems teko dalyvauti. 18 proc. negali įvardyti savo savanoriškos veiklos (žr. 3.9.2.6 pav.).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

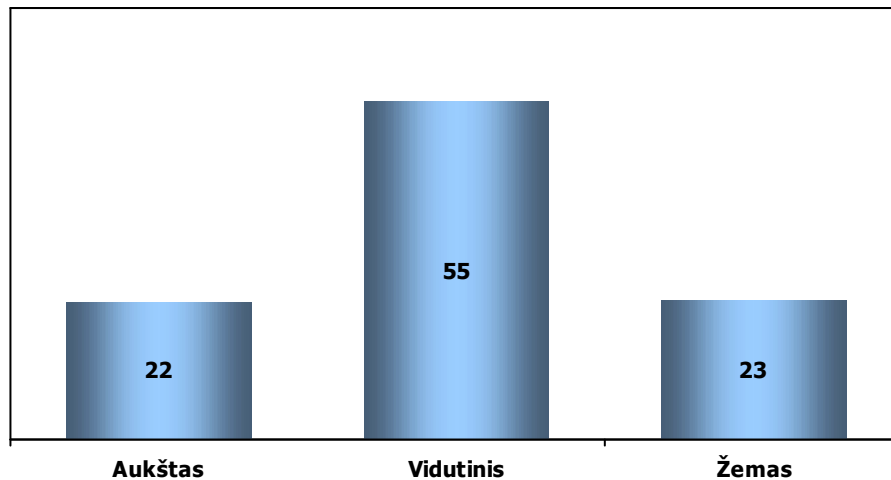

3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=402)

7 proc. apklaustųjų priskyrė save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklausymo neformaliai grupei ar stiliui ir pilietiškumo-labdaringumo rodiklio (Spearmano $\rho=0,193$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso aukštesniu pilietiškumo-labdaringumo lygiu pasižymintys apklaustieji. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklausymo neformaliai grupei ir dalyvavimo savanoriškoje veikloje (Spearmano $\rho=0,206$, $p<0,001$). Tai rodo, kad neformalių grupių ar stilių atstovai yra labiau linkę dalyvauti savanoriškoje veikloje. Neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=402)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,5. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Ukmergės rajono jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

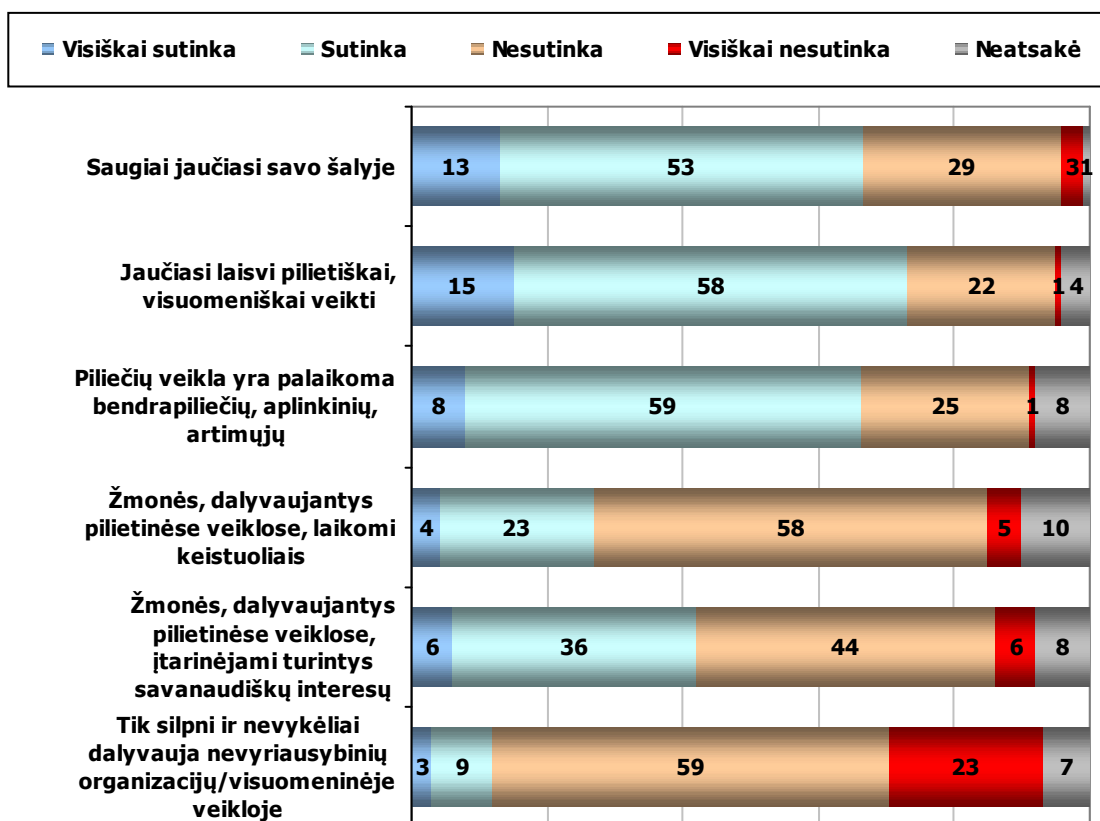
55 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 23 proc. aplinka yra žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio. 22 proc. – aukšto (žr. 3.9.2.8 pav.).

Nustatytos statistškai reikšmingos aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,136$, $p=0,006$);
- Silpna teigiama koreliacija su politiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,191$, $p<0,001$);
- Silpna neigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,119$, $p=0,017$).

Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, didesnis politiškumas-labdaringumas ir pozityvesnis požiūris į politiką. Aukšto pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje dažniau gyvena jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,024$).

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=402)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (73 proc.), mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (67 proc.) bei jaučiasi saugia savo šalyje (66 proc.). 42 proc. respondentų mano, jog žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 27 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 12 proc. teigimu, NVO veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

Kokybinio tyrimo metu 14–29 m. amžiaus apklaustųjų buvo teiraujamasi, ką jie norėtų atlikti savo miestui kaip piliečiai. Jaunesnė (14–18 m.) informantų grupė įvardino:

- ✓ **rūpinimąsi aplinka, švaros ir tvarkos palaikymą** („pakeisti visą kaimą, jį gražiai sutvarkyti“, „prisidėti prie miesto puoselėjimo“, „nešiukšlinti“)
- ✓ **pramogų organizavimą** („surengti jaunimui linksimą fotosesiją, o vyresniems – dalinti nemokamą kavą mieste“, „pastatyti slidinėjimo klubą“)
- ✓ **iniciatyvumą ir jungimąsi į veiklas** („prisidėti prie akcijų, veiklos“, „kaip pilietis aš galiu aktyviai dalyvauti mano miesto organizuojamoje veikloje“).

Kita vertus, keli 14–18 m. amžiaus tiriamieji nurodė, kad jie jau **yra aktyvūs ir pilietiški** („aš ir taip dalyvauju kaip pilietė, padėdama savo miestui, pavyzdžiui, dalyvauju talkose“, „aš jau ir taip dalyvauju įvairiuose renginiuose, tvarkau aplinką“).

19–29 m. amžiaus jaunuoliai, svarstydami galimybę prisidėti prie miesto / rajono gerovės kaip piliečiai, nurodė:

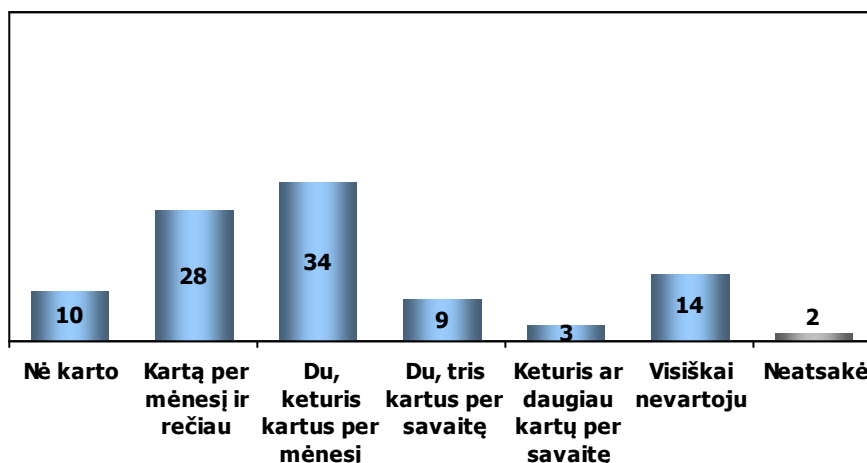
- ✓ **jaunimo gyvenimo, darbo sąlygų gerinimą** („galėčiau skatinti jaunimą gyventi Ukmergėje, rengti renginius, ateityje užimti atitinkamas pareigas, kad galėčiau įgyvendinti daugelį planų“, „padėti jaunimui rasti darbą, skatinti užimtumą“)

- ✓ **visuomenės švietimą ir sąmoningumo gerinimą** („norėčiau šviesti visuomenę, kad žmonės labiau jaustųsi piliečiais ir labiau jaustų atsakomybę už savo veiksmus“)
- ✓ **veiklos, orientuotos į bendrą ateitį ir gerovę, vystymą** („pradėti kurti geresnę ateitį“, „daryti tai, kas teiktų naudos visiems miesto gyventojams“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

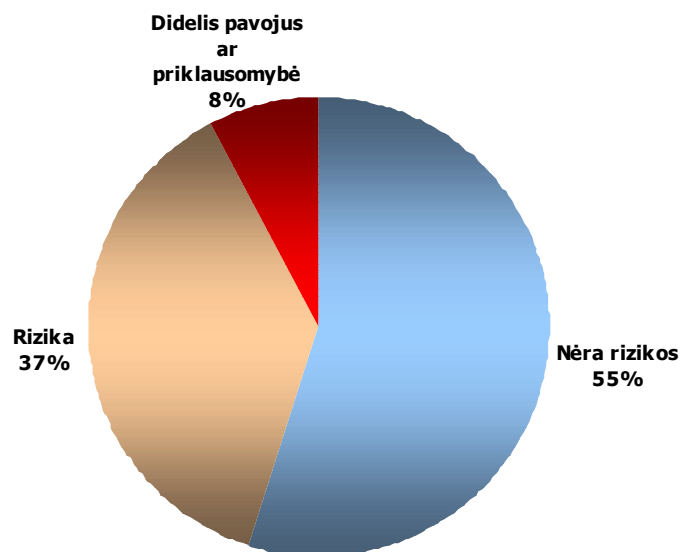

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=402)

Per paskutinius šešis mėnesius 28 proc. jaunuolių alkoholį vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, 34 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 12 proc. tai darė dažiau. 24 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Alkoholinių gėrimų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

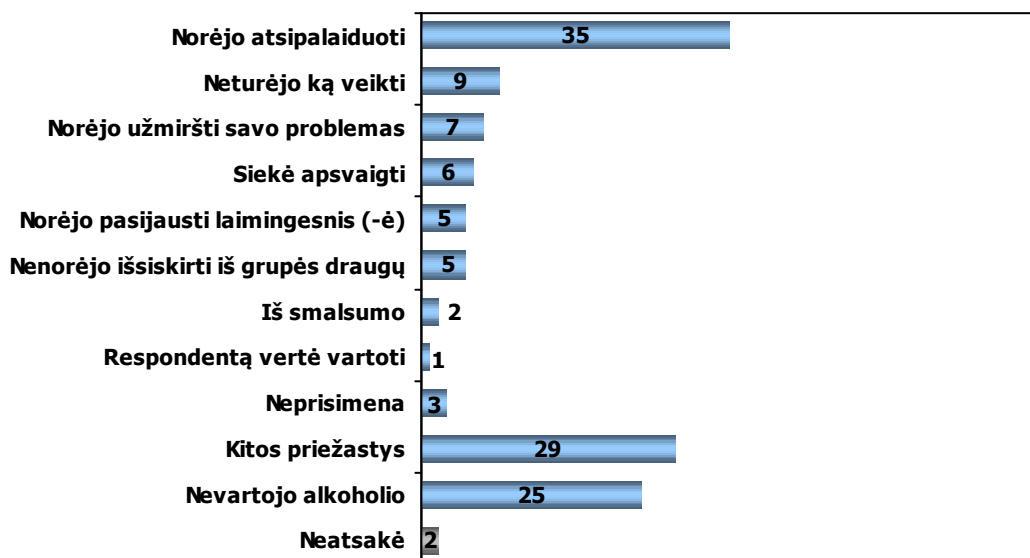
3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=402)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,8. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

55 proc. – šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 37 proc. – patenka į rizikos grupę. 8 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2. pav.).

Didelis pavojus ar priklausomybė nuo alkoholio dažnesnė vyrams (Pearsono χ^2 testo $p=0,026$). Rizika priklausomybei atsirasti dažnesnė tarp vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustųjų (Pearsono χ^2 testo $p=0,034$).

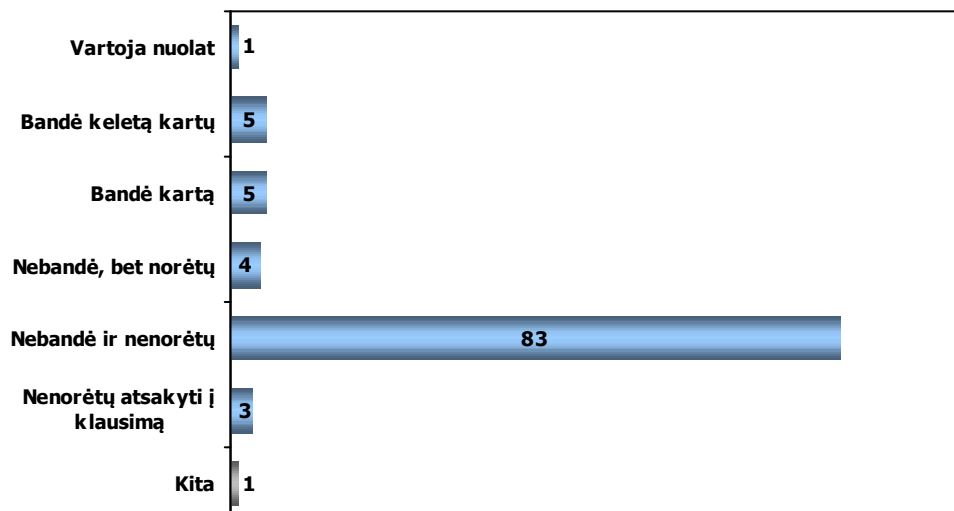
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=402)

35 proc. vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 9 proc. alkoholį vartoja dėl neturėjimo, ką veikti, 7 proc. – dėl noro užmiršti savo problemas, 6 proc. – siekdami apsvaigti (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartuju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

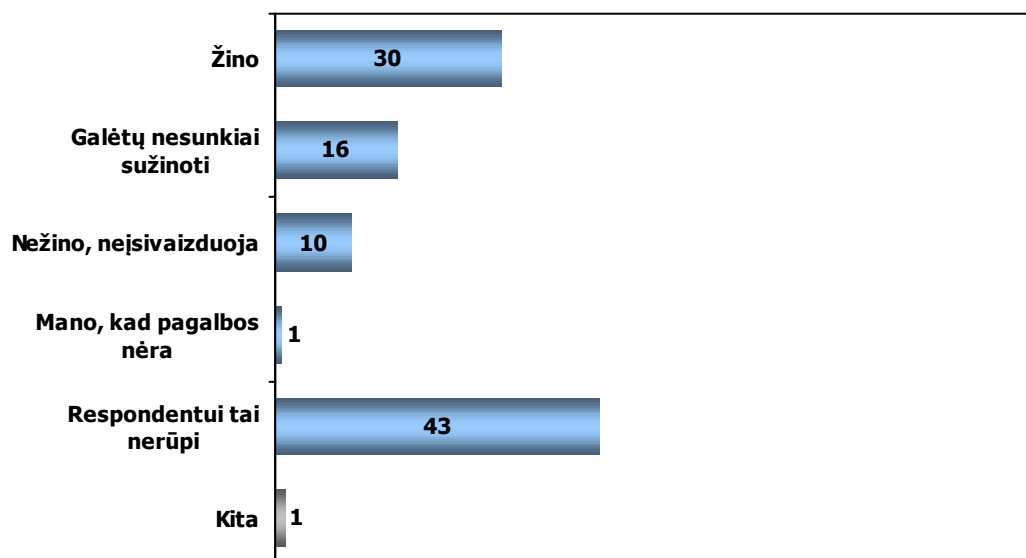

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=402)

83 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 10 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 1 proc. vartoja nuolat (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp narkotikų vartojimo ir rūkymo dažnumo (Spearmano $\rho = -0,242$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų. Dažniau narkotikų nebandė ir nenorėtų bandyti moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,033$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,016$).

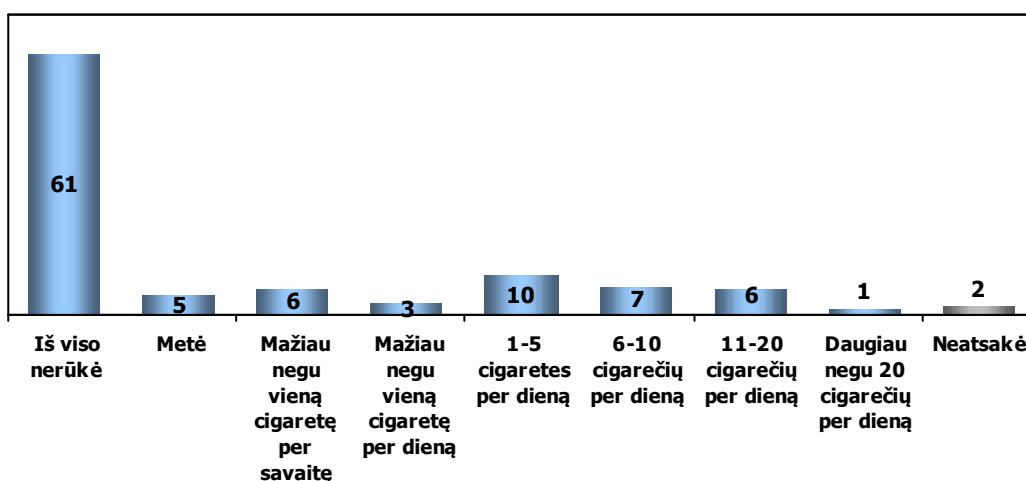
Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=402)

30 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 16 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 43 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

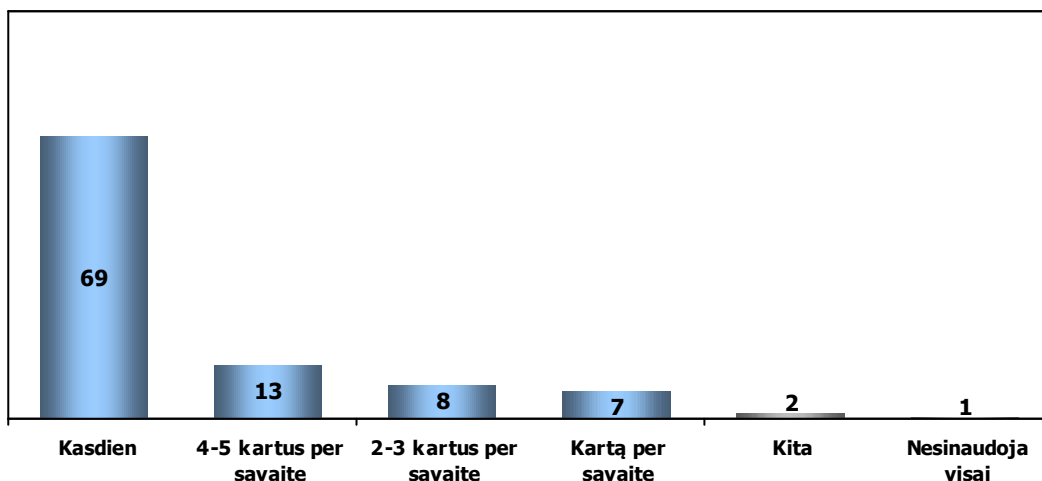
3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=402)

66 proc. Ukmergės rajono jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 9 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 10 proc. surūko 1–5 cigaretės per dieną. 14 proc. per dieną surūko daugiau negu 6 cigaretės (žr. 3.10.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp rūkymo dažnio ir priklausomybės nuo alkoholio rodiklio (Spearmano $p=0,217$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio. Dažniau visai nerūko

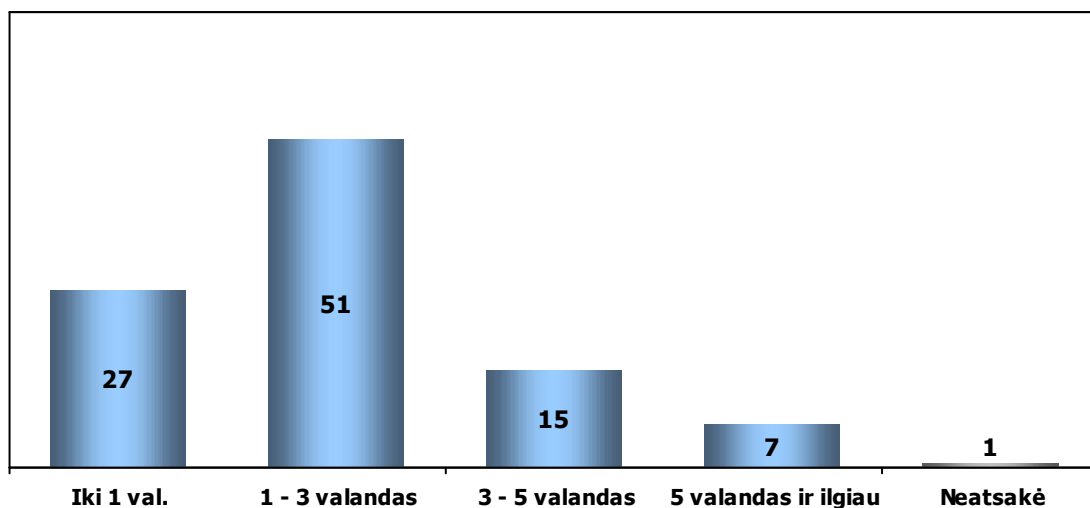
moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=402)

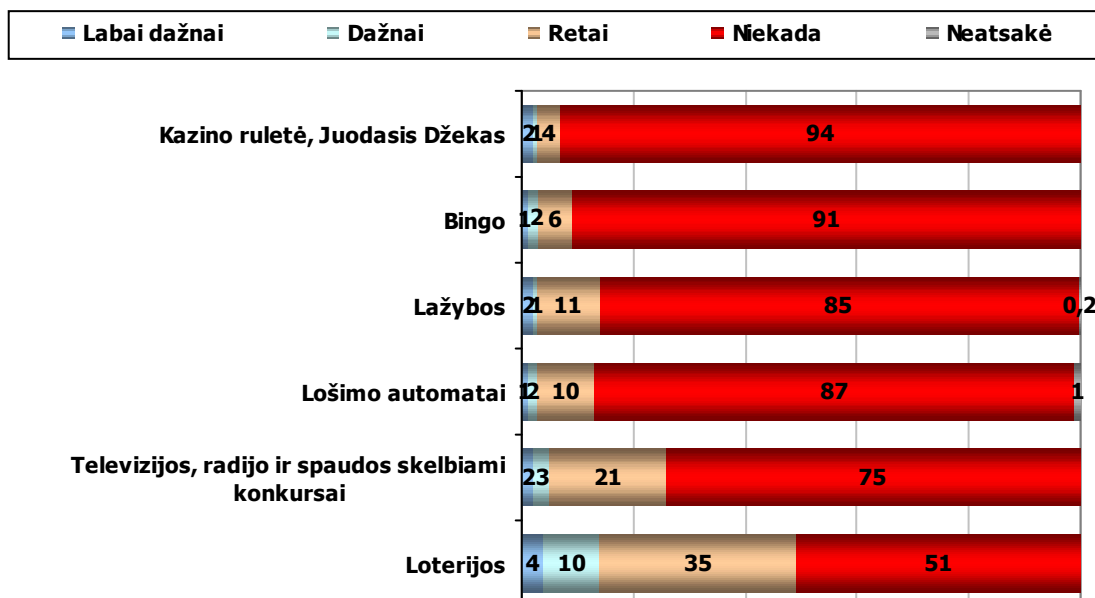
69 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 13 proc. – 4–5 kartus per savaitę. 8 proc. – 2–3 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=402)

Dažniausiai internetu naudojamosi 1–3 val. per dieną (51 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 27 proc. respondentų. 15 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 7 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

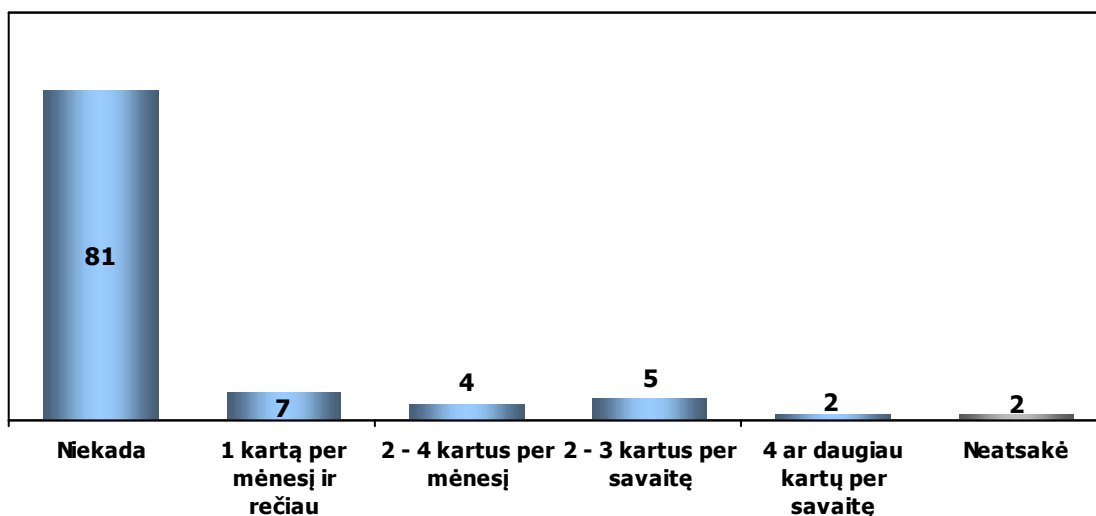
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=402)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos – 49 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 26 proc. teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. Lažybose teko dalyvauti 14 proc. apklaustųjų. Lošti automatais – 13 proc. (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=402)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (81 proc.). 7 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 11 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

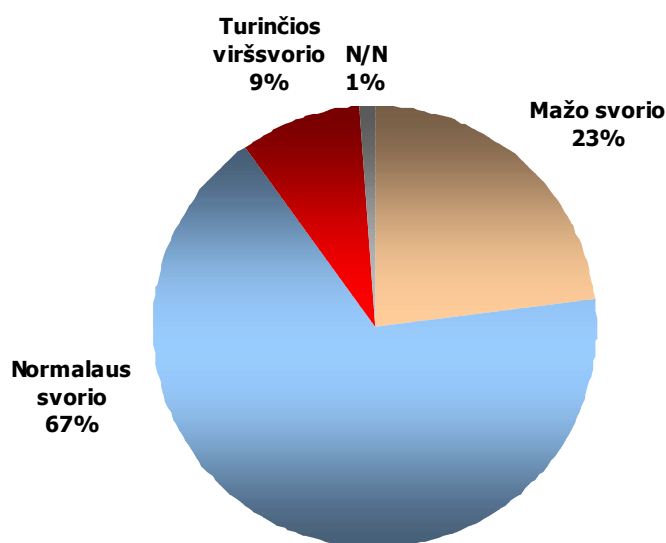
Kokybinio tyrimo metu 14–29 m. amžiaus jaunuolių buvo paprašyta įvardinti jų bendraamžių žalingus įpročius. Ukmergės r. savivaldybės jaunimas nurodė:

- ✓ **tabako gaminių vartojimą** („manau, kad dažniausiai pasitaikantis žalingas įprotis tarp mano bendraamžių yra rūkymas“, „rūkymas“, „cigaretės“)
 - ✓ **alkoholio vartojimą** („gėrimas“, „alkoholis“, „alkoholio vartojimas“, „alkoholizmas“)
 - ✓ **narkotinių medžiagų vartojimą** („narkomanija“, „žolytės pūtimas“, „narkotikų vartojimas“, „įvairūs apsvaigimo būdai, tokie kaip vaistai“)
 - ✓ **azartinius ir kompiuterinius žaidimus** („azartiniai lošimai“, „kompiuteriniai žaidimai“, „per ilgai sėdi prie kompiuterio“, „lošimas“)
 - ✓ **per mažą fizinį aktyvumą** („per mažai juda“, „mažai kas užsiima sportu, nėra kam įrodyti, įtikinti, kad sportas yra būtinas sveikam ir prasmingam gyvenimui“)
 - ✓ **necenzūrinių žodžių vartojimą** („keiksmazodžiavimas“).
- 14–29 m. amžiaus jaunimas siūlo šias žalingų įpročių šalinimo priemones:
- ✓ **griežtų sankcijų taikymą** („bandyčiau kuo daugiau gaudyti tuos, kurie tai vartoja, ir griežčiau juos bausčiau“, „siekičiau, kad cigaretės būtų parduodamos nuo 25 metų“, „sugriežtinčiau tvarką parduotuvėse“, „šalinčiau narkotinių medžiagų platinimo taškus, alkoholis gerokai brangtų“, „uždrausčiau tabako bei alkoholio vartojimą, labai sugriežtinčiau šių prekių pardavimo taisykles, didinčiau baudas už pardavimą nepilnamečiams, viešą vartojimą“)
 - ✓ **paskaitų vedimą, renginių organizavimą** („reikėtų praveisti paskaitas, tokias, kad būtų šlykštu tai daryti“, „daryčiau renginius, akcijas, kurie būtų prieš žalingus įpročius“)
 - ✓ **mokymą asmeniniu pavyzdžiu** („pirmiausia pati mesčiau rūkyti, o tada tais ar panašiais metodais bandyčiau prikalbinti kitus“)

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suserga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: $\text{kūno masė} / \text{ūgis}^2$ (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

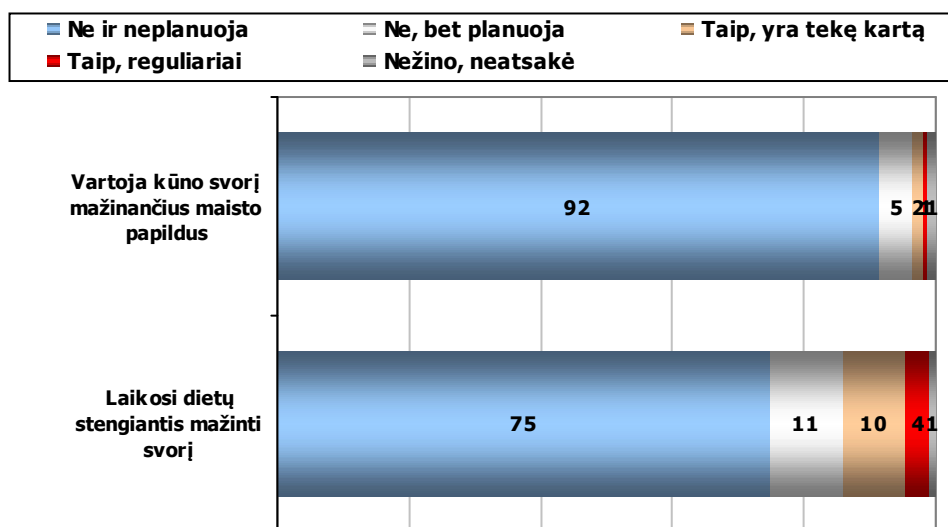

3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=200)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 21,3. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (67 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 9 proc. tiriamųjų turi viršsvorio, 23 proc. yra per mažo svorio. (žr. 3.11.1 pav.).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

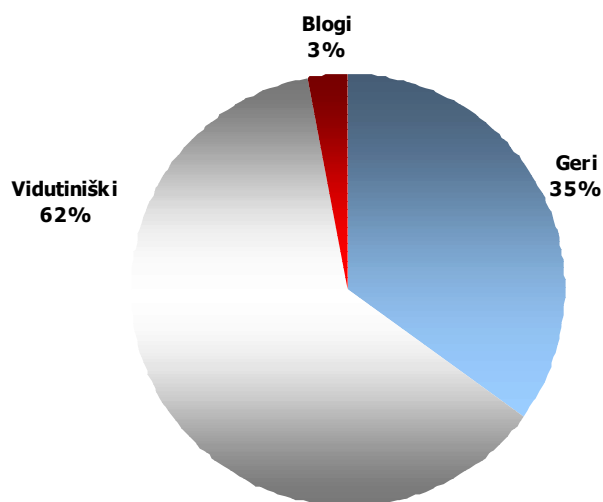
3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=402)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (92 proc.) bei neketina laikytis dietų (75 proc.). 7 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį

mažinančius maisto papildus. 25 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos migdomųjų vaistų vartojimo dažnio koreliacijos su kūno svorį mažinančių vaistų vartojimo (Spearmano $\rho=0,278$, $p<0,001$) ir dietų siekiant mesti svorį laikymosi (Spearmano $\rho=0,134$, $p=0,007$) dažniais. Tai reiškia, kad kūno svorį mažinančius preparatus vartojantieji ar dietų besilaikantieji dažniau vartoja raminamuosius vaistus. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių preparatų vartojimo ir dietų laikymosi siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho=0,365$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno masę mažinančius preparatus. Kūno svorį mažinančių preparatų dažniau nevartoja ir neplanuoja vartoti vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,011$). Jie taip pat dažniau neketina laikytis dietų stengiantis mažinti svorį (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=402)

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 23,0. Tai reiškia, kad Ukmergės rajono jaunuoliams būdingi vidutiniškai sveikos mitybos įpročiai.

62 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 35 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri. 3 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

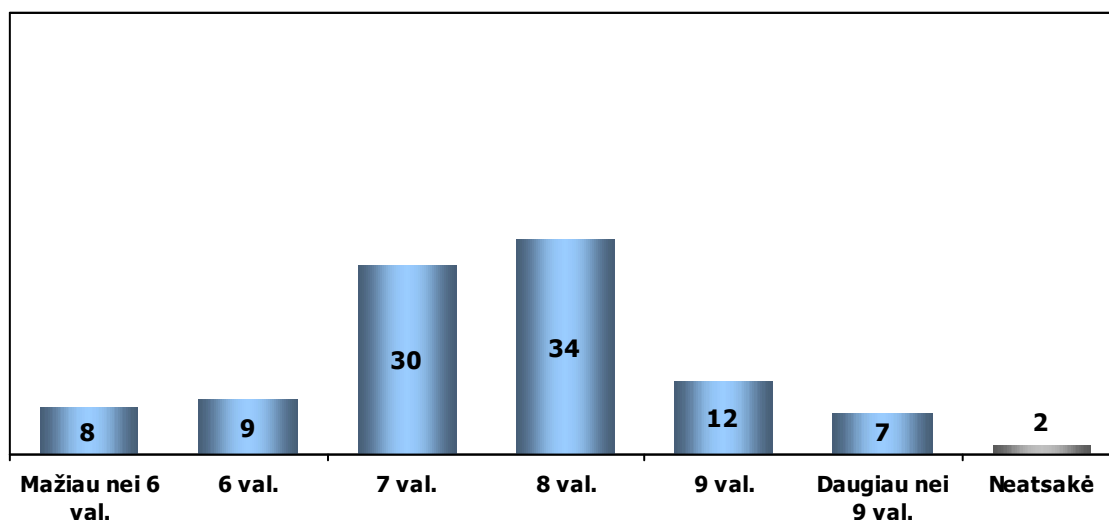
Gerais / teisingais / sveikais valgymo įpročiais dažniau pasižymi moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Kokybinio tyrimo metu buvo taip pat domimasi jaunimo mitybos įpročiais. 14–29 m. amžiaus jaunuoliai prasto maitinimosi priežastimis nurodė:

- ✓ **paplitusią greito ir nesveiko maisto kultūrą** („aš dėl to kaltinu greitą maistą“, „jie geriau eidami namo nusipirks dešrainį ar kebabą nei parėję namo pavalgys normaliai“, „jie prastai maitinasi, nes valgo daug čipsų, saldumynų, nuo kurių užsikemša skrandis“, „dažnai valgo greitą maistą“, „greitas maistas pakeitė tikrą, mamos gamintą maistą“)
- ✓ **nesveiko maisto gausą prekyvietėse ir sveiko maisto stoką** („o prekyboje dabar yra maisto be jokių E? Todėl ir prastai maitinasi visi“, „dėl to, kad tokį maistą pardavinėja prekybos centrai“, „nes aplinkui yra didelė pasiūla prasto maisto, todėl, pasirinkę greitesnį, pigesnį ir paprastesnį kelią, maitinasi prastai ir netaisyklingai“, „nes gausu greito maisto restoranų, kavinių, o maistas ten gausus riebalų ir cukraus, tai prie to organizmas ir pripranta“)
- ✓ **pirmenybės teikimą ne sveikam, o skaniam maistui** („nes daugelyje maisto produktų yra kenksmingų, tačiau labai skanių medžiagų“, „maisto produktų įvairovė yra labai plati, kas nesveika, dažniausiai būna skaniau“)
- ✓ **lėšų ir laiko stygių** („trūksta pinigų nusipirkti maistui“, „nesveikai maitinamasi dėl sveiko maisto brangumo ir laiko, kurio reikia norint pagaminti tokį maistą, trūkumo“, „nesveiką maistą dažnai galima pigiau nusipirkti“, „materialinės problemos, užimtumas“).

Dalis vyresnio amžiaus tiriamųjų (19–29 m.) nurodė, jog jų ir jų bendraamžių mitybos įpročiai yra sveiki („negalvoju, kad mano bendraamžiai labai prastai maitinasi. Dauguma pažįstamų stengiasi pirkti sveikus, ekologiškus produktus ir namuose gamina maistą“, „aš maitinuosi labai gerai“)

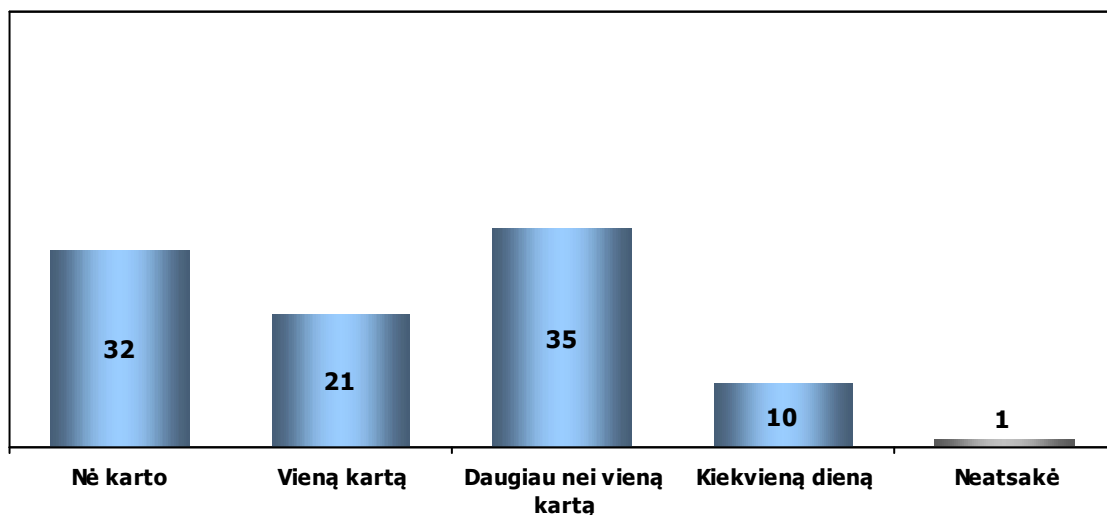
Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=402)

34 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 8 val. per parą. 30 proc. miegojo po 7 val. 17 proc. po 6 ar mažiau valandų. 19 proc. – 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

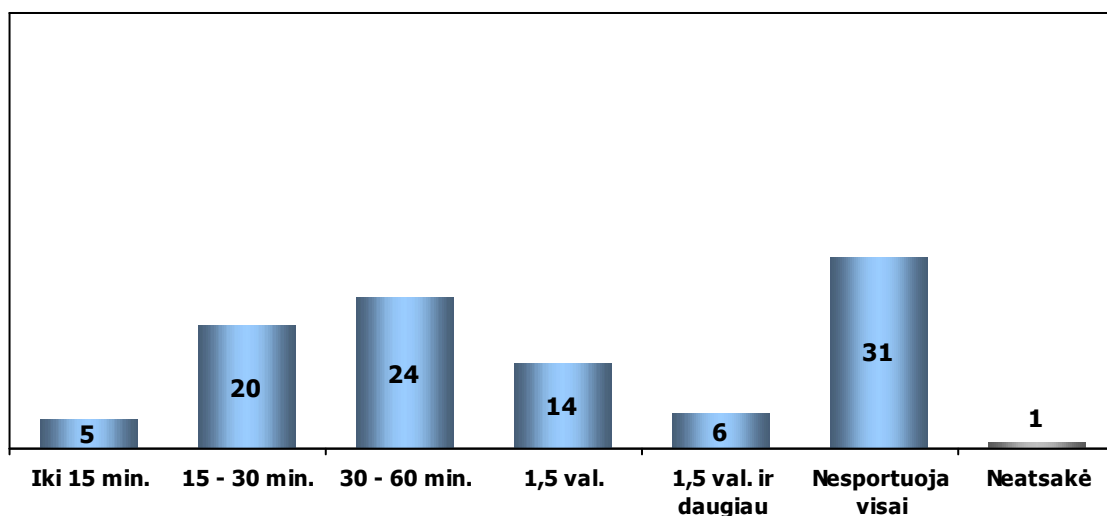
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuoju“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=402)

45 proc. respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 21 proc. sportuoja kartą per savaitę. 32 proc. – išvis nesportuoja. (žr. 3.11.5 pav.).

Dažniau visai nesportuoja vyriausi (24–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=402)

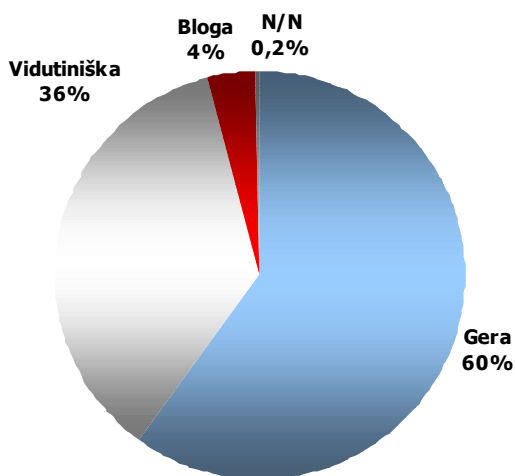
Sportavimui per dieną skiriama trukmė yra įvairi: 20 proc. tam skiria 1,5 val. ar daugiau, 24 proc. – 30–60 min., 25 proc. – iki pusvalandžio per dieną. (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta stipri neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnių per savaitę ir per kartą (Spearmano $\rho = -0,577$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, vienu kartu tam skiria daugiau laiko. Daugiausiai laiko sportui per kartą dažniau skiria vyrai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,037$) ir vidutinio tiriamojo amžiaus apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, 14–29 m. amžiaus jaunuoliai savo bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su:

- ✓ **laiko praleidimu prie kompiuterio ir TV** („nes jie labiau linkę būti prie kompiuterio nei eiti į lauką pažaisiti su kamuoliu ar lankyti mokyklos būrelius“, „nes lauką ir kitą veiklą iškeičia į kompiuterį“, „nes kai kuriems dabar įdomiausias yra kompiuteris“, „padidėjusi kompiuterių ir interneto įtaka“)
- ✓ **netinkamu gyvenimo būdu** („žalingi įpročiai, nesveikas maistas – juk parūkius ir prisivalgius sunkiau judėti“)
- ✓ **asmeninėmis savybėmis / nenoru** („nes jie tiesiog tingi pajudėti, nėra tam noro“, „nes jie tingi“)
- ✓ **tinkamų sąlygų sportuoti trūkumu** („nėra daug veiklos“)
Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai be jau minėtų priežasčių pabrėžė:
- ✓ **tinkamų sportuoti vietų trūkumą** („dėl vietų kur galima judėti, stokos“, „trūksta aikštelių, kur būtų galima pasportuoti“)
- ✓ **laiko stoką** („nes augina vaikus, prižiūri senus, sergančius tėvus, senelius“, „todėl, kad nebeturi laiko, kurį galėtų skirti fiziniam aktyvumui“)
- ✓ **didelį mokymosi ar darbo krūvį** („per didelis krūvis darbe“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4 reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=402)

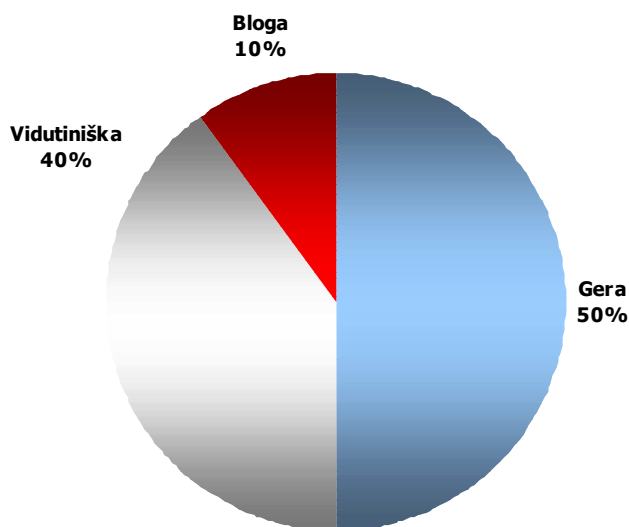
Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 12,8. Šis rodiklis patenka tarp vidutinės ir geros fizinės sveikatos kategorijų.

60 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 36 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 4 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 24,0, reiškianti vidutinę psichinę Ukmergės rajono jaunuolių savijautą.

40 proc. moksleivių per pastarąjį mėnesį susidūrė su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 50 proc. šiuo atžvilgiu jaučiasi gerai. 10 proc. pasižymi bloga psichine savijauta (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp psichinės savijautos ir sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $p=0,153$, $p=0,002$). Tai reiškia, kad kuo jaunimas sveikiau maitinasi, tuo geresnė jo psichinė savijauta. Nustatyta vidutinio stiprumo teigiama

koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $p=0,478$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai.

Kokybiniame tyrime dalyvavę 14–18 metų jaunuoliai mano, kad psichologinę jaunuolių savijautą gali pagerinti:

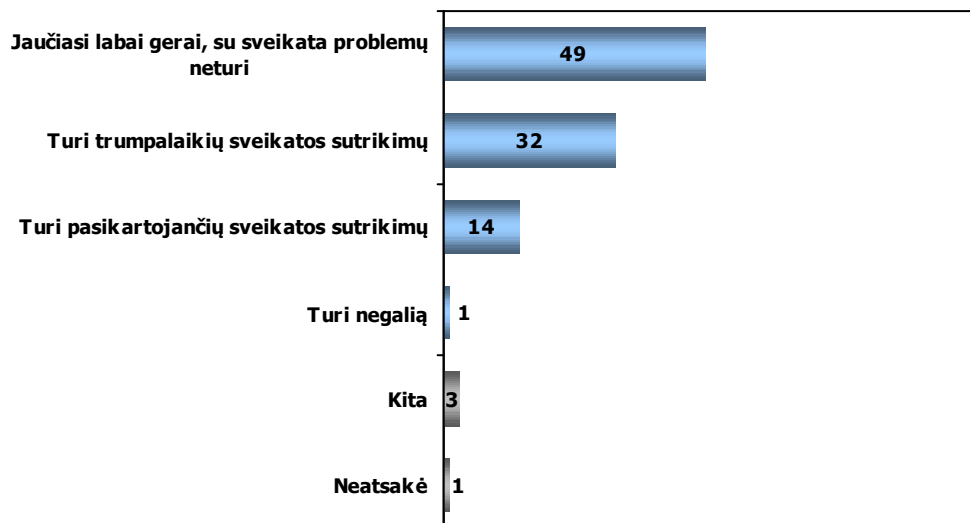
- ✓ **psichologinio smurto mažinimas jų aplinkoje** („reikėtų mažiau patyčių“, „reikia, kad nebūtų kitų užgauliojami, vieni iš kitų nesijuoktų“)
- ✓ **psichologai** („nueiti pas psichologą ir gerai išsipasakoti“)
- ✓ **organizacijų, besirūpinančių jaunimu, kūrimas, jų veiklos viešinimas** („įkurti daugiau rajono ar miesto jaunimo organizacijų, kuriose būtų galima pasijusti gerai, arba labai reklamuoti jaunimo linijos numerį“)
- ✓ **dialogo su jaunuoliais vedimas, jų išklausymas** („reikia kalbėti jiems būdingomis temomis ir spręsti problemas, kurios jiems neleidžia taip jaustis“)
- ✓ **aktyvus ir sveikas gyvenimo būdas, bendravimas** („daugiau bendrauti, būti fiziškai aktyvesniais, vengti žalingų įpročių, išnaudoti laiką turiningai“, „nuolatos su jais bendrauti, klausytis jų, netgi tų „blogiečių“, negalima jų ignoruoti“)

Kita vertus, dalis apklaustų 14–18 m. amžiaus jaunuolių savo bendraamžių psichologinę savijautą vertina teigiamai („manau, kad mano draugai tikrai gerai jaučiasi“, „nemanau, kad mano draugai, klasiškai blogai psichologiškai jaučiasi“).

Vyresnio (19–29 m.) amžiaus tyrimo dalyviai siūlo psichologinę savijautą gerinti:

- ✓ **palaikant aktyvų gyvenimo būdą** („reikia kad jaunimas būtų aktyvesnis–sportuotų, bendrautų“)
- ✓ **patiems rūpinantis savo psichologine savijauta** („daugiau pasitikėti savimi“, „jie turi patys atrasti gyvenimo prasmę“)
- ✓ **kuriant darbo vietas bei mokant didesnę darbo užmokestį** („užtikrinti darbo vietas ir normalų darbo užmokestį“, „pakelti atlyginimus, palengvinti gyvenimus“).

Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturi“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

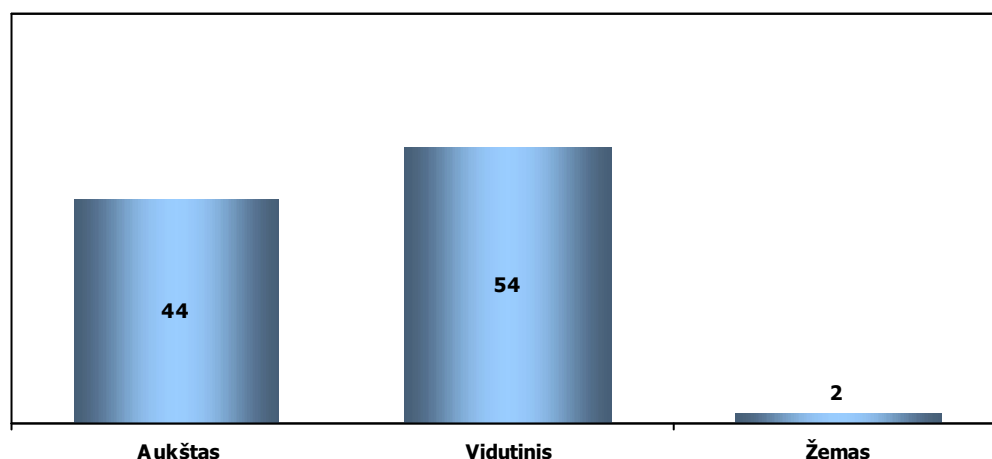

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=402)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (49 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (32 proc.). 14 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Gerai jaučiasi ir problemų su sveikata dažniau neturi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=402)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 29,9. Tai parodo, kad Ukmergės rajono jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

54 proc. apklausos dalyvių priskirtini vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 44 proc. pasižymi aukštu pasitikėjimo savimi balu. 2 proc. tiriamųjų nustatytas žemas savęs vertinimo rodiklis (žr. 3.12.3 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp savęs vertinimo ir fizinės (Spearmano $p=0,234$, $p<0,001$), psichinės (Spearmano $p=0,237$, $p<0,001$) sveikatos suminių ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $p=0,151$, $p=0,002$) rodiklių. Tai reiškia, kad geriau save vertinti yra linkę geriau fiziškai ir psichiškai besijaučiantys ir sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys apklaustieji.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 m. amžiaus jaunuolių prasto požiūrio į save priežastys:

- ✓ **blogi santykiai su tėvais, draugų įtaka** („dėl to kaltinu tėvus“, „dėl šeimos, prastų draugų“)
- ✓ **veiklos nebuvimas, sričių, kur būtų įmanoma realizuoti save, stoka** („nes turi mažai veiklos, kur galėtų pasireikšti“)
- ✓ **emocinio palaikymo stoka** („nes dažnai kiti juos nuvertina ir jaunuoliai praranda pasitikėjimą savimi“)

- ✓ **visuomenės suformuoti standartai** („šiuolaikinėje visuomenėje yra susiformavęs požiūris į žmogų, į jo grožį, aprangą. O žmonės, kurie nepatenka į to stereotipinio grožio rėmą, pajunta savyje to stereotipinio grožio rėmą, pajunta savyje labai daug kompleksų“)

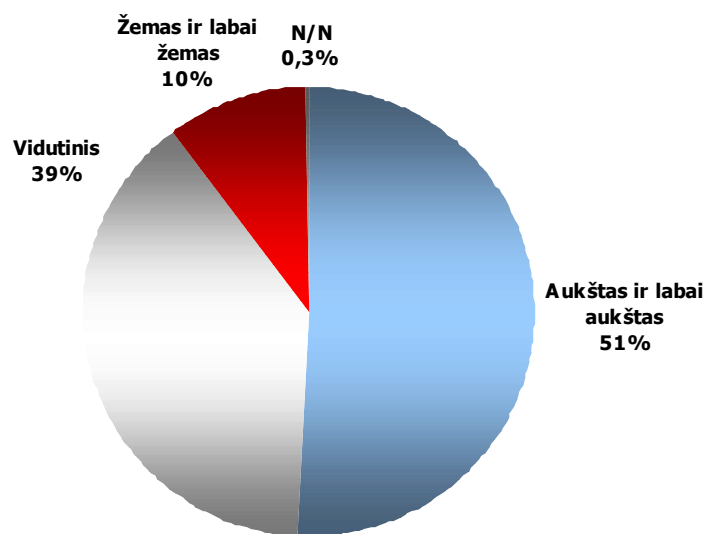
19–29 m. amžiaus tyrimo dalyviai įvardino:

- ✓ **nevisavertiškumo jausmą, savęs nuvertinimą** („dėl tikslų neturėjimo, savigarbos stokos“, „nepasitiki savimi“, „nepasitikėjimas savimi“)
- ✓ **savirealizacijos darbo rinkoje trūkumą** („galbūt apie save prastai galvoja tie, kurie niekaip negali susirasti jų išsilavinimą atitinkantį darbą, kurie neturi išsilavinimo, ar apskritai neranda darbo“).

Ukmergės r. savivaldybės 14–29 m. amžiaus jaunimas kaip priemones, galinčias padėti pakeisti jaunimo požiūrį į save, nurodo:

- ✓ **pasitikėjimo savimi bei savivertės ugdymą** („mažiau kreipti dėmesį į aplinkinius ir turėti savo nuomonę“, „nekreipti dėmesio į kitų kalbas“, „visada galvoti apie save tik gerai“, „patarčiau niekada nenukabinti nosies ir visada turėti savo nuomonę“, „mažiau imti į galvą, ką rašo žurnalai, ką rodo televizija, ką kalba žmonės, svarbiausia jaustis gerai, pasitikėti savimi, turėti savo nuomonę ir savitą požiūrį“)
- ✓ **gerų santykių palaikymą su draugais ir šeima** („susirasti tikrų draugų, sutarti su šeima“, „susirasti daugiau draugų, sutarti su tėvais“)
- ✓ **didesnio dėmesio sau skyrimą** („daugiau dėmesio skirti savo, o ne draugų pomėgiams“, „tobulinti save ir nenuleisti rankų“, „būti savimi ir mažiau kreipti dėmesio į kitus“)
- ✓ **domėjimąsi įvairiomis veiklomis / buvimą aktyviam** („dauguma neužsiima jokia veikla ir tada požiūris į save pasikeičia“, „užsiimti kuo įvairesne veikla, neužsisėdėti prie vienos veiklos“, „išbandyti save, <...>, niekada negali žinoti, kur gali savo vietą rasti“)
- ✓ **jaunimo savijautai gerinti skirtų programų organizavimą** („rengti paskaitas, seminarus tam pasitikėjimui įgauti“)
- ✓ **aktyvių veiksmų problemoms spręsti ėmimąsi** („jeigu dėl nedarbo arba per mažo užmokesčio negali visaverčiais jaustis Lietuvoje, tada vykti į užsienį arba keisti specializaciją, baigti daugiau mokslų, kurti savo verslą“)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=402)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,1. T.y. kiek aukštesnis nei vidutinis šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis.

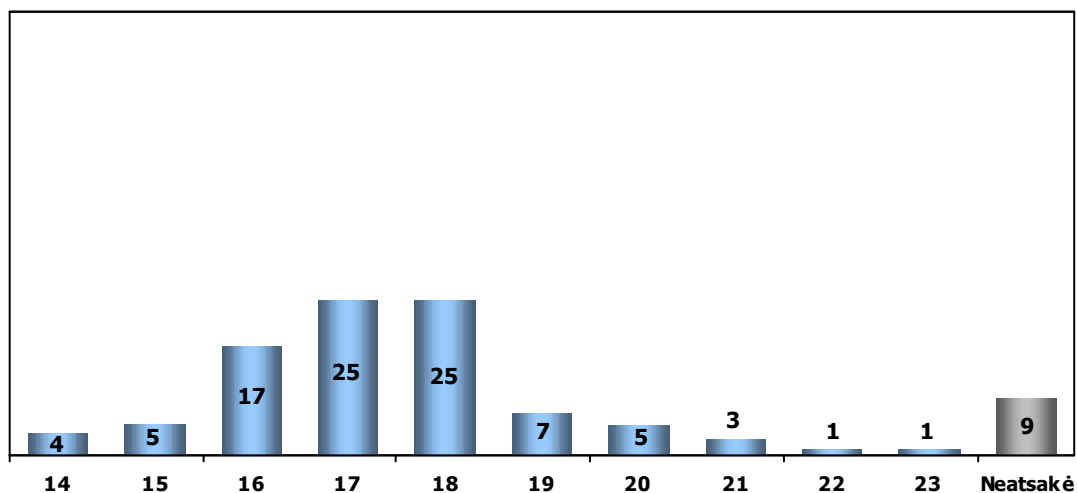
Grupei, pasižyminčiai aukštu / labai aukštu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 51 proc. apklaustųjų, prie vidutiniu – 39 proc., prie žemu ir labai žemu – 10 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio silpnos teigiamos koreliacijos su fizinės savijautos (Spearmano $p=0,172$, $p=0,001$), psichinės savijautos (Spearmano $p=0,208$, $p<0,001$) rodikliais bei vidutinio stiprumo koreliacija su savęs vertinimo (Spearmano $p=0,302$, $p<0,001$) rodikliu. Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau psichiškai ir fiziškai jaučiasi bei save vertina. Aukšto ir labai aukšto šeimos narių socialinio palaikymo dažniau susilaukia moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,045$), ir miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$).

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

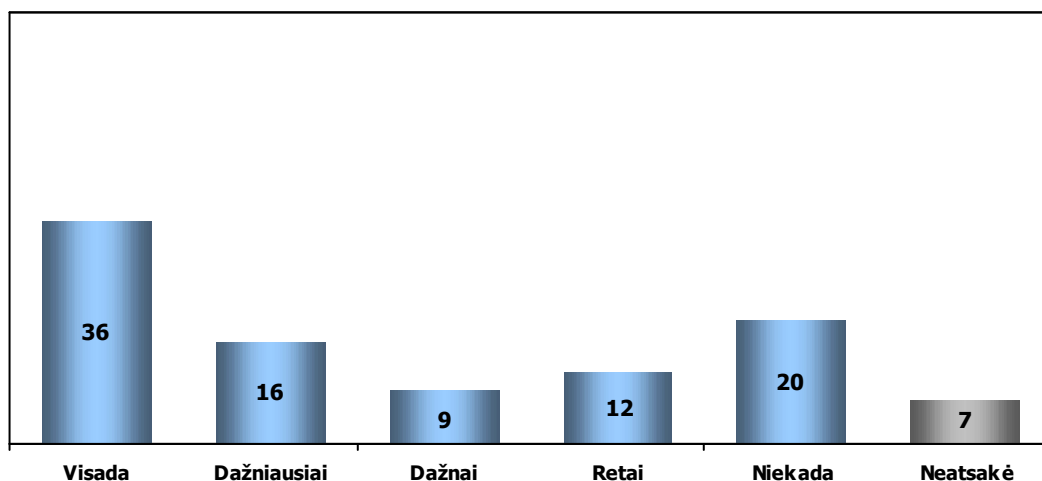
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=196)

Lytinių santykių turėję nurodė 49 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 17,4 metų.

Pusė (50 proc.) lytinį gyvenimą pradėjusių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 17–18 metų. 26 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje. 17 proc. – būdami vyresnio amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

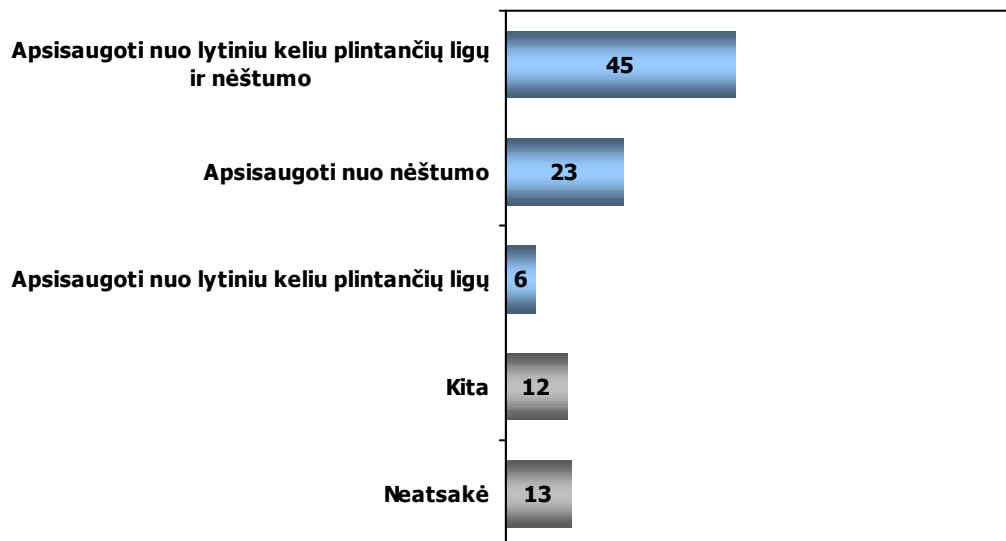
Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.2 paveikslas. Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=196)

36 proc. kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 16 proc. – dažniausiai, 9 proc. – dažnai. 12 proc. respondentų nurodė, kad kontraceptinėmis priemonėmis naudojasi retai, 20 proc. – jomis išvis nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

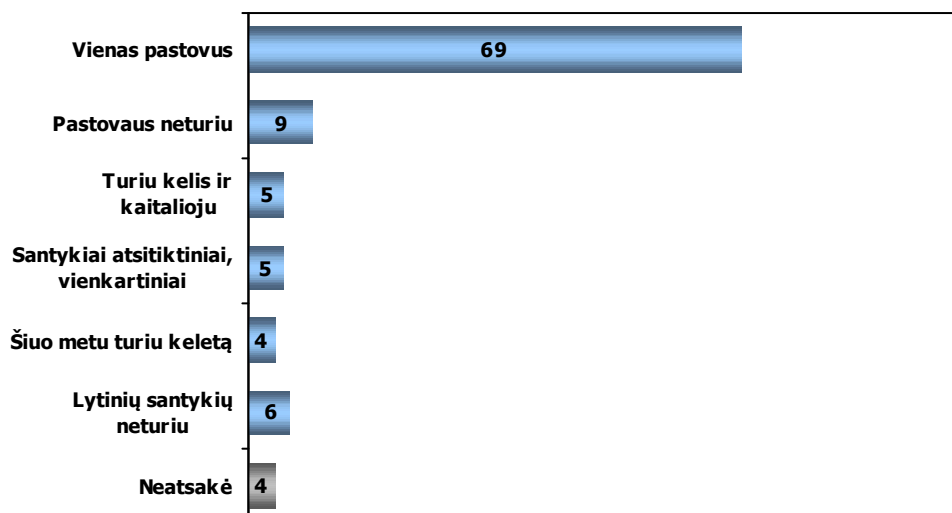

3.13.3 paveikslas. Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=196)

Dažniausiai (45 proc.) kontraceptinės priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 23 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsisaugotų nuo nėštumo. 6 proc. – tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Kontraceptines priemones, tik apsisaugoti nuo nėštumo, dažniau naudoja kaimo vietovių gyventojai, o miesto gyventojai dažniau pagalvoja ir apie lytiniu keliu plintančias ligas (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=196)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (69 proc.). 9 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. 9 proc. šiuo metu turi kelis partnerius. Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys 5 proc. apklaustųjų (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Kokybinio tyrimo metu respondentų buvo teiraujama, ką galima patobulinti / sukurti, kad jaunuoliams netrūktų informacijos apie lytinius santykius (19–29 m. amžiaus tyrimo dalyvių klausama apie lytinius santykius ir šeimos planavimą). Jaunesnė (14–18 m.) apklaustųjų grupė įvardino:

- ✓ **informacijos platinimą** internetinėje erdvėje, paskaitų metu ar kitais kanalais (*„galbūt kokią internetinį puslapį su visiems prieinama informacija apie tai reikėtų sukurti“, „vesti daug paskaitų apie tai“, „kurti informacinius filmus, filmukus“, „padaryti kokią akciją ar panašius informavimo dalykus“, „rengti paskaitas apie tai, dalinti skrajutes“*)

- ✓ **didinti jaunuolių sąmoningumą** (*„manau, jiems informacijos tikrai netrūksta, jiems trūksta proto“*)

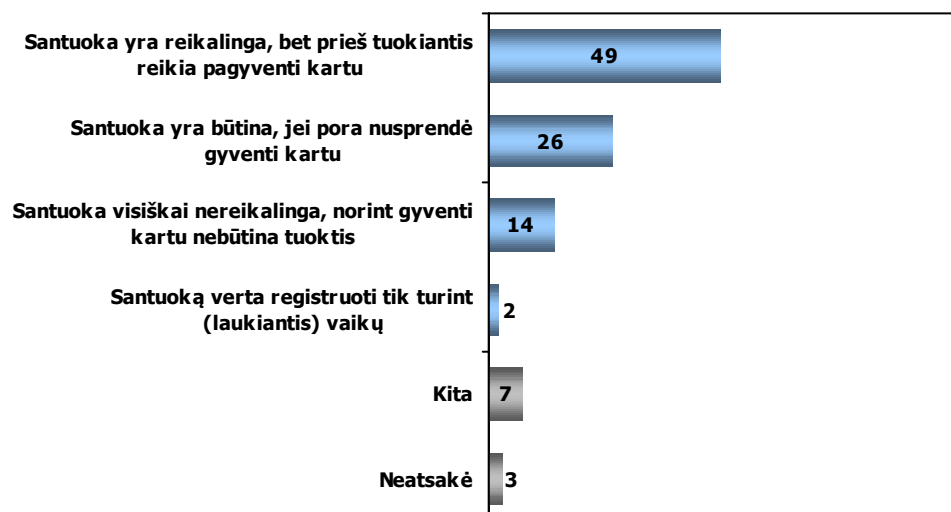
Vyresnio amžiaus (19–29 m.) informantai kaip priemones, užtikrinančias informacijos apie lytinius santykius bei šeimos planavimą pakankamumą, nurodė:

- ✓ **informacijos platinimą mokyklose** (*„turėtų būti programos mokyklose“, „įdiegti mokyklose lytinį švietimą ir vykdyti supažindinimo kursus“, „gal galėtų būti šeimos planavimo ir lytinio auklėjimo pamokos mokykloje“, „teikti informaciją švietimo įstaigose“*)

- ✓ **tėvų pareigos šviesti vaikus akcentavimą** (*„pagrindus apie lytinį švietimą turi gauti iš tėvų“*)

- ✓ **jaunimo domėjimosi šiais klausimais skatinimą** (*„reikia raginti dalyvauti mokymuose, seminaruose, žiūrėti įvairius filmus“*).

Kita vertus, keletas 14–29 m. amžiaus apklaustųjų **mano, jog informacijos apie lytinius santykius bei šeimos planavimą netrūksta**, o keli net nurodė kad jos netgi per daug. **Internetas** yra nurodomas kaip **vienas iš pagrindinių informacijos šaltinių** (*„netrūksta, nes visa tai yra aiškinama per biologijos pamokas“, „informacijos mums netrūksta. Mokykloje turime atskiras nuo mergaičių biologijos pamokas, apie tai kalbama mokykloje“, „manau, informacijos netrūksta“, „manau, kad lytinio švietimo pakanka, kam tai aktualu, tas pasiskaito apie tai internete“, „manau, kad mano amžiaus jaunuoliai apie lytinį gyvenimą jau žino pakankamai“, „informacijos pakankamai, gal net ir per daug“, „visi, kurie nori gauti informacijos, ją be vargo galėtų rasti šiais laikais, tai tikrai nėra problema“, „manau, kad šiais laikais ir taip per daug informacijos apie lytinį gyvenimą“*).

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=402)

49 proc. Ukmergės rajono jaunuolių linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 26 proc. mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. 14 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga, 2 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 m. amžiaus jaunuoliai mano, kad darną šeimą gali padėti išlaikyti:

- ✓ **šilti, pagarbūs ir supratingi tarpusavio santykiai** („savitarpio supratimas“, „rami psichologinė būsena ginčų metu“, „abipusė pagarba“, „gerbti vienas kitą“, „išklausti vienas kitą, paremti teisingus sprendimus“, „kantrybė, supratingumas“)
- ✓ **kompromisinis ginčų sprendimas** („kompromiso radimas“, „vertybių, norų, ateities planų suderinimas“)
- ✓ **pasitikėjimas, partnerio palaikymas** („pasitikėjimas“, „pasitikėti kitu“, „palaikyti bet kokioje situacijoje“)
- ✓ **bendradarbiavimas buityje** („buities darbų pasidalijimas“).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBEI

Dauguma mokinių sugeba gerai ar labai gerai įveikti mokykloje kylančias problemas. Taip pat daugumos mokyklų saugumo rodiklis yra aukštas. Vidutiniais ar prastais gebėjimais spręsti iškilusius sunkumus pasižymi kas penktas savivaldybės jaunuolis. 16 proc. mokymosi aplinka vertintina kaip rizikinga ar pavojinga. Be to, egzistuoja tarpusavio priklausomybė tarp gebėjimo kontroliuoti įvykius ir spręsti mokykloje esančias problemas bei šeimos palaikymo, fizinės, psichinės savijautos ir savęs vertinimo.

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad geros savijautos problemas dažniausiai lemia nepakankamai kokybiška mokymosi aplinka (per daug mokinių klasėse, trūksta mokymosi priemonių) bei atsainus pačių moksleivių požiūris į mokslo teikiamą naudą. Taip pat patyčių problema.

Ne pamokų metu moksleiviai dažnai gali naudotis stadionu, tačiau uždaros mokyklos patalpos jiems nėra prieinamos.

Rekomenduotina užtikrinti kuo daugiau galimybių moksleiviams naudotis mokyklos patalpomis ne tik pamokų metu, bet ir laisvu laiku. Šiuo metu daugelis turi galimybę naudotis mokyklos stadionu, tačiau sporto, aktų salės bei klasės / kabinetai po pamokų moksleiviams yra uždari. Didesnės galimybės naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu sudarytų geresnes sąlygas moksleivių integracijai į mokyklos ar klasės bendruomenę. Taip pat padėtų plėsti mokyklos vaidmenį jaunuolių sąmonėje – stiprėtų ne tik funkcinis, bet ir emocinis ryšys su mokymosi įstaiga. Atitinkamai, geresnė psichinė moksleivių savijauta užtikrintų geresnius jų gebėjimus kontroliuoti įvykius ir susidoroti su problemomis.

Dauguma studijuojančių jaunuolių yra patenkinti studijomis bei lengvai sprendžia įveikti su studijomis susijusias problemas.

Trečdalis studijuojančių jaunuolių tuo pat metu dirba. Iš jų kas trečias turi sunkumų derinti darbą su studijomis arba priklauso rizikos sunkumams atsirasti kategorijai.

Nors jaunuoliai pasižymi ketinimais tęsti studijas, jie itin retai svarsto apie užsienio mokslo įstaigas. Apie studijas užsienyje kiek dažniau pagalvoja vyriausio tiriamojo amžiaus jaunuoliai (24–29 m.).

Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus tik vidutinis.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys visą darbo dieną. Tik kiek daugiau nei kas trečias dirbantis jaunuolis dirba pagal specialybę. Tai lemia itin silpnas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija

daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Kuo labiau įsidarbinimą lemia įgytas išsilavinimas, tuo didesnė tikimybė, jog darbas bus susijęs su pasirinkta specialybe.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama gana lengvai.

Dauguma turinčių darbą jaunuolių darbo vietos keisti neketina. 38 proc. svarsto galimybę išvažiuoti dirbti į užsienį. Ketinantys keisti darbą kaip priežastį dažniausiai įvardija mažą atlyginimą. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Su verslumo politika susipažinę 19 proc. jaunuolių. 10 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / „žaidimai“ turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai – finansų trūkumas, didelis mokslo krūvis bei laisvalaikio formų skurdus pasirinkimas. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms (būstas, vaiko priežiūra ir t.t.).

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat rekomenduotina sudaryti sąlygas nemokamiems renginiams jaunimui organizuoti. Jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formas konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais – jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik 41 proc. jaunuolių gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe (tai labiau būdinga merginoms). Išryškėja vaikinų polinkis į labiau paviršutiniškus santykius. Su draugais įprasta leisti laisvalaikį, lavinti bendravimo įgūdžius, rečiau ieškoma emocinio palaikymo. Nors bendras socialinio palaikymo rodiklis aukštas, galime teigti, kad jį apsprendžia labiau „paviršutiniai“ bendravimo aspektai.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – vaikus, neturinčius tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje gyvena net 34 proc. apklaustųjų, o pusės respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis vidutinis.

Kokybinio tyrimo metu įvardintos gyvenamosios aplinkos problemos: prastas susisiekimo, infrastruktūros išplėtojimas, laisvalaikio praleidimo vietų trūkumas, šalti tarpasmeniniai santykiai, nesutvarkyta aplinka, nusikalstamumas, alkoholizmas.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 20 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 8 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 44 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Kokybiniame tyrime jaunuoliai kalbėdami apie gyvenimo sąlygų kokybės supratimą be finansinės gerovės taip pat įvardino galimybes savęs realizavimui darbe, turiningą laisvalaikį, bendravimą su šeima ir draugais.

Tyrime dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinių organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

11 proc. dalyvauja NVO veikloje, 7 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios – jaunimas jaučiasi laisvas pilietškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog jų aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinimas iš šalies, t.y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybines organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius

savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

69 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 28 proc. tai daro bent kartą per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išeities taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 15 proc. respondentų. Visgi daugumos (83 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 32 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra artimas bendram rūkymo paplitimui visuomenėje. Dažniau rūkantys turintys jaunuoliai dažniau linkę ir į narkotikų vartojimą. Tai rodo, jog narkotikai ir rūkalai vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai tarp jaunuolių nėra paplitę (išskyrus loterijas).

Raminamuosius vaistus yra vartoję 18 proc. apklaustųjų, dažniau moterų.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija: siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir šių draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat rekomenduotina taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis rodiklis skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra daug mažesnė nei turinčių per mažą svorį, tad objektyvių priežasčių nuogaštauti dėl jaunimo viršsvorio nėra. Vis dėlto verta atkreipti dėmesį, jog problema gali atsirasti dėl per mažo svorio. Dietų bent retkarčiais laikosi 15 proc. jaunuolių.

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės to priežastys – nesveiko maisto kultūros paplitimas, sveiko maisto pasiūlos stoka, sveikos mitybos įgūdžių neturėjimas, lėšų ir laiko stygius.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas nukreiptas į sveikos mitybos propagavimą tarp merginų ir moterų.

Gera fizine savijauta pasižymi vos apie 60 proc. apklaustų jaunuolių, gera psichine savijauta – tik pusė respondentų. Atitinkamai dauguma save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t.y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi ir geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su konkrečiais elgsenos įpročiais. Pirmiausia – su mitybos bei fizinio aktyvumo įpročiais. Kuo labiau jaunuolis linkęs sportuoti, tuo sveikesne mityba jis (-i) pasižymi ir apskritai jaučiasi geriau ir yra labiau savimi patenkintas.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieta įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas gana aukštas – tik 32 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dauguma jaunų žmonių turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis – santuoka reikalinga, tačiau daugelis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu.

Informacijos lytinio švietimo klausimais pasigenda jaunesni (14–18 m.) kokybinio tyrimo dalyviai. Jie itin akcentuoja informacijos apie lytinį švietimą platinimą internete, paskaitų metu ar kitais kanalais. Taip pat pripažįstama, kad patys jaunuoliai nėra pakankamai sąmoningi net ir turėdami pakankamai informacijos. Tuo tarpu vyresni jaunuoliai linkę manyti, jog informacijos apie lytinius santykius ir šeimos planavimą netrūksta.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos į mokyklinio amžiaus jaunuolius. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių, *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje

gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.